

Interne notater

STATISTISK SENTRALBYRÅ

85/3

12. februar 1985

UTREDNING OM NY FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE 1988

av

Turid Noack og Lars Østby

INNHOOLD

	Side
Forord	1
0. Sammendrag	2
I. Fruktbarhetsundersøkelse - hva er gjort til nå?	8
1.1. 1977-undersøkelsen	8
a) Opplegg og formål	8
b) Resultater	9
c) Hva greide undersøkelsen ikke å vise?	10
1.2. Registeroppfølging	11
a) Opplegg og resultater	11
II. Utviklingen etter 1977	12
III. Trenger vi en ny fruktbarhetsundersøkelse?	13
a) Trenger vi en ny undersøkelse for bedre å kunne svare på 1977-undersøkelsens problemstillinger?	14
b) Nye formål i forhold til dem som stod sentralt i 1977-undersøkelsen	16
c) Forslag til videre arbeid og foreløpig konklusjon ..	17
IV. Rammer for en ny fruktbarhetsundersøkelse	18
V. Utvalg og innsamlingsmetoder	22
a) Utvalgsstørrelse	22
b) Frafall	22
c) Innsamlingsmetoder	23
d) Panel- eller trendstudie?	24
VI. Hva bør være uendret fra 1977-undersøkelsen?	25
VII. Hva bør endres eller sløyfes i forhold til 1977-undersøkelsen? ..	29
VIII. Nye områder?	32
1) Fruktbarhetsundersøkelse blant menn?	33
2) Mer vekt på retrospektive opplysninger, særskilt utdannings- og yrkesaktivitetsspørsmål	38
3) Fra forventninger til normer og verdier	40
4) Forsterkning av familie- og generasjonsperspektivet	43
5) Vilkårene for småbarnsfamiliene	45
ETTERORD	47
Litteratur	49
Vedlegg	
1. Publikasjonsliste for Fruktbarhetsundersøkelsen 1977	51
2. Spørreskjema fra Fruktbarhetsundersøkelsen 1977	53

FORORD

Statistisk Sentralbyrå laget i 1977 den første landsomfattende intervjuundersøkelse om fruktbarhet. Fruktbarhetsundersøkelsen ble gjort til gjenstand for et større analyseprogram. De fleste delprosjektene i dette programmet er nå fullført. Av de få som er igjen, står ett i en særstilling, delprosjektet "behov og opplegg for en ny undersøkelse". Allerede under planleggingen av 1977-undersøkelsen var siktemålet å få gjentatt undersøkelsen etter noen år. Det var klart at enkelte av opplysningene som ble samlet inn, først ville bli av virkelig interesse når de kunne sammenlignes med tilsvarende opplysninger fra et seinere tidspunkt. Nyere data er også nødvendig for å være å jour med utviklingen blant de årskullene av kvinner som er kommet til etter 1977.

Med sikte på 10 år som et høvelig intervall mellom første og annen undersøkelse, var tiden inne for å iverksette delprosjektet om en ny fruktbarhetsundersøkelse.

Notatet innledes med en kortfattet framstilling av formålet, planleggingen og gjennomføringen av undersøkelsen i 1977. Vi har også tatt med de viktigste resultatene. For en mer detaljert oversikt vises til publikasjonene fra undersøkelsen (se vedlegg 1). Ved hjelp av Det sentrale personregisteret har det vært mulig å følge opp kvinnene som ble intervjuet i 1977, slik at vi har kjennskap til deres fødsler og ekteskapsendringer fra de seinere år. Foruten å gjengi noen resultater fra dette arbeidet, kommer vi inn på hvilke muligheter slike registerundersøkelser gir for nye analyser.

Notatet er ingen kokebok for en ny fruktbarhetsundersøkelse. Det er ment som et grunnlag for å klargjøre behovet for en ny fruktbarhetsundersøkelse, og for å utrede mulige opplegg for en neste undersøkelse. Ønskemålet er en løpende diskusjon fram til planleggingen av en eventuell ny undersøkelse avsluttes, og en diskusjon med flest mulig interesserte parter.

0. SAMMENDRAG

Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 er den første og hittil eneste landsomfattende undersøkelse i sitt slag i Norge. Tanken på å lage en lignende undersøkelse etter noen år var imidlertid med alt fra starten. I 1984 var tiden inne for å se nærmere på om det fortsatt var behov for en ny undersøkelse, og hvordan det i så fall best kunne gjøres. Størstedelen av analyseprogrammet for 1977-dataene var gjennomført, og ti år var på mange måter et passende intervall til en neste undersøkelse.

For å ta stilling til en eventuell ny fruktbarhetsundersøkelse vil det være nødvendig å kjenne til hva en slik undersøkelse vil gi av ny kunnskap, når den bør og kan holdes og hva den vil koste. I sammendraget har vi derfor konsentrert oss om formål, tidspunkt og kostnader. Valg som treffes under ett av punktene, får raskt store følger for de to andre. Av den grunn blir det vanskelig å operere med for mange alternativer. Vi har valgt å legge vekt på et nøkternt opplegg. For øyeblikket virker en slik løsning mest aktuell og realistisk. Opplegget burde kunne gi et rimelig grunnlag for å beslutte om det i 1985 skal utarbeides et konkret utkast for en ny fruktbarhetsundersøkelse. Undersøkelsen er tenkt gjennomført tidlig i 1988. Det forutsetter at det allerede på budsjettet for 1986 settes av et mindre beløp til planleggingsarbeid.

Formål

Den første fruktbarhetsundersøkelsen hadde tre hovedformål. Det første var deskriptivt. Undersøkelsen skulle gi oss mer nyanserte og detaljerte beskrivelser enn det løpende statistikk og registre kunne gi. Det andre var årsaksrettet. Forklaringsvariable for fruktbarheten generelt, for de endringer som nylig hadde skjedd og for det som ville skje, var målet. Det tredje og siste formålet tok opp komparative aspekter. Slik formålene var formulert kunne de knapt oppnås en gang for alle. Det var rimelig å regne med at de ville bli lagt til grunn for stadig nye undersøkelser. Hvor raskt det burde skje var ikke klart. Det er derfor grunn til å se nærmere på hva en ny fruktbarhetsundersøkelse kan gi.

Den første fruktbarhetsundersøkelsen ga et datasett som er vel egnet til å beskrive fruktbarhetsmønsteret for kvinner som i dag er fra 25 år til godt og vel 50. For de aller eldste får vi med hele den fruktbare perioden, for de andre en stadig mindre del jo yngre de er. Etterhvert som de undersøkte kohortene eldes, trer ny kohorter inn i fasen preget av pardanning og fødsler. I 1987, 10 år etter den første fruktbarhetsundersøkelsen, vil våre intervjudata ikke kunne fortelle oss noe om fødselsmønsteret til kvinner yngre enn 28 år (født 1960 eller senere). Dersom fødselsmønsteret ikke er i ferd med å endres, er dette neppe så farlig. Utviklingen de siste årene tyder imidlertid på at de kohortene som er kommet til, har et annet fødselsmønster enn det som var vanlig for de kohortene som inngikk i den første fruktbarhetsundersøkelsen. Alderen ved første fødsel er stigende for de kohortene som er kommet i sin mest fruktbare alder etter 1977. Denne økende fødealder har en både her i landet og i en rekke andre land, og det drøftes om dette kan få følger for det endelige barnetallet. Det kan tenkes både en ytterligere konsentrasjon om tobarnsfamilien, et større innslag av ettbarnsmødre og en større andel kvinner som aldri får barn. Om eventuelle endringer bare vil vise seg i bestemte grupper av kvinner eller være et mer generelt trekk, vet vi heller ikke. Både eksisterende statistikk og den kvinnefila som skal opprettes, vil et godt stykke på vei kunne vise om fødselsmønstrene fortsatt endres, og hvordan de eventuelt endres. For å kunne følge utviklingen mer i detalj, og særlig for å forklare de endringer som skjer, vil vi imidlertid fortsatt være avhengig av intervjudata. De vil kunne vise oss hvordan forklaringsfaktorene endrer seg og hvordan endringene er i ulike grupper av befolkningen. Kvinner som går inn i den mest barneproduserende fasen i slutten av 1970-årene og begynnelsen av 1980-årene, atskiller seg på mange vis fra de foregående kohortene. Mye kan derfor tale for å se spesielt på hvordan de innretter seg. Det er kohorter som har hatt tilgang til moderne prevensjonsteknologi alt fra de ble seksuelt aktive, kohorter hvor ekteskapsalderen har vært stigende, men hvor samtidig samliv uten vigsel har vært et vanlig fenomen og kohorter med et høyt utdanningsnivå. Det gir grunn til å tro at også holdninger til familie og yrke kan være under forandring.

En neste fruktbarhetsundersøkelse gir ikke bare høve til å studere eventuelle nye trender, men gir sjansen til å følge utviklingen over et atskillig lenger tidsrom. Såvel intra- som interkohortstudier vil være et viktig redskap i arbeidet med å forklare tidligere og framtidig fruktbarhetsutvikling. Sammenligninger over tid vil være et viktig hjelpemiddel for å gå videre med de analyser den første undersøkelsen startet opp, og for å skille ut mulige effektvariable.

Fruktbarhetsutviklingen i de siste 10 årene har på mange vis vært forbausende lik i en rekke industrialiserte land. Det kan tale både for og i mot en ny undersøkelse i løpet av de nærmeste årene. Det er tenkelig at studier fra andre land kan gi oss tilstrekkelig informasjon om hva som skjer eller vil skje hos oss, men det gir ikke muligheten for å studere norske forhold spesielt. 1977-dataene har i forholdsvis beskjeden grad blitt brukt til komparative studier. En mer bevisst satsing på slike analyser burde kunne gi betydelig tilleggsinformasjon. En ny fruktbarhetsundersøkelse vil ikke bare gi høve til å arbeide videre etter de retningslinjene som 1977-undersøkelsen streket opp, men også åpne for andre veier. For flere av de variablene den første undersøkelsen tok opp, var det vanskelig å vurdere datakvaliteten. En ny undersøkelse enten den legges opp som en panelundersøkelse eller ikke, vil gi et langt bedre grunnlag for å bedømme denne kvaliteten. En ny fruktbarhetsundersøkelse vil også gi oss muligheter til å se hvordan holdninger til barn og barnetallspreferansene har endret seg. Når disse spørsmålene ble tatt med i 1977, var det nettopp fordi at de ved gjentagelse evnetuelt kan forklare endringer i fruktbarhetsnivå. De har ikke vært tenkt brukt som enkeltobservasjoner til å forklare fruktbarhetsnivået i seg selv.

1977-undersøkelsen ga en god del viktig informasjon utover de rene fruktbarhetsanalysene. Kjennskap til utviklingen i samlivsmønsteret var et slikt felt. Med den første fruktbarhetsundersøkelsen ble det for første gang mulig å studere samliv uten vigsel mer i detalj. Fra før visste en lite om hvor utbredt samliv uten vigsel var. Det har vist seg å være en god del selvstendig interesse for fenomenet. Det er gode grunner for å anta at det også vil være interesse for å følge opp samlivsutviklingen i de kommende årene.

Også det Fruktbarhetsundersøkelsen kunne fortelle om prevensjonsbruk var etterspurt kunnskap. Mønsteret vil neppe endre seg så mye som det gjorde i tiden like før den første undersøkelsen, men vi regner med at forandringene er store nok til å fremme ønsker om mer dagsaktuell viten. Spesielt kan det være aktuelt dersom det blir en økende motstand mot bruk av p-pille eller spiral. En fruktbarhetsundersøkelse vil dessuten gi opplysninger om hvor mange som er steriliserte, og om hvor mange som må regnes som infekunde (det vil si ute av stand til å få barn av fysiologiske grunner). Med det omfang som sterilisering etterhvert kan få, bør det skaffes innsikt i hvem som lar seg sterilisere, og hvordan konsekvensene for fruktbarhetsutviklingen kan bli.

Den første fruktbarhetsundersøkelsen la stor vekt på retrospektive spørsmål som til sammen ga historisk dekkende beskrivelser av en del viktige begivenheter i kvinners livsløp (samliv, svangerskap og prevensjonsbruk). Dataene ga ikke bare et godt bilde av fruktbarheten, men åpnet for en livsløps-tilnærming hvor flere begivenheter kunne sees i forhold til hverandre. Dersom en neste undersøkelse suppleres med utdannings- og yrkeshistorier, vil det tilsammen gi et omfattende bilde av valg, muligheter og begrensninger i kvinners liv. Kunnskap om såvel fruktbarhetsmønstre som andre mønstre vil være et viktig grunnlag for å skissere hvilken utvikling som er i vente.

Ikke alle spørsmålene fra 1977 er velegnede eller nødvendige for en neste undersøkelse. På den annen side er det mange felter hvor mer data vil gi interessante analysemuligheter. Vi tar opp 5 slike "nye" områder. 4 av områdene er utvidelser av temaer som også ble tatt opp i 1977-undersøkelsen, mens det siste (intervjuer med menn) representerer noe helt nytt. Med samme intervjuetid blir det ikke mye plass til overs for utvidelser og nye temaer. Ønskemålet er å kunne satse på 1-2 nye områder i en neste undersøkelse. Utbygging av utdannings- og yrkesaktivitetsspørsmålene gis høyest prioritet.

Ved hjelp av flere retrospektive spørsmål bør vi bygge ut disse områdene til "historier" på linje med samlivs-, svangerskaps- og prevensjonshistoriene. Vi legger også vekt på å få frem data om småbarns-familiens levekår og et mer omfattende generasjonsperspektiv. Det første av disse områdene vil kunne fortelle noe mer om under hvilke betingelser beslutninger om å få/ikke få flere barn fattes. Det andre området er rettet mot konsekvensene av ulike fruktbarhetsmønstre i et generasjonsperspektiv. De to siste områdene, intervjuer med menn og mer vekt på kartlegging av normer og verdier har vi alt i alt gitt lavest prioritet, men det er likevel mange gode grunner for å satse også på disse områdene. Vår liste med mulige "nye" områder er langt fra uttømmende. Det er fortsatt god tid til å kaste inn nye temaer i diskusjonen. Vi foreslår i denne omgang at det arbeides videre mot en ny fruktbarhetsundersøkelse som skal være noe mer enn en ren kopi av den første.

Forslaget om en ny fruktbarhetsundersøkelse 10 år etter den første bygger på en rekke argumenter. Oppsummeringsvis er det:

- Nye trender i fødselsmønsteret

Kohortene som har kommet til i de senere årene, ser ut til å ha et annet fødselsmønster enn dem som inngikk i 1977-undersøkelsen. Intervjodata er nødvendige for å gi mer omfattende beskrivelser av forskjellene i mønster, og av hvordan mulige forklaringsfaktorer har endret seg.

- Sammenligning over tid

Med fruktbarhetsundersøkelser både i 1977 og 10 år senere kan vi følge utviklingen over et lenger tidsrom. Dataene vil ligge godt til rette for såvel intra- som interkohortstudier. Det vil igjen gjøre det lettere å finne fram til forklaringsfaktorer.

- Kontroll og forbedringer

Datakvaliteten ved 1977-undersøkelsen lot seg ikke alltid kontrollere. En ny undersøkelse vil gi langt bedre kontrollmuligheter. Spørsmål som var mangelfulle eller uheldig utformet i 1977-undersøkelsen, kan rettes opp.

- Nærliggende områder

Flere av områdene som faller naturlig inn i en fruktbarhetsundersøkelse, er det også stor interesse for i andre sammenhenger. En større intervjuundersøkelse vil et godt stykke på vei erstatte flere spesialundersøkelser. Samliv uten vigsel, prevensjonsbruk, abort og kvinners livsløp er områder som en ny fruktbarhetsundersøkelse vil kunne fortelle mye om.

- Nye angrepsvinkler

Noen forklaringsvariable kan tillegges større vekt enn i den første undersøkelsen. Bedre kunnskap om utdanning- og yrkeshistorie, om småbarnsfamiliens levekår, eller om normer og forventninger knyttet til fruktbarhet er aktuelle alternativer. Fruktbarheten kan også sees i andre sammenhenger. Menns fruktbarhet er et mulig tema. En ny undersøkelse kan også velge å legge større vekt på konsekvenser av ulike fruktbarhetsmønstre. Da blir det naturlig å se fruktbarheten i et generasjonsperspektiv.

1977-undersøkelsen la vekt på beskrivelser, årsaksanalyser og komparative opplegg. Egne og andres erfaringer har gjort det klart at det første punktet, deskriptive studier, er både nyttig og nødvendig. En ny fruktbarhetsundersøkelse vil fortsatt legge vekt på alle de 3 hovedformålene, men det deskriptive elementet vil denne gangen bli tillagt større vekt allerede fra planleggingsfasen. Også det komparative aspektet er viktig. Det er kan hende det beste utgangspunktet for å styrke vår innsikt i familiedanningsprosessen.

Det er også argumenter som taler i mot en ny fruktbarhetsundersøkelse, i det minste allerede i 1988. De viktigste er:

Økonomi

En ny fruktbarhetsundersøkelse vil ikke måtte bli stort dyrere enn andre tilsvarende intervjuundersøkelser, men slike undersøkelser er alltid dyre. Totalkostnadene ved en fruktbarhetsundersøkelse i 1988 er anslått til godt og vel 2 millioner kroner. Av dette foreslår vi at en halv million søkes dekket eksternt. Om dette vil være mulig, er ikke godt å si.

For tidlig

Flere tegn både hos oss og i andre land tyder på at fødselsmønsteret er i ferd med å endre seg. Hvordan dette vil utvikle seg i de nærmeste årene, vet vi selvsagt ikke. Vi tror at det er på tide å fange opp nye trender allerede i 1988, men det kan selvsagt hevdes at det burde gå ytterligere noen år. Det samme kan også gjelde for samlivsmønster og muligens også for prevensjonsbruk. Skal en imidlertid få nytte av sammenligninger over tid, er det neppe rasjonelt å la det gå over ti år mellom suksessive undersøkelser.

Gode nok data allerede

En kvinnefil som er under utarbeiding, vil oppfylle behovet for paritetstall. Sammen med den statistikken vi har, og Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 er datagrunnlaget klart bedre enn før 1977. Det kan hevdes at vi ennå ikke har gjort full bruk av den informasjonen som samlet finnes i dette materialet. Men som det framgår foran, er det flere typer av informasjoner som bare en ny fruktbarhetsundersøkelse kan gi, bl.a. mulighet for å studere tidsutviklingen av viktige variable.

Tilstrekkelige andre kilder

Vår egen fruktbarhetsutvikling har lenge vært lik den vi finner i mange andre land. I flere land drives det aktiv oppfølging av de pågående prosessene. Dette arbeidet vil trolig kunne fortelle mye også om det som skjer i Norge. Det er allikevel så mange særtrekk ved det norske samfunnet og norsk utvikling, at dette neppe kan anses som holdbart.

Tidspunkt

Den nye fruktbarhetsundersøkelsen er foreslått lagt til begynnelsen av 1988. Alder ved utgangen av 1987 vil være referansetidspunkt. Analysene av 1977-materialet er gjennomgående basert på femårige fødselskohorter. Med 10 år mellom første og neste undersøkelse vil aldersgruppen 20-24 år i 1977 tilsvare 30-34 år i 1987 osv. Tabeller produsert fra den første undersøkelsen vil uten videre kunne brukes både til inter- og intrakohortsammenligninger. Det representerer en stor besparelse. Mange og lovende planer om sammenligninger mellom de to datasettene vil lettere bli satt ut i livet.

Med 15,20 eller flere år mellom den første og en neste undersøkelse, er det fortsatt gevinst, men fordelene er mindre. Aldersgruppene som dekkes av begge undersøkelsestidspunktene blir stadig færre, og vil til sist bli helt borte. Da har vi også mistet mulighetene for intrakohortstudier.

Feltarbeid tidlig i 1988 er et gunstig tidspunkt for Intervjukontoret. Det er foreløpig ikke planlagt andre store spesialundersøkelser dette året.

Kostnader

Kostnadene er beregnet under forutsetning av at utvalgsstørrelse og utvalgsplan blir tilsvarende opplegget i 1977. Det vil si et landsrepresentativt utvalg av om lag 5 000 kvinner 18-44 år. Det er ikke lagt opp til noen panelundersøkelse. Utvalgsstørrelsen for 1977-undersøkelsen ble ansett som et minimum. Mange nye og interessante problemstillinger har kommet til siden den gangen. Intervjuer med menn, par og eldre kvinner er forslag som utredningen drøfter, Dersom en vil prioritere sammenligninger med 1977-materialet, er det med mindre utvalgsstørrelsen økes, lite rom for slike nye formål. Foreløpig er både formål og utgifter lagt på et mer nøkternt nivå. Intervjutiden er satt til en time. Det er det samme som for den første undersøkelsen.

Budsjettanslag for en ny fruktbarhetsundersøkelse i 1988*

	1986	1987	1988	I alt
Planlegging ved U.avd. for leveårsstat.	40 000	75 000	75 000	190 000
Feltarbeidet inkl. intervjukontorets arbeid		75 000	1 100 000	1 175 000
Systemarbeid				0
Kontor for manuell db/Integrert DOKS og SPSS analysefil		50 000	300 000	350 000
Driftskontor/maskinleie for tabellprod.			50 000	50 000
Andre kontorer	5 000	10 000	35 000	50 000
Planlegging av analysene. Sos.dem 1½ årsverk l.tr. 27	65 000	100 000	100 000	265 000
I alt	110 000	310 000	1 660 000	2 080 000

* Prisene er regnet i 1985-kroner.

Budsjettanslaget er satt opp i nært samarbeid med Intervjukontoret.

Totalkostnadene ved en ny undersøkelse er som oversikten viser, anslått til godt og vel 2 millioner kroner. Det inkluderer alt arbeid fram til statistikkband og tabellpublikasjon er klargjort. Hvor mye det bør satses på analysefasen, har vi ikke tatt stilling til i denne omgang.

Kostnadsoverslagene for den nye fruktbarhetsundersøkelsen er av en helt annen størrelsesorden enn hva de var for 1977-undersøkelsen. Den første fruktbarhetsundersøkelsen hadde fram til 1981 kostet 4,8 millioner løpende kroner. Beløpet inkluderte en betydelig ekstern finansiering og noe analyse. Prisnivået er steget sterkt siden den gang. Det ligger nå antagelig på omtrent det dobbelte.

Sammenlignet med 1977-undersøkelsen er det regnet med besparelser på samtlige poster. Innsparingene er resultat av bedre teknikker og generelt større erfaring. Overslagene er satt opp i samarbeid med Intervjukontoret.

Utgiftene til planleggingsarbeid er satt til 190 000 kroner. Dette er vesentlig mindre enn til den første undersøkelsen. Kontinuerlig arbeid med Fruktbarhetsundersøkelsen siden 1976 er i seg selv et viktig planleggingspotensiale. Det foreslåtte beløpet skal dekke arbeidet ved Underavdelingen for levekårsstatistikk. I tillegg er det regnet med at Sos.dem skal bli trukket inn og yte sitt også i denne første fasen.

Feltarbeidet utgjør den virkelige store utgiftsposten ved en ny undersøkelse. Det er satt opp 1 175 000 kroner. Det inkluderer ikke et eget opplæringskurs for intervjuerne. Mye taler for at et slikt kurs vil være nødvendig også i en neste undersøkelse. Det vil fordyre feltarbeidet med om lag 250 000 kroner. En reduksjon av intervjutiden med 10 minutter vil kunne gi en innsparing på snau 100 000 kroner.

Systemarbeidet er ikke satt opp som egen post. Det er regnet med at så godt som all tabellkjøring kan utføres ved hjelp av standard programpakker. Arbeidet med å etablere en analysefil (SPSS eller SAS) er ført under dataoverføringen. Systemarbeidet for 1977-undersøkelsen ble meget dyrt og var ikke minst en tidkrevende prosess.

Dataoverføring og kontroller er beregnet til 300 000 kroner. Anslaget er usikkert. Det er regnet med at arbeidet vil foregå med integrert DOKS. Kostnader ved utvalgstrekking, innsjekking av skjemaer og som nevnt tilrettelegging av analysefil er også med i totalbeløpet.

Driftskostnader og maskinleie er satt til 50 000 kroner. 1977-undersøkelsen var avhengig av å leie maskintid på Statens Datasentral. Utgiftene ble betydelige. For en ny fruktbarhetsundersøkelse vil arbeidet skje på Byråets egen IBM-maskin.

Til arbeid ved andre kontorer er det foreslått 50 000 kroner. Beløpet skal for det meste dekke utgifter til skriving og trykking. Innsparingene på planleggingssiden vil også redusere denne posten i forhold til 1977-opplegget.

Sos.dems andel av budsjettet for en ny fruktbarhetsundersøkelse er satt til 265 000 kroner. Det dekker 1½ årsverk til planlegging.

Av de godt og vel 2 millioner kroner som en neste fruktbarhetsundersøkelse er beregnet å koste, regner vi med at en stor del vil kunne dekkes over Byråets interne budsjett. Budsjettet for feltstaben har til nå gitt rom for en større intervjuundersøkelse pr. år i tillegg til de løpende undersøkelsene. Sos.dems andel av budsjettet for en ny undersøkelse gjelder også arbeid som faller naturlig inn under det løpende arbeidet med fruktbarhetsanalyser.

Om lag en halv million kroner gjenstår da. Det gjelder utgiftene til mesteparten av planlegging ved Underavdelingen for levekårsstatistikk og midler til dataregistrering. Størstedelen av disse utgiftene vil komme i 1988. Dette bør fortrinnsvis kunne dekkes med ekstern finansiering. Byråets ledelse bør imidlertid også vurdere om det kan dekkes gjennom en egen post på Byråets budsjett.

Neste skritt

Av hensyn til Byråets budsjett for 1986 må det raskt avgjøres om det skal arbeides videre mot en ny fruktbarhetsundersøkelse. Dersom arbeidet skal fortsette, foreslår vi at det føres opp 40 000 kroner til planlegging. Arbeidet vil foregå ved Underavdeling for levekårsstatistikk, men søkes dekket over en ekstra bevilgning, ikke over avdelingens ordinære budsjett. Av de totale planleggingskostnadene for 1986-1988 bør det meste (150 000 kroner) søkes finansiert eksternt. Utgiftene i startfasen (planlegging i annet halvår 1986), finner vi det rimelig at Byrådet dekker. Dette vil som nevnt beløpe seg til 40 000 kroner.

I notatet har vi framhevet betydningen av å trekke flest mulig inn i diskusjonen om en ny fruktbarhetsundersøkelse. Det longitudinelle aspektet har vært dominerende i utredningen. Det er gitt mindre plass til radikalt nye ideer. Om det i denne omgang blir gitt klarsignal for å arbeide videre mot en ny undersøkelse, forelår vi et større utredningsmøte som et naturlig neste skritt. Et slikt møte eller idedugnad bør henvende seg til alle som har fulgt arbeidet med den første undersøkelsen på nært hold, og til dem som på en eller annen måte har vært brukere av resultatene. Tilsammen vil dette være et sted mellom 30 og 50 personer. De vil representere mange interesser og fag. Vi foreslår at en slik idedugnad holdes i løpet av første halvår 1985.

På grunnlag av dette møtet og utredningsnotatet settes det opp et konkret utkast til innhold i en ny fruktbarhetsundersøkelse. Vi tenker oss et kortfattet framlegg som må inneholde forslag om utvalgsstørrelse og sammensetning, intervjutid, emneområder og framdriftsplan. Det skal også presiseres hvilke formål den nye undersøkelsen skal dekke. Utkastet må være ferdig i god tid før årsskiftet 1985-86. Sos.dem. vil stå for idemøte og endelige utkast.

Dersom utkastet blir tatt til følge, vil neste skritt være å søke om ekstern finansiering. Med de nåværende tidsfrister må dette gjøres i løpet av 2. og 3. kvartal 1986. Også her forutsetter vi at Sos.dem. vil stå for arbeidet i samarbeid med Underavdelingen for leveårsstatistikk. Planleggingsarbeidet settes i gang i siste halvår av 1986.

Ved årsskifte 1986-87 bør det være klart om vi får den ønskede eksterne støtte. På dette tidspunktet må det fattes en endelig beslutning om det skal holdes en ny fruktbarhetsundersøkelse i 1988 eller ikke.

Dette gir følgende tidsplan:

<u>Januar 1985:</u>	Avgjøre om det på budsjettet for 1986 skal foreslås 40 000 kroner til planlegging av ny fruktbarhetsundersøkelse.
<u>Første halvår 1985:</u>	Arrangere idedugnad
<u>Annet halvår 1985:</u>	Utkast til ramme for ny undersøkelse
<u>Årskiftet 1985-86:</u>	Avgjøre om det fortsatt skal arbeides mot en ny fruktbarhetsundersøkelse. Innarbeide i budsjettet for 1987
<u>2. og 3. kvartal 1986:</u>	Søke ekstern finansiering
<u>Annet halvår av 1986:</u>	Planleggingsarbeid
<u>Årskiftet 1986-87:</u>	Svar på søknaden om ekstern finansiering. Endelig beslutning om det skal holdes en ny fruktbarhetsundersøkelse i 1988 eller ikke

I. FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE - HVA ER GJORT TIL NÅ?

1.1. 1977-undersøkelsena) Opplegg og formål

1977-undersøkelsen, det første landsrepresentative intervjuopplegg

1975. Fra tidligere fantes det en større intervjuundersøkelse om familieplanlegging (Walløe 1978). Denne undersøkelsen hadde mange likhetstrekk med de såkalte fruktbarhetsundersøkelsene, men omfattet dessverre bare to fylker. Det direkte arbeidet med Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 tok til våren 1976. Undersøkelsen ble utført i Byrået, men med betydelig støtte fra eksterne finansieringskilder og en aktiv Styringsgruppe med bred representasjon fra mange fagmiljøer.

Forarbeid bygget mer på praktiske erfaringer enn teorier

WFS

Et ganske stramt tidsskjema og en stab som manglet forkunnskaper innen fruktbarhetsstudier, ga lite rom for å arbeide med teorirammer. Fastlegging av utvalg og utarbeiding av spørreskjema tok det meste av tiden fram til feltarbeidet. Innhold, oppbygning og spørsmålsformuleringer fra andre lands fruktbarhetsstudier var gode hjelpemidler. Et større internasjonalt forskningsprogram som var etablert i 1972, spilte en avgjørende rolle i planleggingen av den norske undersøkelsen. World Fertility Survey (WFS) arbeidet for å få gjennomført egne fruktbarhetsundersøkelser i flest mulig land. Før det ble nedlagt i 1984 var det gjennomført hele 62 studier i såvel utviklingsland som industrialiserte land. Et spørreskjema beregnet på land med lav fruktbarhet, det såkalte kjerneskjemaet, ble et viktig mønster for arbeidet med det norske skjemaet, men som i mange andre land avvek det endelige produktet en god del fra mønsteret.

Prøveundersøkelse og prøveintervjuer

En formell prøveundersøkelse ble holdt i februar 1977. Det ble testet to noe ulike skjemavarianter på et utvalg av 226 kvinner mellom 18 og 49 år. I tillegg til dette gjennomførte vi som utarbeidet skjemaet, drøyt 50 prøveintervjuer spredt over en lengre periode. Det ga nær kontakt med intervjupersonene og sjanser til en kontinuerlig utprøving. Disse prøveintervjuene var på mange vis et uunnværlig ledd i planleggingsprosessen.

Intervjuarbeidet for selve Fruktbarhetsundersøkelsen tok til i oktober 1977, og mesteparten ble unnagjort i løpet av de neste to månedene. Intervjutiden var om lag en time.

Drøye 4 000 intervjuer. Kohortene 1933 - 1959

I alt ble det intervjuet 4 137 kvinner. De var i 1977 mellom 18 og 44 år (født 1933 - 1959). Frafallet var 18 prosent. Utvalget ble trukket etter Byråets standard utvalgsplan, og skulle være representativt på landsbasis. Opplegget er beskrevet i Noack og Østby 1980.

3 formål:

1977-undersøkelsen hadde tre sentrale formål; et deskriptivt orientert, et årsaksrettet og et viet komparative aspekter.

Bedre beskrivelser

I. Siktemålet var å få fram mer nyanserte beskrivelser av fruktbarheten enn det eksisterende statistikker og registre kunne gi. For hver kvinne skulle det være en komplett svangerskapshistorie. Supplert med alle de øvrige intervjudataene ville det gi gode muligheter for differensielle fruktbarhetsstudier som for eksempel sammenligning av fruktbarheten for kvinner med lav/høy utdanning og kvinner fra ulike deler av landet.

Årsaksanalyser

II. Det årsaksrettede formålet var både komplisert og sammensatt. Det var viktig å vite mer om hvilke faktorer som påvirket fruktbarheten generelt, men det var også viktig å få frem hvilke forklaringsvariable som veiet tyngst for de fruktbarhetsendringene som hadde skjedd i den perioden undersøkelsen omfattet. Og sist men ikke minst var oppgaven å avdekke faktorer som kunne tenkes å få betydning for fruktbarhetsutviklingen i årene fremover.

III. World Fertility Survey (WFS) ga som nevnt et velprøvet mønster for hvordan

Komparative analyser

en fruktbarhetsundersøkelse kunne legges opp og gjennomføres, men det primære formålet med et slikt internasjonalt forskningsprogram var selvsagt å gi grunnlag for komparative analyser i dette tilfellet spesielt for utviklingslandene. Fruktbarhetsutviklingen hadde så mange likhetstrekk også mellom landene at det utvilsomt ville være rasjonelt å lete etter forklaringer i felleskap. For oss var WFS et viktig incitament, og kan hende den viktigste grunnen til at vi fikk den første norske fruktbarhetsundersøkelsen nettopp i 1977.

Erfaringene til nå har vist at det ikke var enkelt å innfri de forhåpningene 1977-undersøkelsen bygget på. Men vi har også sett at Fruktbarhetsundersøkelsen ga et datatilfang som var nyttig for langt mer enn de tre hovedformålene.

b) Resultater

Mye analyse- arbeid

Tabellpublikasjonen fra Fruktbarhetsundersøkelsen kom i 1981. Byrået har satset mye på analyser av materialet. Til dags dato er det utgitt 30 publikasjoner med stort og smått (se vedlegg 1). SØS 49 gir den bredeste innføringen i resultatene. Via NSD er datasettet gjort tilgjengelig for flere, og det er brukt av såvel forskere som studenter ved andre institusjoner.

Hva har så 1977-undersøkelsen vist?

- De aller fleste kvinner får minst et barn. Mindre enn 10 prosent forblir enten "frivillig" eller "ufrivillig" barnløse. For gifte kvinner er barnløshet enda sjeldnere.

Få barnløse

- Permanent barnløshet er mindre vanlig blant kvinner som i dag er under 35-50 år enn blant eldre kvinner. Utviklingen blant de yngste kvinnene er det for tidlig å si noe sikkert om. Enkelte forhold peker mot en vekst i andelen barnløse blant kvinner født i siste halvdel av 50-årene og senere, men det er ingen tegn til noen dramatisk økning.

Førstegangs- mødrene blir eldre

- Medialderen ved første barns fødsel lå lenge mellom 22 og 23 år. Mellom 26 og 27 års alder hadde 3/4 av kvinnene blitt mødre for første gang. Mønsteret med forholdsvis tidlige førstefødsler ser ut til å ha endret seg i 70-årene. De yngste kvinnene i 1977-undersøkelsen venter klart lenger med å få barn enn det deres eldre medsøstre gjorde.

Konsentrasjon om 2 barn

- En rask reduksjon av de store barneflokkene forklarer langt på vei fruktbarhetsfallet fra slutten av 1960-tallet. 4 barn eller flere avløses av en klar konsentrasjon om tobarns familien. Så langt er det ikke tegn til en ytterligere reduksjon fra tobarn til ettbarnsfamilien.

2-3 barns idealet

- Kvinner ønsker seg fortsatt barn og 2-3 barn er det ideelle for de aller fleste. Også de yngste kvinnene viser en sterk konsentrasjon om 2-3 barn som det ideelle.

Likhet karak- teristisk for utviklingen

- Likhet mer enn ulikhet preger fruktbarhetsutviklingen for forskjellige grupper av kvinner. Høyt utdannede kvinner får riktignok første barnet langt senere enn kvinner med kort utdanning, men differensene i det endelige barnetallet er ikke så store.

Abort utsetter fødsler

- Liberaliseringen i abortloven har i liten grad gitt abort en virkemåte på linje med prevensjonsmidler. Det er ikke særlig vanlig med mer enn en abort. Framkalt abort blir oftere utfallet når unge kvinner blir gravide, og hyppigheten er spesielt høy blant kvinner som er under utdanning.

Omfattende prevensjons- bruk

- Prevensjonsmønsteret er preget av omfattende bruk og effektive metoder. Over halvparten av kvinnene brukte de ikke samleieavhengige midlene p-pille og spiral. Mange har forsøkt p-pille og forlatt den igjen, mens spiral for flere er blitt en mer permanent prevensjonsmetode. Sterilisering hadde i 1977 fortsatt et begrenset omfang.

Bedre preven- sjonsbruk blant de unge

- Unge kvinner har hatt en betydelig forbedring i sin prevensjonsbruk. Sammenlignet med situasjonen i 50-årene er de både hyppigere brukere og brukere av mer effek-

Unges preven-
sjonsbruk

tive metoder.

- Samliv uten vigsel har utgjort en stadig større del av samlivsmønsteret.

Samliv uten vig-
sel forklarer
mye av end-
ringen i ekte-
skapsmønsteret

Tendensen mot høyere gjennomsnittlig ekteskapsalder og nedgang i ekteskaphyppigheten oppveies langt på vei av samliv uten vigsel. De fleste samliv uten vigsel går over i ekteskap eller oppløses etter ganske kort tid. Samliv uten vigsel som permanent livsform var så langt Fruktbarhetsundersøkelsen viser et lite vanlig alternativ. Høy alder ved første giftemål og samliv uten vigsel ser ut til å virke "barnehemmende".

- Fruktbarhetsnedgangen blir mindre dramatisk målt med kohortmål i stedet for periodemål. Ingen enkelt faktor kan forklare nedgangen.

Hvilke frukt-
barhetsendringer
skal forklares?

- Fruktbarhetsutviklingen i Norge følger i store trekk det samme mønsteret som i en rekke andre land. Det er derfor grunn til å lete etter internasjonale forklaringer, ikke bare de særnorske. Heller ikke internasjonalt er det noen enerådende årsaksfaktorer. Land med tilnærmet lik fruktbarhetsutvikling kan avvike mye i forhold som det er nærliggende å se i sammenheng med fruktbarhetsutviklingen.

Utviklingen i
Norge en para-
tall til møns-
teret i mange
andre land

1977-undersøkelsen gjorde det mulig å beskrive viktige demografiske prosesser langt mer detaljert og nyansert enn det registerdata og løpende statistikker ga sjansen til. Statistikken viste for eksempel at en stadig større andel av fødslene hadde skjedd utenfor ekteskap. Om dette betød at stadig flere kvinner bodde alene ved fødselen, eller at barna kom til verden i samliv uten vigsel var ukjent. Vi visste heller ikke om mye av fruktbarhetsnedgangen lot seg forklare med økning i barnløshet, eller om den barnløse karrierkvinnen var mer en myte enn en realitet. En annen antagelse gikk ut på at framkalt abort var vanligst i lavere sosiale lag, men holdt dette stikk ved dagens abortpraksis? Og hvordan var det med den nye prevensjonsteknologien, var den nådd fram til de fleste eller var det fortsatt behov for informasjon i bestemte grupper? Flere eksempler skal ikke nevnes her. Listen over spørsmål som kunne reises og besvares, ble etterhvert både lang og mangslungen. 1977-undersøkelsen ga ikke bare kunnskap om fruktbarhetsmønstre og fruktbarhetsutvikling, men fortalte mye om etablering av samliv, om prevensjonsmønstre og ikke minst om viktige trekk ved kvinners livsløp generelt. Fruktbarhetsundersøkelsen framskaffet utvilsomt data det var behov og interesse for, men greide den også å besvare undersøkelsens tre eksplisitte formål?

FU besvarte
mange viktige
spørsmål, men
besvarte den
sin egen
målsetting?

c) Hva greide undersøkelsen ikke å vise?

Undersøkelsens
tre delte mål-
setting dekket,
men fortsatt
mye ugjørt av
de årsaksorien-
terte analysene

Deskriptive, årsaksorienterte og komparative analyser var 1977-undersøkelsens tredelte målsetting. Publiserte analyser dekker langt på vei det første formålet. Innsatsen for det siste formålet, komparative analyser, er mer spredt (Selmer 1983, Klimas Blanc 1984, United Nations 1984), men også dette formålet må sies å være dekket eller ligge godt til rette for ytterligere analyser. Hva så med formål nummer to, årsaksorienterte analyser? Har Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 lært oss mer om hva som påvirker fruktbarheten generelt, fastslått hvilke forklaringsvariable som er spesielt viktige for den perioden vi studerte, og gjort oss mer skikket til å predikere fruktbarhetsutviklingen? Om kravet er det store steget framover og entydige årsaksanalyser, må svaret bli nei. Men dersom en er fornøyd med de små skritt og mer indirekte svar, har Fruktbarhetsundersøkelsen gitt sitt bidrag også her. Bedre beskrivelser av fruktbarhetsmønsteret har klargjort hvilke fenomener som skulle forklares, og en rekke mulige årsaksforklaringer er trukket fram.

Skillet mellom årsak og virkning skaper ofte problemer. I hvilken grad yrkesaktivitet fører til et lavere barnetall eller i hvilken grad få barn muliggjør kvinners yrkesaktivitet er vanskelig å si. Et annet eksempel hvor skillet mellom årsaks- og effektvariable er uklart, er prevensjonsbruk og barnetallsønsker. Moderne

- Årsaker eller effektvariabel? prevensjonsteknologi har utvilsomt gjort det lettere for kvinnene å få nøyaktig det barnetallet de ønsker seg, men er det i tillegg slik at kjennskapen til effektiviteten ved disse prevensjonsmetodene fremmer lavere barnetalls ønsker? Det siste eksempelet illustrerer også at det ofte ikke bare er snakk om hva som kom først i tid, men om prosesser som går begge veier med større eller mindre styrke.
- Nedgang fremfor stabilitet og oppgang. Utviklingen i de siste 10-20 årene har fokusert på forklaringer av fruktbarhetsnedgang. Forklaringer av stabile tendenser eller oppgang har blitt skjøvet i bakgrunnen. Forklaringer har dessuten vært rettet mer mot endringer enn nivå. En har lagt vekt på å forklare hvorfor kvinnene født rundt siste krig fødte flere barn enn det dagens unge kvinner ser ut til å gjøre. Hva som eventuelt betinger et barnetall på tre og et på to, er lite belyst.
- Endring framfor nivå Demografiske fruktbarhetsanalyser er rettet mot å forklare fruktbarhetsutviklingen for grupper, ikke individuell fruktbarhetsatferd. Selv om 1977-undersøkelsen i Viktige opplysninger som ikke individbaserte. Materialet innbyr ikke uten videre til kontekstuelle analyser. Etterkrigstiden har utvilsomt vært preget av store skiftninger i synet på samliv, prevensjon og abort, kvinnes stilling og nok også kravet til barns oppvekstvilkår, men endringer i normer og verdier lar seg vanskelig belyse ved en intervjuundersøkelse. Endringer i utdannings-, yrkes- og bosettingsstrukturen er trukket inn i analysene, men mye er fortsatt ugjort av strukturelle kausalanalyser.
- Fruktbarhetsforskning bruker flere ulike modeller, men 1977-undersøkelsen satset ikke ensidig på noen av dem Fruktbarhetsforskning bygger i dag ikke på en enkelt modell, men knytter seg til ulike typer av modeller. Forskjellige økonomiske modeller har lang tradisjon, men de har etterhvert blitt supplert med normmodeller hentet fra sosiologien, beslutningsmodeller som legger mer vekt på psykologiske aspekter og sist men ikke minst strukturelle modeller. Felles for de ulike modellene er at de er mer eller mindre flerfaktorielle. Ingen av modelltypene kan sies å ha vært eksplisitte for 1977-undersøkelsen.
- I forarbeidene til Fruktbarhetsundersøkelsen ble det lagt mye vekt på Davis og Blakes (1956) modell for analyse av fruktbarhet slik den er revidert av Freedman (1975). Selv om den i realiteten er en strukturell modell, er den i praksis mer en måte å ordne faktorer på enn en tradisjonell modell. Hovedvekten blir lagt på de såkalte mellomliggende variable (utsatthet for samleie, utsatthet for svangerskap og utfall av svangerskap). Analysene fra Fruktbarhetsundersøkelsen er da også konsentrert om hvordan utviklingen på disse områdene (prevensjon, seksuell debutalder, abort m.m.) kan ha preget fruktbarhetsutviklingen, selv om også bakenforliggende variable som yrkesaktivitet og utdanning er trukket inn.

1.2. Registeroppfølging

a) Opplegg og resultater

Oppfølgingsundersøkelse for å studere a) videre utvikling i fødselsmønsteret

Sammenkoblinger med Det sentrale personregisteret gjør det mulig å supplere intervjuopplysningene med fødsler og ekteskapsendringer som kvinnene har hatt etter at de ble intervjuet i 1977. Foreløpig er det gjort to slike sammenkoblinger. Oppfølgningen har gått fram til utgangen av 1982, det vil si til kvinnene er 23-49 år.

To analyseprosjekter har til nå dratt nytte av registeroppfølgningene. Det første prosjektet var en videreføring av fødselsmønsteranalysen. Sammenlignet med situasjonen i 1950- og 1960-årene finner vi på 70-tallet en tendens mot eldre førstegangsmødre. For de aller yngste kvinnene som ble intervjuet, var medianalderen ved første barns fødsel ennå ikke fastlagt, men det er klart at kvinnene født mot slutten av 50-tallet, venter atskillig lenger med å få barn enn det de som er født i 30- og 40-årene, gjorde. For andelen permanent barnløse og barnetallsfordelingen viste

- b) samsvar mellom forventning/ atferd
- analyser av registeropplysningene fram til 1982 ingen klare endringer i fødselsmønsteret, men dette er forhold som det blir viktig å følge i årene som kommer (Noack og Østby 1985).
- Det andre oppfølgingsprosjektet har sammenlignet fruktbarhetsintensjoner i 1977 med senere fruktbarhetsatferd. I tråd med en del andre undersøkelser viser resultatene at forventingsmål er høyst tvilsomme indikatorer på framtidig fruktbarhet. Både på individ- og aggregatnivå overestimeres fruktbarheten. Det ser imidlertid ut til at de kvinnene som i 1977 sa de ikke regnet med å få flere barn, har handlet i samsvar med sine forventninger i det minste i de 5 påfølgende år. Og for førstefødsler slår forventningene overraskende bra til i det minste på aggregatnivå (Noack og Østby 1984).

b) Fortsatt bruk av registerdata?

- Registerdata gir enkel oppfølging
- Lite antall variable ajourføres
- Utvalget i 1977-undersøkelsen har etterhvert gjort unna fødsler og førstegangsgiftermål
- Sammenlignet med reintervjuing er oppfølging i registre en billig og lite arbeidskrevende form for "follow up" studie. Til dags dato er det ingen konkrete planer om nye analyser, men vi tar sikte på å få gjennomført en ny kobling så snart som mulig. Materialet bør i det minste kunne brukes til mindre analyser av utviklingen i fødselsmønsteret og gjerne også til andre prosjekter. Registeropplysningene om ekteskapsinngåelser og -oppløsninger er foreløpig ikke benyttet i analysearbeid.
- Selv om registeroppfølgninger har mange fortrinn, er det ikke til å komme forbi at de alt i alt gir svært begrensede muligheter til å ajourføre data. I intervjuundersøkelsen var svangerskaps- og samlivshistorier viktige områder, men i registeret kan vi bare finne igjen en del av disse historiene. Vi må nøye oss med fødsler framfor graviditeter, og ekteskap framfor samliv (samliv uten vigsel og ekteskap). Analysemulighetene begrenses også ved at de fleste hovedområdene ikke blir ajourført i det hele tatt.
- Selv om vi kjenner tidspunktet for de fødslene kvinnene måtte ha hatt etter at de ble intervjuet i 1977, vil for eksempel opplysninger om kvinnenes prevensjonsbruk og yrkesaktivitet fortsatt være begrenset til det vi fikk vite på intervjutidspunktet. På noe lengre sikt vil også registeropplysningene vise få endringer. Allerede nå har en betydelig del av dem som ble intervjuet, blitt så gamle at nye fødsler er en sjeldenhet. Også inngåelse av ekteskap for første gang er en begivenhet som flertallet har rullet å legge bak seg.

Samlet fruktbarhetstall stabilt etter 1977

II. UTVIKLINGEN ETTER 1977

- Fruktbarheten fortsatt fallende for unge kvinner
- Eldre førstegangsmødre
- Oppvurdering av ettbarnsfamilien
- en ny trend i familie-mønsteret?
- Stigende fruktbarhet for ugifte kvinner
- Samlet fruktbarhetstall kom i 1977 ned i 1,7 og har siden ligget på nesten samme nivå. Sammenlignet med de øvrige vest-europeiske landene ligger vi noe over gjennomsnittet. Utviklingen er for alle landene forbausende lik, men Norge er av de landene hvor nedgangen kom senest og hvor variasjonen etter 1977 har vært minst.
- For tenåringer og kvinner i begynnelsen av 20-årene har fruktbarheten fortsatt å synke etter 1977. De eldre kvinnene har vist en liten oppgang eller stabil tendens (Folkemengdens bevegelse 1983). Etter 1977 har vi også sett en tendens til høyere alder ved første fødsel. Hos oss slår dette ut for kvinner født utover på 1950-tallet (Noack og Østby 1985). Samme tendens er vist i flere andre land. Om dette er tegn på en utvikling mot eldre mødre eller en kraftig vekst i andelen mer eller mindre frivillig barnløse, diskuteres. Vi har foreløpig lagt vekt på at barnefødslene forskyves i livsløpet, andre poengterer et økende innslag av en ny og barnløs livsstil (Bloom og Pebley 1982).
- Om vi også er på vei fra to- til ettbarnsfamilien vet vi foreløpig ikke. Signaler fra andre land kan tyde på en oppvurdering av ettbarnsfamilien (Deven 1983). Før vi får den såkalte kvinnefila er den løpende statistikken lite egnet til analyser av barnetallsfordelinger. Både kvinnefila og 1977-undersøkelsens registeroppfølginger vil kunne gi oss en pekepinn om noe er i ferd med å skje, og dette vil være klart før en eventuell ny fruktbarhetsundersøkelse.
- Fødselsratene for ugifte kvinner var i 1977 18,9 mot 24,2 i 1983. Økningen går

igjen i alle aldersgrupper med unntak av tenåringsene som har ligget på omtrent samme nivå siden 1977 (Folkmengdens bevegelse 1983). Fruktbarhetsundersøkelsen viste at en stor del av fødslene utenfor ekteskap skjedde i samliv uten vigsel. Selv om vi ikke vet noe sikkert om utviklingen etter 1977, regner vi med at økningen fortsatt må sees i sammenheng med samliv uten vigsel.

Synkende giftemålshyppighet

Giftemålshyppigheten har fortsatt å synke etter 1977. Nedgangen viser seg i alle aldersgrupper, og gjelder både for førstegangsgiftemål og senere ekteskap. Gjennomsnittlig giftemålsalder ved førstegangsvigsel har også vært klart økende etter 1977.

Forskyvning i livsløpet eller flere ugifte på livstid?

Som for den stigende førstefødselsalderen diskuteres det om utviklingen bare representerer en forskyvning i livsløpet eller er et tegn på at stadig flere ikke vil komme til å gifte seg i det hele tatt. Samliv uten vigsel er en viktig forklaring på ekteskapsutviklingen. For mange formål synes det nå bedre å operere med samliv (ekteskap eller samliv uten vigsel) framfor å se ekteskap som en egen kategori. Forskjellen i alder ved første samliv og første ekteskap er stor. 1977-undersøkelsen viste at samliv uten vigsel ofte fungerte som en innledning til et senere ekteskap. Fruktbarhetsundersøkelsen var den første undersøkelsen som ga et omfattende datasett om samliv uten vigsel. Utviklingen etter 1977 vet vi mindre om. Folketellingen 1980 tyder på at omfanget lå på omtrent samme nivå som i 1977, men tallene fra Folketellingen er ikke uten videre sammenlignbare med Fruktbarhetsundersøkelsen (Østby 1985). Både i Sverige og Danmark ble samliv uten vigsel vanlig langt tidligere enn hos oss, og det har et større omfang.

Samliv uten vigsel

Internasjonalt regnes det ofte med at de nordiske landene fører an i utviklingen i samliv uten vigsel. Til nå har de samme landene også utmerket seg med å ha forholdsvis gode data om fenomenet. Skilsmissehyppigheten har vært økende. For kvinner lå den i 1977 på 6,3 pr. 1 000 gifte og separerte mot 8,0 i 1983.

Økende skilsmissehyppighet

Legale aborter nådde et toppnivå i 1977. Det ble registrert 17,4 aborter pr. 1 000 kvinner 15-49 år. Utviklingen videre har vært jevnt fallende, og tallet for 1983 var 14,1.

Færre aborter

1977-undersøkelsen viste at utdanning var en viktig faktor for fødselsmønsteret. Jo lengre utdanning kvinnene hadde, desto senere kom det første barnet. Utdannings-eksplosjonen her i landet startet omkring 1960. De første etterkrigskullene som hadde høye fruktbarhetsrater i begynnelsen av 1970-årene, representerte allerede det nye utdanningsmønsteret. Tendensen til lengre utdanning har fortsatt. I perioden 1977-1987 vil kvinnene født på 1950-tallet og frem til midten av 1960-årene utgjøre hovedtyngden av dem som får barn. Utdanningsstatistikken tyder på at perioden vil gi oss en større andel av velutdannede mødre enn hva som var tilfellet i 10-året før 1970 (Utdanningsstatistikk 1981, Sosialt utsyn 1983). Fra 1970 til 1980 har det også vært en økning i yrkesprosenten for kvinner i sin mest fruktbare periode. Oppgangen gjelder både for ugifte og gifte kvinner (Ljones 1984). Fødsler og småbarnstell blir stadig oftere kombinert med arbeid utenfor hjemmet.

Lengre utdanning og mer yrkesaktivitet

Vi vet ikke mye om utviklingen i prevensjonsbruk etter 1977. Salgstatistikken antyder en liten økning i p-pillebruken fortsatt, men sier lite om bruken av spiral. Det årlige antall steriliseringer har holdt seg noenlunde stabilt, og antallet steriliserte har dermed økt. Særlig gjelder dette for kvinner. Vi vet ikke mer om hvem det er som lar seg sterilisere, men dette er det av betydning å følge med i.

III. TRENGER VI EN NY FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE?

Er behovet for ajourføring av kunnskap og for ny viten så

Forutsetningene for den første og hittil eneste landsomfattende norske fruktbarhetsundersøkelsen har hele tiden vært at den om ikke altfor lang tid skulle følges opp av en neste undersøkelse. Om 10 år er en passende avstand mellom to fruktbarhetsundersøkelser er en annen sak. Behovet for en ny fruktbarhetsundersøkelse er avhengig av

stort at vi trenger en ny undersøkelse etter 10 år?

hvilke formål den vil og kan dekke. Vi har valgt å presentere mulige formål i to hoved-avsnitt. I det første drøfter vi hvordan en ny undersøkelse vil stå i forhold til de tre hovedformålene for 1977-undersøkelsen. Det andre avsnittet tar opp formål som har kommet til etterhvert. Aktuelle formål som har utkrystalisert seg under analysefasen, og behov som ser ut til å dukke opp på noe lengre sikt.

a) Trenger vi en ny undersøkelse for bedre å kunne svare på 1977-undersøkelsens problemstillinger?

Oppfølging av de deskriptive studiene fra 1977-dataene

1977-undersøkelsen skulle gi oss svar på mange spørsmål. Ikke alle forventningene var like realistiske. Etterhvert var det tre formål som kom til å stå sentralt: det deskriptive, det årsaksorienterte og det tredje som la vekt på de komparative aspektene.

1977-undersøkelsen har gitt oss et detaljert datasett for å beskrive fruktbarheten i en 20-årsperiode, og for utvalgte kohorter (kvinner som i dag er fra 25- til godt og vel 50 år). Våre registeroppfølginger gir muligheter for å komplementere beskrivelsen av fødselsmønsteret etterhvert som de kohortene som inngikk i 1977-undersøkelsen, blir eldre, men vi fanger ikke opp de nye kohortene som kommer til. I 1987 vil vi derfor ikke kunne beskrive fødselsmønsteret for kvinner yngre enn 28 år på annen måte enn det løpende registre og statistikker gir høve til. Spørsmålene blir derfor om det i 1987 vil være behov for mer detaljerte beskrivelser av de yngre kvinnenenes fruktbarhetsmønster, og om det er andre veier til slike beskrivelser enn en fruktbarhetsundersøkelse.

Nye endringer på gang?

Under stabile forhold kan en ti-årsperiode virke kort. Det samlede fruktbarhetstallet kom i 1977 helt ned i 1,7, og har siden den gang ligget omtrent på dette nivået. Det er imidlertid flere forhold som tyder på at noe nytt er i ferd med å skje til tross for de stabile periodetallene for samlet fruktbarhet. 1977-undersøkelsen viste oss overgangen fra de store barneflokkene (3-4 og flere) og konsentrasjonen om tobarnsfamilien. Om denne konsentrasjonen forsterkes eller vil svekkes til fordel for ettbarns eller endog 0-barnsfamilien, vet vi foreløpig ikke. Vi har i de siste årene sett tendenser til høyere fødealder og en utsettelse av første fødsel. En parallell er vist i mange land. Det blir ofte tolket ikke bare som en forskyvning av fødselene i livsløpet, men som en utvikling mot et stadig lavere barnetall. Vi tror derfor det er viktig å være å jour med hvordan kvinnene som etter det tidligere fødselsmønsteret ville ha sin mest fruktbare periode i slutten av 1970- og begynnelsen av 1980-årene innretter seg. Kvinnene det dreier seg om, tilhører forøvrig selv noe av de største kohortene i etterkrigstiden.

Registeropplysninger eller ny intervjuundersøkelse?

Opplysningene vi etterspør, vil kreve kjennskap til den enkelte kvinnes barnetall og tidspunktet for fødselene. Den løpende statistikken gir ikke slike paritetsspesifikke opplysninger. Det arbeides for tiden med å opprette en såkalt "kvinnefil". Når den er ferdig, vil det også være mulig å ta opp fruktbarhet etter paritet. Før 1987 vil vi altså ha bedre muligheter for å beskrive fødselsmønstre og fruktbarhetsutvikling. Sammenlignet med hva intervjudata kan gi, blir det likevel et magert datagrunnlag, i det minste når det gjelder bredden. For en del sentrale variable i fruktbarhetsanalyser vil intervjuundersøkelser fortsatt være den eneste framgangsmåten. For den type endringsprosesser som vi muligens er inne i eller står overfor, er differensielle fruktbarhetsstudier av spesiell interesse. Studier hvor en kan se på flest mulig grupper, gir muligheter for å teste et rikt spekter av hypoteser. 1977-undersøkelsen viste oss at kvinner med lang utdanning fikk sitt første barn 6-7 år senere enn dem med kort utdanning. Om de siste årenes tendenser til å utsette første fødselen gjelder for alle, eller bare er et resultat av at de med kortere utdanning "tar etter" det mønsteret som

kvinner med lang utdanning lenge har praktisert, vet vi ikke. Samlivsform og fruktbarhetsmønster er nok et eksempel på områder det kan vise seg viktig å følge opp. Mye taler også for å holde prevensjonsmønsteret under oppsikt. I tolkningen av 1977-undersøkelsen viser vi til hvordan moderne prevensjonsteknologi (de ikke-samleieavhengige midlene) krever en mer aktiv beslutning om å få barn enn de tradisjonelle metodene gjorde. Om sterilisering får et tilsvarende omfang hos oss som for eksempel i USA, betyr det i praksis at avgjørelser på et tidspunkt i livet blir definitive.

Sammenligninger
over tid et
viktig redskap
i arbeidet med
årsaksanalyser

En del av spørsmålene om forventninger til barn ble tatt med i 1977, ikke primært fordi vi trodde at ett enkelt forventningsmål kunne si oss noe om framtidig nivå for barnetall, men i håp om at endringer i forventningene kunne antyde hvilke endringer som ville komme i barnetall. For å oppfylle denne målsettingen, må vi spørre de samme spørsmålene en gang til.

Opplegg orientert
mot framtidig
fruktbarhetsutvikling
viktige

Under planleggingen av 1977-undersøkelsen kom det deskriptive noe i skyggen av ønsket om å forklare fruktbarheten. En tenkte seg ulike årsaksanalyser. I korthet dreide det seg om tre spørsmål: Hva var grunnen til det klare fruktbarhetsfallet som nettopp hadde skjedd, hvilke faktorer var viktige for å forklare fruktbarheten generelt og hvilke faktorer kunne tenkes å få størst betydning for den framtidige fruktbarhetsutviklingen? Alle spørsmålene legger opp til et møysommelig arbeid hvor datasettet fra 1977 bare var et første trinn. Sammenligninger over tid ville være et viktig hjelpemiddel for å gå videre med analysene og for å skille ut effektvariablene.

Også for en neste fruktbarhetsundersøkelse er det naturlig å operere med et tredelt forklaringsperspektiv. Fruktbarhetsfallet på slutten av 1960-tallet og i begynnelsen av 1970-årene kan selvsagt fortone seg noe annerledes etterhvert som det blir mulig å sammenligne med utviklingen i de påfølgende årene, men allerede 1977-undersøkelsen ga oss de viktigste dataene for å beskrive og forstå det som skjedde. Det er heller ikke nærliggende å satse på generelle fruktbarhetsforklaringer. Forsøk på å etablere universelle fruktbarhetsteorier har til nå falt mindre heldig ut, og det ser ikke ut til at vi står framfor snarlige gjennombrudd. Inntil videre vil det nok være delteorier og delforklaringer som vil kaste mest av seg. Vi håper imidlertid at vi denne gangen kan legge noe større vekt på det siste punktet, det vil si analyser som er mer egnet til å forutsi fruktbarhetsutviklingen.

En viktig forutsetning for best mulig forutsigelser er detaljerte, omfattende og ikke minst riktige beskrivelser av endringer som nylig har funnet sted, og tidligst mulig registrering av endringer som er i gang. Intervjuundersøkelser som gir informasjon om et vidt spekter av variabler, er her til uvurderlig nytte. De gir ikke bare opplysninger som den løpende statistikken ofte ikke inneholder, men gjør det også enklere å se ulike endringer i sammenheng. Statistikken kan fortelle oss om det er de unge eller eldre kvinnene som endrer sin fruktbarhetsatferd, men ikke så lett vise hvordan prevensjonsbruk, samlivsmønster, utdanningsveier, yrkestilpasninger og familieidealer endres mer eller mindre i takt. Direkte spørsmål om forventet barnetall har hverken i den norske undersøkelsen eller i undersøkelser i andre land, vist seg å være enkle og sikre indikatorer på framtidig fruktbarhet, men en del informasjon kan trolig også avdekkes ved denne type spørsmål. Sos. dem. vil i 1985 arbeide spesielt med forbedringer av fruktbarhetsframskrivningene. Arbeidet bør kunne gi nyttige erfaringer i detaljplanleggingen av en ny fruktbarhetsundersøkelse.

Selv om WFS formelt er nedlagt, arbeides det aktivt med fruktbarhetsundersøkelser i mange land. Mulighetene for komparative studier vil være gode også i årene som kommer. Sålenge utviklingen har vært forbausende lik i mange industrialiserte land og det pågår et aktivt forskningsarbeid, kan en spørre om det ikke vil være tilstrekkelig å høste erfaringer fra de fruktbarhetsanalyser som utføres andre steder. En slik linje

forutsetter at mønsteret vil fortsette å utvikle seg ganske likt. Det fratar oss dessuten mulighetene for mer detaljerte studier av spesielt norske forhold. Flere hevder også at det på en del områder er av særskilt interesse å studere det som skjer i Skandinavia. Samliv uten vigsel, menns rolle i arbeidet med barn og hus og den lave tenåringsfruktbarheten er eksempler på fenomener hvor de skandinaviske landene har blitt regnet som foregangsland. 1977-materialet har bare i beskjeden grad blitt brukt til komparative analyser.

I målsettingen for en neste undersøkelse bør komparative analyser komme sterkere inn, og helst bør vi selv legge opp til å gjennomføre sammenlignende analyser. Jensen arbeider for tiden med et prosjekt som drives i nært samarbeid med analyser av den svenske fruktbarhetsundersøkelsen. Prosjekter av denne typen blir viktige ikke bare fordi de gir muligheter for å sammenholde resultatene, men også fordi de stimulerer til kontakt og samarbeid utover det forholdsvis lille demografiske miljøet som vi nødvendigvis må ha her i landet.

Mer vekt på komparative analyser

Nye formål:

b) Nye formål i forhold til dem som stod sentralt i 1977-undersøkelsen

For flere av de områdene som 1977-undersøkelsen tok opp, var det vanskelig å vurdere datakvaliteten. En ny undersøkelse enten den legges opp som et panel eller ikke, vil gi et bedre grunnlag for å bedømme datakvaliteten. Retrospektive spørsmål om prevensjonsbruk og samliv kan for eksempel sammenholdes med hva den første undersøkelsen viste om prevensjonsbruken og samlivssituasjonen i 1977. Mange effekter kan forstyrre slike kontroller, men det vil likevel gi oss et noe bedre grunnlag for å vurdere datakvaliteten enn det vi har så lenge vi bare kan støtte oss til 1977-undersøkelsen. Nå var ikke datakvaliteten i 1977-undersøkelsen et så stort problem, at det alene er et argument for en ny fruktbarhetsundersøkelse. Men om det først blir en ny undersøkelse vil det være rimelig å se datakontroll som et av mange formål.

Kontroll av datakvaliteten

Samliv uten vigsel som del av en familiedanningsprosess

Det har etterhvert vist seg at 1977-undersøkelsen kunne gi en god del viktig informasjon utover de rene fruktbarhetsanalysene. Samliv uten vigsel var et tema som det var en god del selvstendig interesse for. Fra før viste en forholdsvis lite om hvor utbredt fenomenet var. Siden 1977 er begrepet innarbeidet både i Folketellingen 1980 og i flere intervjuundersøkelser. Det gir imidlertid bare samlivsstatus på tellings/intervjutidspunktet ikke en samlet samlivshistorie som det vi fikk i Fruktbarhetsundersøkelsen. Med mindre en skulle få en selvstendig undersøkelse om samliv uten vigsel, ser det ut til at fruktbarhetsundersøkelser kan bli de viktigste datakildene også videre framover. Opplegget fra 1977-undersøkelsen gjør det mulig å plasere samliv uten vigsel som en av flere begivenheter i familiedanningsprosessen. Dette er en adekvat tilnærming enten en er interessert i fruktbarhet eller samliv.

Prevensjonsbruk viktig kunnskap for helseplanlegging

Prevensjonsbruk var et annet "hull" i kunnskap som Fruktbarhetsundersøkelsen hjalp til å tette. Vi hadde riktignok fra tidligere en større intervjuundersøkelse om prevensjonsbruk (Walløe 1978), men den var ikke representativ på landsbasis og raske endringer gjorde nyere data ønskelig. Salgsstatistikker var belemret med mye usikkerhet, og kunne naturlig nok heller ikke brukes for all slag prevensjonsbruk. Kjennskap til prevensjonsbruk gir holdepunkter for å anslå hva opplæring og kontroller vil koste, og et grunnlag for analyser av risiko- og sikkerhetsestimater for ulike typer prevensjonsmidler.

Infertilitet - behandlingsbehov

Infertilitet eller manglende evne til å få barn er eksempel på et tredje område hvor Fruktbarhetsundersøkelsen kunne hjelpe til med å anslå hyppigheten. Slik spørsmålene var utformet i 1977-undersøkelsen, var det først og fremst den permanente tilstanden vi kunne anslå. For planlegging av behandlingsskapasitet vil det være nyttigere å kjenne til hyppigheten av perioder med ufrivillig barnløshet.

Livsløp- og
generasjons-
studier

Konsekvenser av
ulike fruktbar-
hetsmønstre
et viktig formål

De mange retrospektive spørsmålene eller "historiene" i Fruktbarhetsundersøkelsen ga tilsammen et detaljert bilde av de viktigste begivenhetene i kvinners livsløp, i det minste begivenheter som falt innenfor den fødedyktige perioden. I VIII Nye områder har vi trukket fram to mulige utvidelser (utdannings- og yrkeshistorier og et generasjonsperspektiv) som hver for seg eller tilsammen ytteligere vil forsterke et livsløpsperspektiv. Slik vi har skissert det, vil fruktbarhetsanalyser fortsatt være hovedsaken for en neste undersøkelse, men i tillegg vil nye analyser av kvinners livsløp være et viktig formål. Utvidelsen faller naturlig av flere grunner. Intervjuopplegget til en fruktbarhetsundersøkelse gir allerede så mange livsløpsdata at en utvidelse krever et forholdsvis beskjedent tillegg av spørsmål. Det er trolig en mer rasjonell form for datainnsamling enn to eller flere selvstendige undersøkelser. En utvidelse mot et forlenget livsløpsperspektiv vil også gjøre det mulig å studere konsekvenser av bestemte fruktbarhetsmønstre, ikke bare årsaker til dem.

c) Forslag til videre arbeid og foreløpig konklusjon

Dataene i en fruktbarhetsundersøkelse er av interesse for langt flere av dem som arbeider med befolkningsutviklingen. Forebyggende helsearbeid knyttet til barn og familie, planleggingsarbeid hvor familiedanning inngår som en viktig variabel (eks. boligpolitikk, utdanningstilbud, trygdeavgivning og sosiale hjelpetiltak) og studier av kvinners livsløp er sentrale stikkord. 1977-undersøkelsen har alt gitt oss et kontaktnett av brukere. Dette nettet ønsker vi å utvide og utnytte aktivt allerede tidlig i planleggingen av en neste undersøkelse.

Idedugnad

Som en del av planleggingen av en ny helseundersøkelse arrangerte Byrådet høsten 1984 et eget seminar. Seminaret henvendte seg til personer som kunne tenkes å bruke datasettet, og til personer som var allment interessert i helseundersøkelser. Det var meget god respons på seminaret. Vi vil foreslå et lignende arrangement som ledd i arbeidet med en neste fruktbarhetsundersøkelse. Seminaret om helseundersøkelsen ble holdt forholdsvis kort tid før spørskjemaet måtte være ferdig. Dersom det tidlig i 1985 blir vedtatt å arbeide videre mot en ny fruktbarhetsundersøkelse, bør et slikt møte eller idedugnad arrangeres ganske raskt. Formålet med idemøtet skal ikke bare være å informere potensielle brukere, men vel så mye å få fram ideer og impulser som det er reelle muligheter til å få satt i verk. Et slikt møte med flest mulig av dem som kan tenkes å ha ideer og ønsker for en neste fruktbarhetsundersøkelse, vil også synliggjøre behovet for de hardhendte prioriteringene som vi allerede nå vet vil komme. Brukermøtet vil dessuten gi anledning til å sondere mulighetene for finansiell støtte. Også av denne grunn er det et poeng at møtet holdes så tidlig som mulig. Med en intervjuperiode i begynnelsen av 1988 bør idedugnader arrangeres i første halvår 1985.

Hva blir så konklusjonen på det spørsmålet kapitlet reiser? Trenger vi en ny fruktbarhetsundersøkelse? Om vi bare ser på formålene, hva vi ønsker å få vite, må svaret bli ja. Som vi har antydnet i dette kapitlet kan imidlertid mange av formålene dekkes på ulike måter. Det er derfor ikke gitt at vi også skal si ja til en gjentakelse av 1977-undersøkelsen.

Bare en ny
intervjuunder-
søkelse kan gi
tilsvarende og
like mange
analyser

Utnytting av registerdata eller mindre intervjuopplegg vil likevel bare kunne ivareta noen av de formålene vi gjerne skulle ha dekket. Velger vi en slik løsning må vi også velge å konsentrere oss om et eller noen få formål. Bare en ny stor intervjuundersøkelse tilgodeser bredden i problemstillingen og sikrer et best mulig longitudinelt datasett. Helt siden 1977 har da også ideen om en ny fruktbarhetsundersøkelse vært konsentrert om en større intervjuundersøkelse. Det er en slik undersøkelse som drøftes videre utover i dette notatet. Først om det skulle vise seg at et undersøkelsesopplegg parallelt med det vi gjennomførte i 1977, blir et for stort løft er tiden inne for å planlegge alternative strategier.

IV. RAMMER FOR EN NY FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE

1) Tidsplan

Forslaget om ny fruktbarhetsundersøkelse er tatt opp akkurat nå av hensyn til den tiden det er gått siden forrige gang. Den første fruktbarhetsundersøkelsen hadde feltarbeid i oktober og november 1977, og litt på nyåret 1978. Vi fikk med alle demografiske begivenheter fram til midten av oktober i 1977. Vi kan for mange praktiske formål likevel anta at materialet beskriver utviklingen i fødsler, familiedannelse osv. til og med 1977. Det foreligger omfattende tabellkjøringer på datamaterialet, dels til bruk i tabellpublikasjonen, dels for de ulike analyseprosjektene. Hovedtyngden av tabellene inneholder en aldersvariabel. De fleste er kjørt med gruppen 18-19 år for seg og resten med 5-årige aldersintervall. Ved å holde en avstand på akkurat 10 år mellom undersøkelsestidspunktene, vil f.eks. aldersgruppen 25-29 år fra FU-77 være gruppen 35-39 år i den neste undersøkelsen. Vi vil derfor i alle slike tabeller kunne sammenlikne personer på samme alder (35-39 åringer i 1977 med 35-39 åringer i 1987) og samtidig se hvordan kohortene har endret seg (25-29 åringer i 1977 var født 1948 - 1952, og de var 35-39 år ved utgangen av 1987).

En ny undersøkelse 10 år etter den første

En annen grunn som taler for å holde feltarbeidet tidlig i 1988, med utgangen av 1987 som referansetidspunkt, er hensynet til å få et så jevnt arbeidsprogram som mulig for intervjukontoret og feltgruppa. I 1985 (Helseundersøkelse) og 1987 (Levekårsundersøkelse) er det allerede plassert store intervjuundersøkelser. Av hensyn til budsjettet og nødvendig tid til planlegging synes 1986 å være for tidlig. Det er ikke kjente planer om andre store spesialundersøkelser i 1988. Mye av arbeidet med forberedelsen vil eventuelt foregå i 1987, og noe i 1986, men den store belastningen kommer i 1988.

Feltarbeid tidlig i 1988

Praktiske hensyn taler altså for at en ny undersøkelse kommer tidlig i 1988, med utgangen av 1987 som referansepunkt. Skulle dette ikke være gjennomførbart, anser vi en utsettelse på fem år som mer rimelig enn et par års utsettelse.

2) Ressurser

1977-undersøkelsen ble dyr av mange grunner

Den forrige fruktbarhetsundersøkelsen er trolig en av de mest kostbare intervjuundersøkelser som Byrået har gjennomført. Det er også en av de som er blitt mest analysert i Byrået. Både til datainnsamlingen og til analysen har Byrået fått betydelig ekstern finansiering gjennom mange år. Fram til 1981 viser vår kostnadsstatistikk samlede utgifter på 4,8 millioner (inkludert indirekte kostnader). Det ble opprettet et eget kontor for planleggingen, med 4 ansatte. Utgiftene ved dette kontoret til forberedelse og gjennomføring av undersøkelsen og arbeid med tabellpublikasjonen var 1,1 millioner, ved intervjuavdelingen ellers 700 000 og feltkostnader 900 000. Av de resterende 2 millioner, gikk en snau halvpart til Sos. dem. (planlegging, og litt analyse), ½ million til maskinleie, omtrent 300 000 til systemarbeid og 300 000 til koding og revisjon.

En ny undersøkelse for en langt lavere pris

Ved neste undersøkelse vil prisnivået antakelig være omtrent det dobbelte. Når vi likevel ikke vil kalkulere med et slikt kostnadsnivå, skyldes det at undersøkelsen denne gang gjennomføres med basis i de erfaringene vi fikk ved den forrige. Dens budsjett vil være sammenliknbart med andre store undersøkelser, og de ressursene som vil medgå vil være av samme størrelsesorden. Først og fremst må planleggingen kunne gjøres langt rimeligere. Erfaringen med den forrige undersøkelsen er viktig her. Vi vet nå at undersøkelsen er ganske normal å gjennomføre, mye av arbeidet forrige gang hadde sammenheng med Byråets usikkerhet overfor en undersøkelse av såpass personlig karakter. Systemarbeidet vil kreve langt mindre fordi vi vil satse på en relativt enkel tabellpublikasjon som i hovedsak må kunne produseres med standard programpakker. 77-undersøkelsen ble bearbeidd på Honeywell-maskinen og kostet oss i maskinleie nesten 500 000. Legges

det opp til IBM, reduseres vel denne utgiftsposten. Dataregistrering og kontroll skjer nå på en annen og mer rasjonell måte enn tidligere. Det vil bli brukt store ressurser til analyse også denne gangen, men foreløpig skal vi ikke prøve å kalkulere disse. Vi regner med at en vesentlig del av de ressurser som Sos.dem. har til analyse av fruktbarhet og familiedannelse vil bli satt inn her, og at eventuelle utvidelser må finansieres utenfra.

På bakgrunn av disse generelle antakelsene har vi satt opp et budsjettanslag for en ny fruktbarhetsundersøkelse. Vi har tatt utgangspunkt i en undersøkelse av samme omfang og opplegg som sist, og kommenterer de økonomiske konsekvensene av andre valg der det er naturlig. Vi antar at vi trekker et utvalg på 5 000 kvinner i alderen 18-44 år etter Byråets vanlige utvalgsplan. Av disse vil om lag 4 000 kvinner bli intervjuet med normale oppfølgingsprosedyrer. Intervjutiden anslås til i gjennomsnitt en time. Kostnadene er regnet fram til ferdig tabellpublikasjon og statistikkband.

Budsjettanslag for en ny fruktbarhetsundersøkelse i 1988*

	1986	1987	1988	I alt
Planlegging ved U.avd. for levekårsstat. ...	40 000	75 000	75 000	190 000
Feltarbeidet inkl. intervjukontorets arbeid		75 000	1 000 000	1 175 000
Systemarbeid				0
Kontor for manuell db/Integrert DOKS og SPSS analysefil		50 000	300 000	350 000
Driftskontor/maskinleie for tabellprod.			50 000	50 000
Andre kontorer	5 000	10 000	35 000	50 000
Planlegging av analysene. Sos.dem 1½ årsverk l.tr. 27	65 000	100 000	100 000	205 000
I alt	110 000	310 000	1 600 000	2 080 000

* Prisene er regnet i 1985-kroner.

Budsjettanslagene er satt opp i nært samarbeid med Intervjukontoret.

Mindre plan-
leggingsarbeid

Enkelte deler av kostnadsoverslaget trenger noen utfyllende kommentarer. Til planleggingen ved Underavdelingen, har vi regnet 1 500 t, fordelt med 300 t i 1986 og 600 t hvert av de to neste årene. Timeprisen er satt til 125 kr uten indirekte kostnader. Indirekte kostnader vil være et tillegg på 35 prosent.

Feltarbeidet
det som vil
koste mest

Feltarbeidet er den største kostnaden. Det inkluderer også intervjukontorets arbeid med organisering av intervjuarbeidet og innsjekking. Det er ikke satt av penger til et en-dags opplæringskurs. Et kurs i likhet med det vi hadde i 1977, vil koste om lag 250 000 kroner. Det hadde vært sterkt ønskelig med slik kurs. Det er regnet inn en sikkerhetsmargin på 10 prosent i anslaget. Konsekvensen av å redusere intervjutida med 10 minutter pr. IO anslås til å gi en innsparing på i underkant av 100 000 kr. Dersom en øker eller minker utvalget med noen prosent, blir utgiftene forandret praktisk talt tilsvarende. Kostnadsoverslag for intervjuerstabene gis alltid med de faktiske kostnadene, slik at indirekte kostnader regnes bare av kontorets utgifter. Regnes de indirekte kostnadene inn, ville totalsummen under denne budsjettpost øke med 50 000.

Systemarbeid,
dataoverføring
og tabellpro-
duksjon langt
enklere og
billigere

Det er ikke regnet med noe systemarbeid denne gangen. Det som trengs for å etablere en analysefil (SPSS eller SAS) er tatt med i neste linje, ellers går vi ut fra at det denne gang i hovedsak vil være snakk om rådgivning fra Systemkontoret. Dataoverføringen vil skje på Kongsvinger, og trolig foregå med integrert DOKS. Det er i dag ikke lett å si hvor store utgiftene vil bli siden en nå ikke har erfaring med DOKS på IBM. Utgiftene er derfor beregnet ut fra dagens tekniske løsninger. I dette beløpet er også regnet inn de kostnadene som er forbundet med utvalgstrekkning og innsjekking av skjemaene. Til produksjon av tabeller for en NOS-publikasjon er regnet med en maskinkostnad på 50 000 kr. Dette er svært mye mindre enn sist, men det å begrense seg til såpass enkle tabeller at de kan produseres med standardprogrammer, vil presse maskinkostnadene langt ned. Bearbeidningen vil vel nå skje på Byråets egen IBM-maskin, og ikke med datakraft leid fra Statens Datasentral. Dermed blir det altså bruk av en maskin som allerede er skaffet til Byrådet. De beregnede kostnader ved denne bruken bør sannsynligvis vurderes annerledes enn kostnader som påløper i reelle penger som følge av at undersøkelsen holdes.

Under andre kontorer tenker vi særlig på skriving og trykking. Som følge av at planleggingen vil være langt enklere denne gang, vil også ressursbehovene til dette bli lavere.

Sos.dem. trekkes inn både i planlegging og analyse

Til planlegging og analyse i Sos.dem. er satt av 1½ årsverk fordelt over 3 år. Dette vil dels være arbeid som kanaliseres gjennom arbeidsutvalg eller styringsgruppe for undersøkelsen, dels vil det være samarbeid med planleggeren ved Gruppe for planlegging og analyse og dels vil det være forberedelser av de analyser som vil baseres på det nye datasettet. Her er ført opp bare de rene lønnsutgiftene for en stilling i l.tr. 27. Vi regner det som en naturlig del av Byråets demografiske analyseprogram at medarbeidere i Sos.dem. deltar aktivt i planleggingen, uten at det skal søkes eksterne midler til å finansiere det.

Ny fruktbarhetsundersøkelse for godt og vel 2 millioner kroner

Vi kommer i budsjettet opp i en totalsum på litt over 2 000 000 kr. Hadde vi regnet med indirekte kostnader overalt der det kan gjøres, ville beløpet blitt 250 000 kr høyere. En stor del av disse utgiftene vil kunne dekkes over Byråets ordinære budsjett, mens andre bør dekkes ved eksterne midler. Budsjettet for feltstaben har til nå gitt rom for en større intervjuundersøkelse pr. år i tillegg til de løpende undersøkelsene Byrådet har forpliktet seg til. Vi vil foreslå at Byrådet for 1988 bruker 1,2 millioner til en fruktbarhetsundersøkelse. Denne kostnadsrammen er den samme som ved andre store intervjuundersøkelser. Videre er deltakelse i opplegg og gjennomføring av en ny fruktbarhetsundersøkelse et naturlig arbeidsområde for de som har ansvaret for fruktbarhetsanalyse i Sos.dem. Begge disse vesentlige postene forutsetter vi at Byrådet dekker med egne midler dersom det besluttes å gjennomføre fruktbarhetsundersøkelsen. Derimot synes det ikke rimelig at planleggingskostnadene ved Underavdelingen for levekårsstatistikk skal tas over de meget begrensede planleggingsressursene som den underavdelingen rår over. Vi har bare regnet med at planleggingsutgiftene i startfasen (40 000 kr i 1986) skal dekkes av Byrådet. De resterende utgiftene bør søkes dekket eksternt. Heller ikke dataregistreringen kan dekkes av de ressursene som Byrådet normalt disponerer. I alt er det altså behov for å gå ut med et finansieringsbehov på omtrent 500 000 kr, mest i 1988. Fordelingen på de enkelte år vil være

1987:	125 000
1988:	375 000

3) Mulige finansieringskilder

Dette er kanskje det vanskeligste punktet å si noe om på forhånd. Det er blant annet i tilknytning til offentliggjørelsen av befolkningsutvalgets innstilling og i forbindelse med den lenge bebudete familiemeldingen vært etterlyst grunnleggende kunnskap om fruktbarhetsutvikling og familiedannelse. Det virker i en viss forstand som "markedet" for tiden etterspør kunnskap av en slik art som fruktbarhetsundersøkelsen kan gi. Likevel er nok ikke dette feltet tilstrekkelig høyt prioritert hos så mange at det faktisk fører til at de vil bruke av sine ressurser til å få gjennomført en fruktbarhetsundersøkelse.

To typer brukere:

A) Departementer som arbeider med planlegging som påvirkes av folketall og befolkningsstruktur

Vi regner med at fruktbarhetsundersøkelsen fortsatt har to typer brukere. Den ene finner vi i departementer som arbeider med de ulike former for planlegging som påvirkes av folketall og befolkningsstruktur. Spesielt tenker vi på Finansdept., Forbruker- og administrasjonsdept. og Sosialdept., men det vil også være brukerinteresser i Miljøverndept. (regional planlegging) og flere avdelinger i Kommunaldept. Disse departementene vil vel i framtida fordele sine midler til utredning selv, mens forskningsmidlene kanaliseres gjennom forskningsrådssystemet. Vi har ikke så mye erfaring med denne ordningen at vi kan si om etablering av datagrunnlag for fruktbarhetsanalyse er forskning eller utredning. Det er mulig at vi gjennom et samarbeid på tidlig stadium med interesserte departement kan øke deres interesse for prosjektet ved å legge opp til spørsmål de har behov for å få tatt opp. En særlig vektlegging av barnefamiliens levekår kan være et eksempel på slik skreddersøm.

B) Forskningsinstitutter og universiteter

Det andre markedet regner vi utgjøres av forskningsinteressene. Byrået vil selv være den viktigste brukeren, men det er grunn til å tro at mange universitetsinstitutter og frittstående forskningsinstitutter fortsatt vil være interesserte brukere. Disse vil ikke selv ha noen økonomiske ressurser å sette inn, men de kan påvirke forskningsrådenes bruk (RFS og RFSP under NAVF). Andre store brukere enn disse to miljøene synes det vanskelig å få øye på.

V. UTVALG OG INNSAMLINGSMETODER

a) Utvalgsstørrelse

5 047 kvinner ble trukket ut til 1977-undersøkelsen. I gjennomsnitt ble det 186 kvinner for hver fødselskohort. Utvalgsstørrelsen ble i 1977 vurdert som et minimum. Det er ønskelig, men neppe realistisk med et noe større utvalg.

Større utvalg
ønskelig,
men neppe
realistisk

Dersom utvalgskriteriene (kvinner 18-44 år) og størrelsen (5 000) beholdes også i en neste undersøkelse, vil antallet kvinner i hver fødselskohort bli omtrent det samme. Under VIII har vi imidlertid skissert to nye opplegg som forutsetter at utvalgs-kriteriene endres. De to områdene, intervjuer med menn og en forsterkning av genera-sjonsperspektivet (intervjuer med kvinner eldre enn 44 år), krever enten en økning av utvalgsstørrelsen eller en reduksjon i antallet intervjuede for hver kohort. Ved å satse på to femårskohorter av menn i tillegg til utvalget av kvinner, vil utvalget måtte økes med om lag 1 800 personer. Om vi bare intervjuer kvinner, men hever den øvre al-dersgrensen til 54 år vil økningen i utvalgsstørrelse bli om lag den samme, det vil si en total utvalgsstørrelse på 6 800 personer mot 5 000 i 1977. Med mindre det skulle dukke opp helt spesielle interesser eller finansieringskilder regner vi en slik økning som for kostbar og dermed uaktuell.

Intervjuer med
menn eller
kvinner eldre
enn 44 år
krever større
utvalg eller
færre personer
fra hver kohort

Om vi fortsatt ønsker å intervjuer menn eller eldre kvinner, må løsningen derfor bli å redusere antallet intervjuede kvinner 18-44 år. Med samme utvalgsstørrelse som i 1977, men fordelt på 37 og ikke 27 fødselskohorter vil det gi 136 personer i gjennom-snitt for hver kohort. Om dette kan aksepteres til fordel for å trekke inn nye grupper må bli en vurderingssak. Erfaringene fra analyser av 1977-materialet har vist at selv om vi bruker 5-års kohorter kan analyseenhetene raskt bli for små.

Å sløyfe enkelte kohorter 18-44 år til fordel for nye grupper er etter vårt syn intet alternativ. Hensynet til det longitudinelle aspektet og til de analysemulighetene som ligger vel tilrette om vi også i en neste undersøkelse intervjuer kvinner 18-44 år, gjør en slik løsning uakseptabel.

b) Frafall

Akseptabelt
frafall i 1977-
undersøkelsen

1977-undersøkelsen hadde et frafall på 18 prosent. Godt og vel halvparten av frafallet var kvinner som av en eller annen grunn ikke ønsket å la seg intervjuer. Ulike måter å beregne frafallsprosenten på, gjør det vanskelig å sammenligne våre resultater med utfallet av andre undersøkelser. Vi har imidlertid tidligere vurdert frafallet på 18 prosent som tilfredsstillende, og vil også si oss fornøyd med et frafall på dette nivået i neste undersøkelse.

Faren for høye frafallsprosenten nevnes ofte som et argument mot panelundersø-kelser. Tendensen til høyere frafall kan skyldes to forhold. Det kan være vanskelig å finne tilbake til alle som ble intervjuet i første runde. Og personer som allerede er intervjuet en gang, kan nettopp som følge av intervjuet, nekte å delta i noen ny runde.

Panelopplegg vil
si høyere
kostnader og
noe større
frafall

Så sant intervjupersonene fortsatt bor i landet, vil vi ikke ha store problemer med å finne tilbake til dem som ble intervjuet i 1977. Problemene vil først oppstå dersom de har flyttet utenfor Byråets utvalgsområder slik at det vil kreve ekstra reising for å nå dem. Byråets erfaringer med panelopplegg viser moderate merkostnader. Men det må tillegges at erfaringene bygger på undersøkelser hvor det ikke er 10 år, men maksimalt 3-4 år mellom første og annet intervju, og undersøkelser hvor en har brukt telefon dersom avstandene ble for lange. Med et 10-årsintervall og ansikt til ansikt intervjuer vil vi se på et panelopplegg som et fordyrende element, men ikke nødvendigvis for kostbart.

Byråets erfaringer er også positive når det gjelder frafall ved annengangs intervju. For tre forskjellige intervjuundersøkelser viser sammenligninger av henholdsvis panel/ikke panelopplegg at frafallet øker med 2-6 prosent når undersøkelsene gjennomføres som panel (Haldorsen og Aaberge 1983). Høyere nekterprosent utgjør mesteparten av paneleffekten. Det ser imidlertid ut til nekting eller andre grunner til frafall er mer tidsavhengig enn ventet. Et avslag i første runde betyr derfor ikke nødvendigvis at intervjupersonen ikke vil delta neste gang hun blir spurt.

Panelmortaliteten kan lett bli høy

Hverken kostnader eller effekten på frafall ser ut til å være noe avgjørende argument mot et panelopplegg. Frafall øker ikke mer enn at det i det minste skulle la seg gjøre å gjennomføre trendstudier. Om det også ligger til rette for rene panelanalyser er en annen sak. Panelanalyser krever ikke bare observasjoner fra to tidspunkter, men forutsetter også nøyaktig de samme enhetene. Om det ikke er de samme personene som utgjør frafallet eller blir intervjuet fra gang til gang, kan panelmortaliteten bli et problem selv om frafallet ved hver enkelt undersøkelse ikke er så høyt. I 1977-undersøkelsen har vi allerede mistet 18 prosent av det opprinnelige utvalget. Nye frafall blant dem som ble intervjuet i 1977, kan lett gi en panelmortalitet på minst 25 prosent. I beste fall vil det da bare være 3/4 av det opprinnelige utvalget som kan analyseres med data fra to tidspunkter.

Panelmortaliteten er overraskende lav i en del fruktbarhetsundersøkelser

Byråets erfaringer med frafall i panelopplegg stemmer godt overens med en prøve på panelopplegg i den svenske levekårsundersøkelsen. Som hos oss ser det ut til at panelopplegget gir en beskjeden økning i frafallet, og at situasjonseffekten spiller en ganske stor rolle slik at de som ikke blir intervjuet første gang, godt kan være blant de intervjuede annen gang (Vogel 1984). Panelopplegg har også lange tradisjoner i fruktbarhetsundersøkelser. Princeton-undersøkelsen hadde en panelmortalitet på 30 prosent etter 8 år, mens Detroit-studien fikk reintervjuet hele 89 prosent 15 år etter den første runden i 1962. Den forholdsvis lave panelmortaliteten er spesielt bemerkelsesverdige fordi intervjupersoner som har flyttet, ikke kan gjenfinnes i et sentralt register, men må oppspores ved hjelp av mer uformelle og kompliserte metoder. Nærmere gransking av panelmortaliteten ved en del fruktbarhetsundersøkelser avdekker imidlertid en del andre forhold som kan ha falt gunstig ut. I noen tilfelle er panelopplegget begrenset til grupper som må forventes å være mer stabile enn andre, og i kontakter etter den første har telefonintervjuer og enkeltopplegg vært tatt i bruk ganske ofte. Noen panelopplegg har i tillegg ganske små utvalg, og i enkelte tilfelle er visse deler av utvalget ekskludert før panelmortaliteten er beregnet.

c) Innsamlingsmetoder

Ikke telefonintervjuer

Telefonintervjuer ser ut til å få stadig mer innpass som datainnsamlingsmetode. Metoden er standard ved AKU-undersøkelsene. I andre undersøkelser har Byrådet latt spesielt egnede personer intervjuer per telefon i tilfelle hvor det ellers ikke har vært mulig å nå intervjupersonene. Erfaringene sies å være gode. Det er også eksempler på fruktbarhetsundersøkelser gjennomført per telefon, men såvidt vi kjenner til, ikke i opplegg som kan sammenlignes med vår 1977-undersøkelse.

Også for en neste undersøkelse forutsetter vi at intervjuene skal gjennomføres ansikt til ansikt. Retrospektive spørsmål som tilsammen skal gi dekkende historiske oversikter, en god del bruk av kort og flere spørsmål av spesielt fortrolig karakter gjør det lite tenkelig å satse på telefonintervjuer selv om dette ville bli en langt billigere løsning. I 1977-undersøkelsen gikk det rimelig lett å få intervjupersonen på tomannshånd. Om en neste undersøkelse satser på å intervjuer par, kan det bli noe verre å få intervjuet begge parter hver for seg.

Planleggerne for 1977-undersøkelsen gjennomførte en god del intervjuer selv. Disse intervjuene ble et viktig ledd i forarbeidene til undersøkelsen. Vi forutsetter at denne tradisjonen ivaretas også i en neste undersøkelse. Arbeidet bør komme i gang så tidlig som mulig, og være en naturlig del av prosessen frem til et ferdig spørreskjema. Det blir særlig viktig å prøve ut deler som vil være nye i forhold til 1977-undersøkelsen. Også i de gjentatte amerikanske fruktbarhetsundersøkelsene har slikt intervjuarbeid vært en viktig del av planleggingen (Pratt pers.medd. 1984).

Ingen prøveundersøkelser

1977-opplegget omfattet dessuten en formell prøveundersøkelse. Vi har regnet med at erfaringene fra 1977-undersøkelsen samt den kontinuerlige og mer uformelle utprøvingen på planleggingsstadiet vil kunne erstatte en prøveundersøkelse. I 1977-undersøkelsen ble det arrangert et eget opplæringskurs for intervjuerne. Kurset varte en dag. Det viste at intervjuerne både trengte opplæring i de tekniske sidene ved intervjuarbeidet, og veiledning i hvordan de skulle ta opp emner som abort, prevensjon og seksuell aktivitet med intervjupersonene. En grundig opplæring for en bestemt undersøkelse vil dessuten tjene som en investering i intervjuernes generelle opplæring. Et slikt kurs vil utvilsomt være ønskelig også i en neste undersøkelse.

Spesialopplæring av intervjuerne nødvendig

d) Panel- eller trendstudie?

1977-undersøkelsens mange retrospektive data og registeroppfølgingen har gitt varierte muligheter for å studere utviklingen over tid. En ny undersøkelse sikrer et longitudinelt opplegg og legger forholdene ytterligere til rette for analyser av endring. Det åpner også for nye kontrollmuligheter av datakvaliteten.

Netto- eller bruttoendringer?

En neste undersøkelse i form av en trendstudie, det vil si med et nytt men likeverdige utvalg, vil vise endringer på aggregatnivå. En panelstudie med intervjuer med alle eller noen fra det opprinnelige utvalget, gjør det også mulig å studere endringer på individnivå og redegjøre for bruttoendringer. For våre formål er imidlertid det som skjer på aggregatnivå, ikke endringene på individnivå det sentrale.

Under avsnittet om frafall har vi allerede drøftet en del praktiske vansker ved et panelopplegg. Hverken merkostnader eller risiko for økt frafall som følge av reintervjuing blir tillagt så stor vekt at det setter en klar stopper for en panelstudie. Panelmortaliteten er en større hindring. Det kan vise seg at et panelopplegg vil ha et så stort frafall av personer intervjuet på begge tidspunkter, at det likevel må behandles som trendstudier.

Retrospektive spørsmål på mange vis et godt alternativ til panel

Panelopplegg er ikke den eneste måten for å avdekke endringer på individnivå. Også retrospektive spørsmål vil gi slike muligheter. 1977-undersøkelsen var i stor grad basert på denne type spørsmål, ofte satt sammen til såkalte "historier". For en neste undersøkelse foreslår vi (se kap. VIII,2) at også yrkesaktivitet og utdanning dekkes av forholdsvis detaljerte historiske opplysninger. Omfattende bruk av "historier" vil langt på vei kunne oppveie den gevinsten som ligger i et panelopplegg. Faren for hukommelsesfeil er en hovedinnvending mot retrospektive spørsmål. På de områdene slike spørsmål ble brukt i 1977-undersøkelsen, ser de imidlertid ut til å ha virket rimelig bra. Et panelopplegg begrenset til to tidspunkter vil dessuten bare i beskjeden grad redusere behovet for retrospektive spørsmål. For å kunne rekonstruere komplette historier om samliv, fødsler, prevensjonsbruk, utdanning og yrkesaktivitet vil det fortsatt være nødvendig med en rekke retrospektive spørsmål.

Panelopplegg kan spare intervjutid

Et panelopplegg kan på den annen side tenkes å redusere omfanget av spørsmål. Dersom kvinner som ble intervjuet i 1977, i en neste runde bare blir spurt om hva som har skjedd i perioden etter 1977, vil det især for de eldste kvinnene kunne gi stor innsparing av intervjutiden. Kostnadene ved å finne fram til de samme kvinnene som ble intervjuet første gang, kommer vi imidlertid ikke utenom. En slik løsning vil heller ikke gi alle de kontrollmulighetene som en ny innhenting av de samme opplysningene vil kunne by på.

I 1977-opplegget unngikk vi konsekvent retrospektive holdningsspørsmål. Samme prinsippet bør gjelde for en neste undersøkelse. Med mindre det satses på et panelopplegg vil vi derfor ikke kunne analysere bruttoendringer for de ulike holdningsspørsmålene som inngikk i den første undersøkelsen. Selv med et panelopplegg kan imidlertid utbytte av slike analyser være tvilsomt. Panelanalyser krever generelt høy grad av reliabilitet for de aktuelle variablene. Om ikke dette er tilfelle, vil det være vanskelig å skille mellom forandringer som skyldes manglende reliabilitet og reelle forandringer. Det er vanlig å regne med at holdningsspørsmål har vesentlig dårligere reliabilitet enn faktaspørsmål. Behovet for denne type analyser er en annen sak. Holdningsspørsmål av det slaget som ble brukt i 1977-undersøkelsen, ser ikke ut til å være de mest treffsikre indikatorer på framtidig fruktbarhet. Med et panelopplegg vil en også bli i stand til å vise bruttoendringer i holdninger etter 10 år, men det er fortsatt tvilsomt hvor nyttig slik viten vil være.

Registeroppfølgingen et eksempel på panel

Strengt tatt har 1977-undersøkelsen allerede sitt panelopplegg. Med registeroppfølgingen har vi kunnet studere utviklingen i fødsler og ekteskap for de aller fleste av dem som ble intervjuet i 1977. Vi tar sikte på å gjenta slike oppfølginger, og de skulle fortsatt gi rom for en del uprøvde og spennende analysemuligheter.

Kontroll av data viktig, men må veies mot de andre formålene

Høve til å teste påliteligheten av de innsamlede opplysningene er en annen styrke ved panelopplegg. Selv om ti år er lang tid, kan det være av interesse å se hvordan f.eks. prevensjonsbruk, et første samleie eller en abort som lå nær opptil det første intervjutidspunktet, vil erindres etter så lang tid. Et panelopplegg gjør det mulig å fingranske eventuelle forskjeller, og se om avvikene følger et bestemt mønster. En trendstudie vil også gi anledning til å kontrollere påliteligheten ved opplysningene, men den gir ikke høve til å studere retningene av samtlige endringer. Bare et panelopplegg vil åpne for slike kontroller, og de er utvilsomt nyttige. Det er likevel et spørsmål om hvor mye kontrollformålet skal prioriteres sammenlignet med alle de andre formålene ved en neste undersøkelse.

Trendstudie langt på vei tilstrekkelig for en neste undersøkelse

Panelanalyser gir unike muligheter til å følge opp enkeltindivider. Et av hovedproblemene med den første fruktbarhetsundersøkelsen var at en stor del av kvinnene var for unge til at vi kunne si så mye om fødsels-, samlivs- og prevensjonsmønstre. Reintervjuing gir sjans til å følge dem ytterligere 10 år. Hvor mange vi får intervjuet to ganger er usikkert, og mye tyder på at frafallet kan bli betydelig. I så fall må en likevel nøye seg med analyser på aggregatnivå. Etter en foreløpig sammenligning av kostnader og gevinster ved et panelopplegg vil vi legge vekt på analyser på aggregatnivå, og vi foreslår derfor at en neste fruktbarhetsundersøkelse satser på et nytt, men likeverdig utvalg.

VI. HVA BØR VÆRE UENDRET FRA 1977-UNDERSØKELSEN?

Å tilføre analysene mer diakrone data er et hovedpoeng ved å holde en neste fruktbarhetsundersøkelse. Det forutsetter ikke bare at vi har opplysninger fra ulike tidspunkter, men selvsagt også at opplysningene faktisk er sammenlignbare. Både når det gjelder hva det skal spørres om og hvordan det skal spørres, må gjentakelse være regelen og et krav for endringer unntakene.

Spørreskjemaet fra 1977 var inndelt i 15 emneområder. Under noe tvil vil vi foreslå at 14 beholdes i en neste undersøkelse. Et emneområde sløyfes, og flere kuttet betydelig ned slik at det gir rom for i det minste et nytt emneområde (se kap. VIII). Vi skal først gjennomgå de emneområdene hvor vi tenker oss få eller ingen forandringer. I kap. VII tar vi opp dem hvor vi allerede nå regner med at strykninger og forbedringer kan være på sin plass. I vurderingen av om et emneområde bør endres eller ikke er det lagt vekt på 3 forhold: 1) den avhengige variabelen (fruktbarheten) og de viktigste

uavhengige variablene må være sammenlignbare, 2) muligheten for diakrone data kan gjøre et emneområde vesentlig mer aktuelt enn det var i den første undersøkelsen og 3) problemer under datainnsamlingen i 1977, eller mangler og svakheter som er avdekket i analysene kan fortrenge kravet om sammenlignbarhet til fordel for fornyelse.

5 emneområder
som ikke endres

Emneområder som i hovedsak bør være uendret:

1) Ekteskap og samliv

Ekteskap og
samliv

Spørsmålene om ekteskap og samliv uten vigsel var lagt opp som en historie, det vil si at vi fikk registrert alle samliv på måned og år samt eventuell oppløsning. Opplegget i 1977-undersøkelsen voldtte få problemer. Et kontrollspørsmål så ut til å ha svært liten effekt og kan eventuelt sløyfes.

Et nøkkelspørsmål i planleggingen av 1977-undersøkelsen var hvordan forhold hvor partene bodde sammen uten å være gift, skulle betegnes og defineres. Mange betegnelser var i bruk (samvittighetsekteskap, papirløse ekteskap, samliv uten vigsel, uvigsløst samliv, samliv utenfor ekteskap), og ingen av dem pekte seg ut som det klart mest brukte. 1977-undersøkelsen har nok bidratt til at samliv uten vigsel har fått en viss presedens. Betegnelsen er brukt også i senere intervjuundersøkelser, og samliv uten vigsel må være en selvsagt benevnelse i en neste undersøkelse.

1977-undersøkelsen ga ingen klar definisjon av samliv uten vigsel, men slik spørsmålet ble stilt var det naturlig å assosiere til "ekteskapslignende" forhold. Resultatene tyder da også på at de minst stabile forholdene ikke er kommet med. En repetisjon av spørsmål gir i seg selv ingen garanti for at det er det samme fenomenet som måles. Vi ser ikke bort fra at et uttrykk som samliv uten vigsel over tid kan endre betydning og også komme til å omfatte mindre stabile forhold. I denne omgang er det imidlertid snakk om en gjentakelse 10 år etter spørsmålene ble brukt første gang, og det er liten grunn til å tro at det har skjedd så store endringer i meningsinnholdet at validiteten står i fare.

I løpet av årene som er gått siden 1977 må vi regne med at samliv uten vigsel har blitt langt mer allment akseptert som samlivsform. Allerede i 1977 var det ingen spesiell motstand mot spørsmålene. En fruktbarhetsundersøkelse vil også være en naturlig innfallsvinkel for å stille flere spørsmål om samliv uten vigsel. Det er utvilsomt interesse for å kjenne mer til begrunnelse, planer og holdninger knyttet til samliv uten vigsel. Om det også vil være plass til slike spørsmål i en undersøkelse som primært er rettet mot fruktbarhet, er en annen sak.

2) Svangerskap

Samlet behandling av alle svangerskap uansett utfall

Spørsmålene startet med det første svangerskapet. Hvert svangerskap er tidfestet og registrert med utfall. På denne måten blir fødsler og aborter behandlet samlet og i en rekkefølge som tilsvarer svangerskapsnummeret. Under planleggingen av Fruktbarhetsundersøkelsen var det mange diskusjoner om det ville være uheldig å blande fødsler og aborter på denne måten. Erfaringene fra 1977-undersøkelsen tyder på at en kronologisk innhenting av svangerskapsopplysningene kunne ha flere fordeler. Et kontrollspørsmål for å se om alle svangerskapene var kommet med, så ut til å være nyttig. Rapporteringen av fødsler stemmer noenlunde bra med det offentlig statistikk viser.

For aborter er det ikke like lett å kontrollere påliteligheten ved intervjuopplysningene. I likhet med mange andre undersøkelser ser heller ikke Fruktbarhetsundersøkelsen ut til å ha unngått en klar underrapportering. Lavere aborttall enn ventet kan selvsagt også skyldes spesielt stort frafall blant kvinner som har fått utført en abort. Vi tror det er vanskelig å utarbeide nye abortspørsmål som med sikkerhet vil forbedre datakvaliteten, og foreslår derfor at opplegget fra 1977 beholdes.

Vi vil tro at de senere års omfattende abortdebatt også har bidratt til mer åpne forhold rundt aborter. I så måte er det å håpe at problemet med underrapportering kan komme til å bli noe mindre i en neste undersøkelse.

3) Seksuell aktivitet

I forhold til antall spørsmål (alder ved første samleie og samleiehyppighet siste fire uker) var det seksuell aktivitet som vakte størst debatt i planleggingsfasen. Spørsmål om seksuell aktivitet gikk bra i 1977, men vi må likevel regne med risiko for motreaksjoner

Motforestillingene var mange. Av de viktigste innvendingene var frykten for at spørsmålene var så sensitive at de kunne gi en kraftig motreaksjon som rammet hele undersøkelsen. En var også redd for at en slik reaksjon kunne komme til å skade Byråets arbeid med intervjuundersøkelser. Frykten viste seg ubegrunnet. Det kom ingen spesielle negative reaksjoner på spørsmålene. At det gikk bra i 1977 vil forhåpentligvis redusere debatten i planleggingsfasen for en neste undersøkelse, men det er ingen garanti for at spørsmål om seksuell aktivitet alltid vil gå like bra. Når vi tar med dette emneormåde, må vi også være villig til å kalkulere med en viss risiko for reaksjoner som i verste fall kan falle svært uheldig ut.

Spørsmål om seksuell aktivitet hører naturlig hjemme i en fruktbarhetsundersøkelse fordi det er behov for å beregne hvem som er utsatt for å bli gravide. Ikke minst analyser av prevensjonsbruk drar fordel av at prevensjonsbruken kan sees i forhold til om kvinnene er under risiko for å bli gravide eller ikke. Spørsmålene om seksuell aktivitet hadde akseptable svarprosentene. Vi vil tro at svarprosentene ikke hadde vært like høye hvis ikke også intervjupersonene hadde sett seksuell aktivitet som et rimelig tema for en fruktbarhetsundersøkelse.

Selv om svarprosentene var tilfredsstillende, regner vi med at svarene kan være mindre pålitelige enn for mange andre spørsmål. Det kommer dels av at vi spurte om ting som kunne ligge langt tilbake i tid (alder ved første samleie), og dels av at spørsmålene berører svært private forhold. Et panelopplegg ved en neste undersøkelse vil kunne gi visse muligheter for kontroll av påliteligheten, i det minste når det gjelder alder ved første samleie.

Dataene om samleiehyppighet er brukt i Brunborgs analyse (1984). Kjennskap til samleiehyppigheten vil dessuten være av betydning dersom en vil studere hvordan eventuelle endringer i prevensjonsbruken kan tenkes å påvirke fruktbarheten. Om forandringene i løpet av en tiårsperiode har vært så store at det er verdt spesielle analyser er en annen sak. For en neste fruktbarhetsundersøkelse vil vi foreslå at spørsmålene om alder ved første samleie og samleieaktivitet i den siste tiden før intervjuet beholdes uendret. Om en også denne gangen skal satse på å kartlegge samleiehyppighet bør vurderes noe nærmere.

4) Mulighet for å få barn

Spørsmålene som la opp til en subjektiv vurdering av egen fekunditet, var ment som et filter for senere spørsmål om prevensjonsbruk og holdninger til barn. Dataene har også vist seg anvendbare for analyser av barnløshet (Noack 1984).

Subjektiv vurdering av egen fekunditet må med, men andre formuleringer

Dataene om infekunditet skulle være tilstrekkelig for de fleste fruktbarhetsanalyser, men spørsmålsformuleringene som ble brukt i 1977 var ikke ubetinget heldige. Enkelte intervjupersoner synes å tolke spørsmålet til om de ønsket eller regnet med å få barn og ikke som et spørsmål om evnen til å få barn. Spørsmålene gjør det ikke mulig å skille sterilisering i prevensjonsøyemed fra sterilisering av primært helsemessige grunner. Hvor lenge de som ikke kunne få barn, hadde vært infekunde, årsaker til infekunditeten og om tilstanden primært skyldtes en svikt hos dem selv eller partneren kom heller ikke alltid like klart frem. Noe lot seg rette opp i kontroll og revisjonsarbeidet, men alt i alt ser det ut til at dette emneormåde kan komme til å kreve nye spørsmålsformuleringer (Noack og Østby 1980), selv om dette kan være uheldig for sammenligningens skyld.

Fra medisinsk hold er det blitt uttrykt interesse for å få mer kunnskap om forekomsten av ufrivillig barnløshet. For planlegging av behandlingsopplegg er perioder med ufrivillig barnløshet av større interesse enn permanent barnløshet. 1977-undersøkelsen er bare egnet til å si noe om det siste. En intervjuundersøkelse om fruktbarhet er på mange måter, men ikke alle også egnet for å spørre om ufrivillig barnløshet. Risikoen for frafall (1977-undersøkelsen hadde et noe større frafall blant kvinner uten barn enn blant kvinner med barn) og en noe liten utvalgsstørrelse kan tale mot å inkludere flere spørsmål om ufrivillig barnløshet. Mangel på andre velegnede datakilder, og ønske om å beskrive effekten av ufrivillig barnløshet på fruktbarheten tilsier likevel at vi gjør de nødvendige forbedringer og at eventuelle utvidelser av dette emneområdet bør overveies nøye før en neste undersøkelse.

5) Prevensjon

Sekvensen om prevensjonsbruk ga ikke bare viktige data for fruktbarhetsanalyser, men bidro også til ny kunnskap om prevensjonsbruken. Dataene gir nyttig informasjon både om prevensjonsbruken i 1977, og om mønsteret i de to foregående tiårene. Nok en gang er det vanskelig å kontrollere hvor pålitelige opplysningene er, men sammenligninger med en tidligere intervjuundersøkelse (Walløe 1978) og salgsstatistikker tyder ikke på at det er blitt store feil.

Selv om opplegget fra 1977 krevde en god del revisjons- og kontrollarbeid taler kravet om mest mulig sammenlignbare data klart for å spørre på samme måte også i en neste undersøkelse. Alternativt kan prevensjonshistorien begrenses til de siste 10 årene, eller sløyfes helt. Et panelundersøkelse vil gjøre det mulig å kontrollere prevensjonshistoriene både på individ- og aggregatnivå.

Bruke spørsmålene fra 1977, men også fange opp eventuelle nye metoder

Eventuelle endringer i prevensjonsspørsmålene bør konsentrere seg om å fange opp prevensjonsmidler som er kommet på markedet, eller for alvor tatt i bruk etter 1977. Foreløpig betyr dette at en neste fruktbarhetsundersøkelse må gi tilstrekkelig kunnskap om omfanget av sterilisering. Fra USA vet vi at sterilisering er den mest brukte prevensjonsmetode blant gifte (18-44 år). Metoden svarer for 41 prosent av prevensjonsbruken (Bachrach 1984).

Spesialopplæring av intervjuerne

Spørsmål om samleier, evnen til å få barn og prevensjon berører svært personlige forhold. Forhold som intervjupersonen kan nøle med å besvare, og forhold som det heller ikke alltid er så lett å spørre om. For 1977-undersøkelsen konkluderte vi med at "erfaringene fra opplæringskursene tyder på at flere intervjuere hadde vanskelig for å snakke om de ulike formene for prevensjon" (Noack og Østby 1980). Intervjuerne i 1977-undersøkelsen gjennomgikk et intensivt en-dags opplæringskurs. En god del av tiden gikk med til mer teknisk preget informasjon. Forbedringer av skjemaopplegg og instruks vil kunne gjøre noe av denne opplæringen unødvendig. For at intervjuerne skal få den trygghet og fortrolighet som er nødvendig for å stille denne type spørsmål, tror vi likevel at en eller annen form for personlig og direkte opplæring må til.

6) Holdning til barn

Emnet holdning til barn gjen- tas eller omlegges totalt

En mulig omlegging av dette temaet er drøftet i kap. VIII, 3. Gitt av vi følger konklusjonen som vi der kommer fram til, skulle emneområdet i store trekk bli det samme som i 1977. Det er mulig at noen få spørsmål kan utgå til fordel for enkelte nye, men vi forutsetter at emnet vil kreve omtrent like mye plass som i den første undersøkelsen. En mer detaljert diskusjon av holdninger til barn, må vente til det er bestemt hvor stor vekt emnet vil bli tillagt i en neste undersøkelse. Vi vil tilstrebe å få tall fra 1987 som kan sammenliknes med nøkkeltall fra 1977.

I alt 6 emneområder er dermed foreslått uendret fra 1977. I drøftingen av de 6 områdene er detaljdiskusjoner unngått. Først i den konkrete planleggingsfasen for en eventuell ny fruktbarhetsundersøkelse vil det være på sin plass å ta opp mindre endringer, utelatelse eller tillegg.

Gjentagelse av spørsmål ingen garanti for sammenlignbarhet

En ren repetisjon av spørsmål og spørsmålssekvenser er ingen garanti for å få sammenlignbare data. Konteksten spørsmålene presenteres i, endringer i begrepsinnhold eller enda vanskeligere endringer i forutsetninger for hva som er tilfredsstillende og rimelige standarder vil alltid gjøre sammenligninger over tid mer eller mindre usikre. Om vi får en ny fruktbarhetsundersøkelse 10 år etter den første, burde en gjentagelse av spørsmålene under de 6 områdene kunne gi både akseptable og spennende data.

Mye å spare i planleggingsfasen

Snart 9 års erfaring med planlegging, gjennomføring og analyse av en fruktbarhetsundersøkelse har gitt kunnskaper som uten tvil kan omsettes i et bedre skjemaoppsett og mer presise intervjuinstruksjoner. Det vil kunne spare mye arbeid med kontroller og revisjon. Spørsmålene om ekteskap og samliv, om svangerskap og om prevensjon la opp til omfattende og kompliserte historiske oversikter. Oppleggene krevde en betydelig planleggingsinnsats. Behovet for dette skulle falle bort om spørsmålene bare gjentas i en neste undersøkelse. Det skulle heller ikke i det minste for disse emneområdene, være behov for en egen prøveundersøkelse.

VII. HVA BØR ENDRES ELLER SLØYFES I FORHOLD TIL 1977-UNDERSØKELSEN?

7 emneområder foreslås nedkortet og endret

I kap. VI har vi tatt sikte på å beholde 6 av de 15 emneområdene fra den første undersøkelsen så godt som uendret.

To andre områder er tenkt utbygd (utdanning og yrkesaktivitet, se kap. VIII,2). Ett område er foreslått sløyfet. De resterende 6 emnene bør kunne kuttes betydelig ned. Det gir følgende oversikt:

Emneområde i 1977-undersøkelsen	Forslag for en neste undersøkelse
Bosted og husholdning	Kortere eller uendret
Flytting	Endres og kortes ned
Ekteskap og samliv	Uendret
Svangerskap	Uendret
Seksuell aktivitet	Uendret
Mulighet for å få barn	Endres noe, likt omfang
Prevensjon	Uendret, evt. kutte/sløyfe historien
Holdning til barn	Uendret eller noe kortere
Kulturelle holdninger	Sløyfes
Yrkesaktivitet	Utvides til "historie"
Omsorg for barn	Kortere (evt. total omlegging)
Utdanning	Utvides til "historie"
Oppvekstfamilie	Kortere (evt. omlegging til et utvidet generasjonsperspektiv)
Holdning til abort, politikk og religion	Kortere
Inntekt	Kortere (evt. kobling med registerdata)

Beholde opplysninger om husholdningssammensetning, men sløyfe hustype

Bosted og husholdning

Emneområdet inneholdt bare 5 spørsmål. Kjennskap til husholdningssammensetning hadde mindre betydning for det analytiske arbeidet, men var verdifulle opplysninger for revisjons- og kontrollarbeidet. Kartlegging av hustype bør kunne utgå.

Flytting

Her ble det brukt hele 9 spørsmål. De viste seg dessverre å kreve svært mye arbeid under intervjueropplæring og revisjon. Vi har tidligere påpekt at denne delen må legges helt om (Noack og Østby 1980). Før spørsmålene omarbeides, må det også vurderes hvor mange flyttedata som skal med. Sammenlignet med de fleste andre fruktbarhetsundersøkelser var flytting gitt svært god plass i 1977-undersøkelsen. Med mindre det kommer fram ønsker om å teste bestemte hypoteser om flytting og fruktbarhet, foreslår vi at sekvensen om flytting gjøres mer kortfattet.

Omsorg for barn

1977-opplegget
Redusere antall
variable og
forbedre spørs-
målene

Sekvensen var beskjedent i prøveundersøkelsen i 1977, men etter ønske i Styringsgruppen ble den betydelig utvidet i hovedundersøkelsen. En fullgod beskrivelse av tilsynsordninger for barn ville likevel kreve en god del flere spørsmål. Spørsmålene dekket ordninger som eksisterte på intervjutidspunktet og berørte såvidt mulige framtidige tilsynsordninger. Det ble ikke brukt retrospektive spørsmål som kunne gi "barnepasshistorier". Vi får heller ikke kjennskap til hvordan kvinner som hadde eldre barn på intervjutidspunktet, hadde ordnet seg da barna var små.

1977-undersøkelsen gir et grovt riss av hvordan barnetilsynet er organisert, men det forteller oss ikke hva kvinnene mener er den beste løsningen. Erfaringsmessig er det vanskelig å spørre om hvordan folk er fornøyd med sin livssituasjon. Både ønske om å forsvare egen situasjon og vansker med å tenke alternativer kan legge hindringer i veien. Ikke minst når det gjelder tilsynsordninger for egne barn er det rimelig å tro at det vil være vanskelig å være for kritisk til eksisterende ordninger dersom alternativene mangler. Kjennskap til de tilsynsordningene som brukes, tillater oss heller ikke uten videre å rangere situasjonen som mer eller mindre ønsket eller ideell.

Et stort og variert tilbud av barnetilsynsordninger vil gjøre hverdagen for små og store familier enklere på mange vis, om det også vil være avgjørende på familiestørrelsen er vanskelig å si. En rekke land har vesentlig bedre tilgang på barnetilsynstjenester enn det vi har, uten at det ser ut til å øke fruktbarheten. Hypotetiske spørsmål om garantert barnehaveplass ville få en til å få et barn nummer to eller tre, har vi også liten tro på. Slike spørsmål blir lett fjernt fra virkeligheten og mindre forpliktende.

Området kortes
ned, eller
legges helt om

Med mindre en neste fruktbarhetsundersøkelse velger å legge spesiell vekt på levekårene for småbarnsfamilier, foreslår vi at sekvensen om barneomsorg strammes inn i forhold til 1977-opplegget. For hver variabel bør en nøye vurdere behovet for longitudinelle data, og hvordan variablene faktisk kan anvendes i fruktbarhetsanalyser. Ikke minst vil det være vanskelig å bestemme om barnetilsynet er en årsak til eller følge av fruktbarhetsmønsteret. Mange typer ordninger, eventuelt forskjellige ordninger for hvert enkelt barn og hyppige skifter i ordninger, kompliserer bildet.

Oppvekstfamilie

Ikke lett å spørre om foreldres utdanning
Kvinnenes og dels mennenes oppvekstfamilier fikk en bred dekning i 1977-undersøkelsen. Easterlins hypoteser som blant annet hviler på at folks preferanser for barn dannes i oppveksten, ble tillagt stor vekt. Med unntak av spørsmålene om foreldres utdanning gikk sekvensen lett. Høye "vet ikke" andeler på utdanningsspørsmålene gjør det klart at en her må bruke grovere mål.

Sekvensen om oppvekstfamilie kan vise seg å ha flere interessante analysemuligheter enn de få som til nå er utnyttet. Siden opplysningene er knyttet til hvert enkelt individ er det mulig ikke bare å studere de gjennomsnittlige oppvekstvilkårene for enkelte kohorter, men også å rette søkelyset spesielt mot dem som avvek fra mønsteret for sin kohort, og å følge deres fruktbarhetsatferd. I kap. VIII,4 har vi beskrevet nærmere hvordan et slikt generasjons- og familieperspektiv kan tenkes utbygd. Det er mindre konsentrert om forhold ved selve orienteringsfamilien, og legger større vekt på å få fram intervjupersonenes forhold til familien. Et slikt eksempel er den formelle løsri-velsen fra familien, konkretisert til når intervjupersonen flyttet hjemmefra.

Emnet kortes ned, men kan også utvides dersom familie- og generasjonsperspektivet prioriteres

Dersom en neste undersøkelse velger å legge mer vekt på en familie- og generasjonstilnærming, må emneområdet oppvekstfamilie endres og utvides. Om formålet ikke prioriteres i en neste undersøkelse, bør sekvensen kunne kuttes betydelig ned.

Holdning til abort, politikk og religion

Beholde spørsmål om religion, de andre mer tvilsomme

Foruten å undersøke holdningen til framkalt abort hadde den første fruktbarhetsundersøkelsen noen enkle mål for politisk og religiøs aktivitet og interesse. Spørsmålet om abort bar preg av den intense abortdebatten som gikk midt på 1970-tallet. Utviklingen fram til en neste undersøkelse vil avgjøre om spørsmålet kan brukes i sin opprinnelige form. Vi vil tro at tiden kan ha løpt fra spørsmålet og ihvertfall den måten å spørre på som ble brukt i 1977. Analyser av 1977-materialet bekrefter religion som en interessant variabel i fruktbarhetsstudier, og denne siden bør kanskje ofres større oppmerksomhet både i planleggingen og analyse. Vi tror på den annen side at kartleggingen av politisk aktivitet (slik det ble gjort i 1977 var det en meget vid definisjon av politikk) med fordel kan sløyfes. Alt i alt bør derfor emneområdet kunne bli en god del kortere. Det er imidlertid tenkelig at andre temaer i tiden bør tas opp, og at de naturlig vil kunne plasseres i denne sekvensen.

Inntekt

Eventuell indirekte innhenting av inntektsopplysninger

Inntekt krevde bare 6 spørsmål i 1977-undersøkelsen, men en kartlegging av preferanser og preferansestyrke for en rekke materielle goder var tidkrevende og også vanskelig å begrunne for intervjupersonene. Preferansemålene er ikke tatt opp i analyser og bør kunne sløyfes i en neste undersøkelse. Et spørsmål om boutgifter var heller ikke udelt heldig. Slik det ble definert hadde flere vanskelig for å svare, og for andre er vi usikre på hva som ble regnet inn i boutgiftene. En så omfattende definisjon av boutgifter som det ble lagt opp til, vil sannsynligvis kreve mer detaljerte spørsmål. Koblinger viser ellers at 1977-undersøkelsens inntektsopplysninger stemmer rimelig bra med skattebåndets data (Siring 1980). Det bør overveies om inntektsopplysningene for en neste undersøkelse bare skal samles inn på denne måten, og de direkte spørsmålene utgå.

Kobling

For 1977-undersøkelsen er kobling bare brukt til kontroll og oppfølging. I en ny undersøkelse bør det overveies om enkelte spørsmål kan erstattes med data fra koblinger.

VIII. NYE OMRÅDER?

1977-undersøkelsen åpen for mange innfallsvinkler

For Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 var det enighet om at det var bedre å dekke mange områder enn å lage en spesialundersøkelse. En undersøkelse som konsentrerte seg om færre emner til fordel for en mer dyptpløyende tilnærming, ville så være et naturlig neste skritt. Det var likevel mange spørsmål og interesser som ikke fikk plass i 1977-undersøkelsen.

Ingen klar spesialundersøkelse, men 5 aktuelle utvidelsesmuligheter

Erfaringene fra den første undersøkelsen og frem til i dag har åpnet for mange mulige spesialundersøkelser, men det er ingen som klart peker seg ut som den beste veien å gå. Sammenlignet med planleggingsfasen for den første undersøkelsen er bredden i ønskemålene vesentlig større, og valgene desto vanskeligere. Og som i 1977 må vi basere valgene på en nøktern vurdering av disponible ressurser og analysekapasitet.

Om en eventuell ny fruktbarhetsundersøkelse får den samme rammen som den første, skulle gevinsten som ligger i erfaringsgrunnlaget gi et brukbart spillerom for utvidelse. En mer nøktern vurdering tilsier at neste fruktbarhetsundersøkelse må greie seg med noe mindre enn det som gikk med til den første. I så tilfelle er utvidelser ikke gitt, men fortsatt noe en kan håpe på.

Vi har skissert 5 typer utvidelser eller nye områder.

1) Intervjuer med menn, brukt enten for å analysere menns fruktbarhetsmønster eller aller helst for å analysere par.

2) Mer omfattende data om livsløpshistorier, først og fremst om utdanning og yrkesaktivitet. En slik tilnærming forsterker ytterligere det retrospektive elementet i undersøkelsen.

3) En vektlegging på normer og verdier knyttet til foreldrerollen. Det vil representere både et tillegg til og noe vesentlig nytt i forhold de tradisjonelle forventningsmålene som brukes i de fleste fruktbarhetsundersøkelser.

4) Et mer omfattende generasjonsperspektiv. Det vil gi muligheter for å studere familiefaser i større deler av livsløpet, og dermed følge konsekvensene av bestemte fruktbarhetsmønstre lenger.

5) En større vektlegging på småbarnsfamilienes levekår. Et opplegg som ikke bare skulle vise hvordan småbarnsfamiliene faktisk har det, men også fortelle oss mer om hvordan disse familiene opplever sin situasjon.

Grunnlag for ny prioritering, ikke endelig utforming

Mulige opplegg, fordeler og ulemper er drøftet nærmere under hvert enkelt område. Omtalen av de fem områdene er skrevet for å lette en eventuell prioritering. En endelig utforming av et nytt område vil være avhengig av ressurser og formål for en ny fruktbarhetsundersøkelse.

Bedre utdannings- og yrkeshistoriedata gitt høyest prioritet

Ønskemålet er å kunne satse på 1-2 nye områder i en neste undersøkelse. Foreløpig har vi festet oss i hvert fall ved område 2. 1977-undersøkelsen gir ikke fullgode utdannings- og yrkeshistorie opplysninger. Av den grunn er viktige analyser aldri påbegynt, og analyser som ellers hadde ligget godt tilrette for Fruktbarhetsundersøkelsen, er henvist til andre datakilder. (Jfr. Jensens arbeider med livsløpsanalyse av fruktbarhet og yrkesaktivitet).

Vi har også kommet fram til at mye kan tale for å legge mer vekt på småbarnsfamilienes levekår og et mer omfattende generasjonsperspektiv. Et valg mellom disse alternativene vil avhenge av de viktigste formålene ved en ny fruktbarhetsundersøkelse. Det første området er best egnet til å vise under hvilke betingelser beslutninger om å få/ikke få flere barn fattes. Det andre området tar opp konsekvenser av ulike fruktbarhetsmønstre, og gir en demografisk mer helhetlig og spennende tilnærming.

De to siste områdene, intervjuer med menn og mer vekt på kartlegging av normer og verdier, vurderer vi som noe mindre aktuelle å satse på, men det er mange gode grunner for også å ta opp disse områdene.

Andre alternativer fortsatt aktuelle

De fem områdene vi har trukket fram, er bare noen av mange muligheter. Det er fortsatt god tid til å kaste inn nye temaer i diskusjonen. Om det i denne omgang satses på at en neste fruktbarhetsundersøkelse skal være noe mer enn en kopi av 1977-undersøkelsen, kan det føre til at helt andre områder enn de fem vi gjennomgår her, blir prioritert opp. Gjennom forhåndskontakter med brukerne regner vi med at det kan komme fram viktige foreslag til nye områder.

1) Fruktbarhetsundersøkelse blant menn?

På tide å drøfte menns plass i fruktbarhetsundersøkelser

Allerede under planleggingen av 1977-undersøkelsen ble det tatt til orde for at intervjuene også måtte omfatte menn. Men etter å ha erfart at det var sparsomt med erfaringer og resultater fra slike opplegg, at mønsteret fra World Fertility Survey bare var rettet mot kvinner og erkjent at å inkludere menn måtte gå på bekostning av kvinner og at det raskt ville bli for få observasjonseenheter i hver tabellcelle, "fant vi det best bare å intervju kvinner i DENNE OMGANG". (Noack og Østby 1981, s. 49, egen utheving.) I årene som er gått, er det igjen hevdet at resultatene fra 1977 bare viser den ene siden, og at bildet først blir komplett når vi vet hvordan menn ser på det å ha barn. Noen mener at nøkkelsen til de små barneflokkene ligger i at kvinnene ikke makter å kombinere alle sine nye oppgaver med stort mer enn 1-2 barn. Andre hevder at etter hvert som mennene også må ta mer del i det daglige stedet av barna og erfarer hvilken belastning det er, vil de være de første til å se 2 om ikke 1 barn som tilstrekkelig.

Tiden er utvilsomt moden for en grundigere drøfting av menns plass i fruktbarhetsundersøkelser. For det første hva vil det si å intervju menn, for det annet hvilke erfaringer finnes og sist men ikke minst kan en intervjuundersøkelse som også inkluderer menn, gjøre oss bedre i stand til å forstå og forutsi fruktbarhetsutviklingen? En bør også vurdere hvilke hensyn som blir nedprioritert dersom en velger å ta med menn. En økning av ressursene tilsvarende det mennene vil kreve, synes ikke sannsynlig.

To typer undersøkelser

Hva er så en fruktbarhetsundersøkelse blant menn? I praksis snakkes det om et rikt spekter av undersøkelser, men to hovedtyper av opplegg går igjen:

- I. Undersøkelser som skal vise menns barnetallsmønstre. For et slikt formål er et representativt utvalg av menn løsningen.
- II. Undersøkelser som er rettet mot hvordan begge parter, både kvinnen og mannen tar del i avgjørelsesprosessen frem til det endelige barnetall. Her blir et utvalg av par det beste.

Undersøkelse av menn som tilsvarende kvinneundersøkelsene

Den første typen undersøkelser blir en parallell til studier av fruktbarhetsmønsteret blant kvinner. Studier etter opplegg I kan fortelle oss hvor gamle menn er når de blir fedre for henholdsvis første og siste gang, hvor mange barn de får og andelen menn som aldri blir fedre. Supplert med opplysninger om samliv, utdanning og arbeid kan vi få et bilde av hvordan barn og familiedanning er en del av og plasseres inn i menns livsløp. Formålet kan være differensielle analyser hvor barnetallet og familiemønsteret for ulike grupper av menn blir lagt under lupen, eller kohortanalyser hvor endringer i mønstrene over tid blir det vesentlige. Denne type data vil også gi muligheter for å sammenligne kvinners og menns barnetallsmønstre. En engelsk studie av menn og kvinner født i 1946 viser blant annet at selv om mennene blir foreldre vesentlig senere i livet enn kvinnene, så har ved 32-års alder 84 prosent av mennene minst et barn, mens det samme gjelder for bare 74 prosent av kvinnene (Kiernan og Diamond 1983).

I Sverige har Statistiska Centralbyråns prognosinstitutt valgt å satse på en fruktbarhetsundersøkelse blant menn av type I, det vil si langt på vei en reprise av den fruktbarhetsundersøkelsen de gjennomførte blant kvinner i 1981. For å få en billigere datainnsamling, satser de denne gang mest på enketer - ikke direkte intervjuer som i kvinneundersøkelsen.

Det svenske opplegget er på mange måter utradisjonelt. Fruktbarhetsundersøkelser blant menn har ellers vanligvis vært rettet mot par og samspillet mellom partene (type II). På den måten har en ikke kunnet si noe om menns barnetall og familiemønster, men ved å bruke par som analyseenhet har en håpet å kunne gi bedre forklaringer på fruktbarhetsutviklingen og få sikrere anslag for framtidig fruktbarhet.

Intervjudata om barnetallsplaner brukes som ett av flere hjelpemidler for å forutsi fruktbarhetsutviklingen. Til nå har kjennskapen til hvor mange barn kvinnene regner med å få, ikke vist seg som noen enkel og sikker metode for bedre prognoser (se Regges forventninger ikke nødvendigvis mer treffsikre enn kvinnenes kap. I). For fruktbarheten i stabile samlivsforhold kan det være grunn til å anta at parets forventninger vil være en bedre indikator. Det er da også en del undersøkelser som spør begge ektefeller om forventet barnetall. Erfaringene så langt tyder ikke på at dette er en løsning som gir mer treffsikre prognoser. Beets (1983) har gjennomgått mange av ektefellestudiene. Han finner at ektefellene ofte er uenige om forventet barnetall, men analysert på aggregatnivå ser det ut til at forskjellene oppveier hverandre. Det vil si at kvinner og menn forventer omlag like mange barn. På aggregatnivå er det enighet om at det er mest gunstig å bruke kvinnenes forventninger. Menn svarer oftere enn kvinner "vet ikke" på spørsmål om forventet barnetall. Selv for kvinner kan forholdsvis høye "vet ikke" andeler være et problem. I Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 var det 21 prosent av kvinnene som svarte "vet ikke" på spørsmålet om de hadde gjort seg opp en mening om framtidig barnetall. Av dem som regnet med å få barn, var det 15 prosent som ikke kunne oppgi hvor mange barn de tenkte seg.

I den grad fruktbarhetsutviklingen kan forklares ved endringer i faktiske forhold som prevensjonsbruk, samlivsforhold, barnetilsyn, utdannings- og jobbemønster er det grunn til å tro at kvinnene vil være en adekvat, om ikke fullgod datakilde. Om vi i tillegg vil hente forklaringskraft i hvordan det oppleves å ha barn, i alle de positive og negative erfaringene og ikke minst i hva som kjennes vanskelig og dermed som et hinder, er det selvsagt hverken tilstrekkelig med kvinnenes synspunkter alene eller indirekte intervjuer. Oss bekjent er det til nå bare kvalitative studier som med hell har forsøkt å hente ut denne type data. Slike opplegg har da også ofte intervjuet begge parter. Styrken i kvalitative studier er jo nettopp at de kan få frem såvel bredde som nyanser i synspunkter. Erfaringene fra de kvantitative oppleggene har i det minste lært oss at svar på direkte spørsmål om hvorfor en får eller ikke får barn i beste fall er vanskelige å tolke, og i verste fall er mer eller mindre ubrukelige. Problemet ligger ikke i at intervjupersonene svarer vet ikke, men i å sortere ut noen begrunnelser som viktigere enn andre. Begrunnelser som nødvendigvis må svinge med barnetall og barns alder, og være mer eller mindre bevisstgjorte, legitime og synlige. Om en ikke jakter på begrunnelser, men nøyer seg med å få frem "synet på barn" vil oppgaven være lettere, men fortsatt er de kvantitative oppleggene tungroddede. Og hvordan dette synet på barn i sin tur virker på fruktbarheten, vet vi lite om. Holdninger til barn spiller da også en forholdsvis beskjeden rolle i de større fruktbarhetsundersøkelsene. Og når en ikke lykkes med å spørre kvinnene, er det neppe lettere å analysere hva parene mener.

Demografiske fruktbarhetsanalyser er knyttet til aggregatnivået. De skal beskrive og forklare endringer i fruktbarheten generelt eller utviklingen for spesielle grupper (differensielle studier). Beskrivelser, forklaringer og forutsigelser av enkeltindividers fruktbarhetsatferd tilligger det andre å ta seg av. Og her vil en neppe komme utenom analyser av begge parter.

Er det spesielle vansker med å intervju menn i en fruktbarhetsundersøkelse?

Frafallet blant kvinnene som ble trukket ut til Fruktbarhetsundersøkelsen 1977, var 18 prosent. Om lag halvparten av frafallet ble klassifisert som nektete, det vil si at de av en eller annen grunn ikke ønsket å la seg intervju. Spørsmålene om samliv, prevensjon, svangerskap og barn var på mange vis de enkleste å stille. Temaene var en viktig del av hverdagen for de fleste. Spørsmålene om bakgrunnsmiljø (som oppvekst, yrke, bosted og utdanning) fenget ikke alltid like mye. Vi vet ikke om menn like lett vil la seg engasjere av spørsmål om samliv og barn. Noen vil vel fortsatt mene at menn og kvinner, samliv, fødsler og prevensjon er det best å spørre kvinner om, uten at det er gitt at et men ulike måter å spørre på slikt syn vil øke nekteandelen. En forutsetning må være at vi kommer fram til et mer velegnet navn på undersøkelsen. En henvendelse om å delta i en fruktbarhetsundersøkelse vil nok raskt få mange menn til å tro at en har kommet til feil adressat.

Om menn skal intervjues, må en del av spørsmålene "oversettes" så de passer bedre for menns situasjon. Flere spørsmål kan kreve mer enn en enkel oversettelse. Ramsøy (1977, s. 44) skriver fra planleggingen av Yrkeshistorieundersøkelsen "-at menns og kvinners livshistorier har så ulike mønstre at det samme intervjuopplegg ikke kunne brukes for begge kjønn". En annen erfaring fra den samme undersøkelsen er også vel verd å merke seg. "There is one type of event, however, which the men did not tell us about. None of them, bachelor, married or divorced, admitted to having fathered a child if that event had not been either preceded by or followed by marriage or cohabitation with the mother" (Ramsøy 1978, s. 39). Vi slutter av dette at mange spørsmål som er gjennomprøvet og fungerer godt for kvinner, må testes igjen for å se om de duger til å intervju menn om de samme emnene. Vi vet f.eks. ikke om menn har presise barnetallspreferanser i samme utstrekning som kvinner. Særlig blant unge menn som ikke lever i samliv, vil vi tro at svært mange ikke har gjort seg opp noen mening om framtidig barnetall.

En undersøkelse av type II, det vil si med par som utvalgsenhet vil øke risikoen for frafall. Vi er avhengige av at begge parter blir intervjuet. Frafallet blir også selektivt. Det er godt mulig at par som ikke er enige om å la seg intervju om fruktbarhet, er mer uenige enn par flest i sitt syn på samliv og familie.

Et separat utvalg av ektepar ble trukket for Levekårsundersøkelsen 1980. Frafallet beregnet av ektepar kom opp i 27 prosent, mens frafallet blant gifte personer var 20 prosent (Andersen, pers.medd. 1984). Godt og vel halvparten av frafallet for ekteparene kom av at en av partene ikke ble intervjuet, resten var frafall hvor hverken mannen eller kvinnen ble intervjuet. Helseundersøkelsen 1975 brukte et husholdningsutvalg, men det er ingen opplysninger om andelen husholdninger hvor ett eller flere medlemmer falt ut. Spørsmålene i undersøkelsen var også slik at det var forsvarlig å gjennomføre indirekte intervjuer. I Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 vedtok vi at det ikke skulle stille indirekte holdningsspørsmål (f.eks. spørre kvinnen om hvor mange barn mannen så som ideelt). Kartlegging av faktiske forhold gir helt andre muligheter for indirekte spørsmål, men mulighetene er langt fra ubegrensede. I 1977-undersøkelsen var det flere som ble usikre når de skulle redegjøre for mannens utdanning. Særlig når det gjelder spørsmål om ting som kan ha skjedd før ektefellene kjente hverandre, kan det bli for mange "vet ikke" svar og unøyaktige opplysninger.

Schou Wetlesen har intervjuet 40 par om levetilstand og familjestørrelse. Hun rapporterer bare noen få tilfelle hvor ikke begge partene var villige til å la seg intervju (Schou Wetlesen, pers. medd. 1984). De gode erfaringene fra en slik intensiv undersøkelse med noen få og spesialtrene intervjuere, lar seg ikke uten videre overføre til en større utvalgsundersøkelse.

Enkelte har presisert at problemet ikke først og fremst er villighet, men å få tak i begge parter og da som oftest mannen (Baldwin og Pratt, pers.medd. 1984). Uttalelsene refererer til USA. Mye taler for at norske menn kan være lettere tilgjengelige.

Hva er et par? Par som utvalgsenhet er også et definisjonsproblem. Vanskene med å definere hva et par er, er et av argumentene når den planlagte svenske undersøkelsen har valgt å konsentrere seg om intervjuer med menn. (Springfeldt og Arvidson 1984). De fleste undersøkelser av par har valgt den enkle løsningen at de begrenser seg til ektepar. Par som lever i samliv uten vigsel, vil ikke kunne trekkes direkte.

I 1977-undersøkelsen levde 76 prosent av de intervjuede kvinnene i samliv (ekte-skap eller samliv uten vigsel). 65 prosent hadde både barn og levde i samliv, mens 5 prosent av de intervjuede hadde barn uten at de bodde fast sammen med en mann.

Separate inter- De fleste undersøkelser av par har intervjuet menn og kvinner hver for seg og vjuer ofte med en viss avstand i tid. Intervjuer av par under ett krever spesiell trening i gjennomføring og tolkning av gruppeintervjuer. Det vil neppe være gjennomførbart i en større intervjuundersøkelse. Å intervju partene hver for seg er heller ikke problemfritt. For intervjueren vil det ikke alltid være like lett å få partene på tomannshånd, det intervjupersonen vet eller tror den annen part har svart i sitt intervju, kan komme til å prege svarene. Den største utfordringen ved å intervju par ligger imidlertid neppe i selve datainnsamlingen, men i å gjennomføre en analyse med par som enhet.

Neste fruktbarhetsundersøkelse både blant menn og kvinner?

Kvinneunder- Ideelt sett er det lett å se grunner for at en fruktbarhetsundersøkelse bør søkelser et en- omfatte begge de to som eventuelt blir foreldre. Også andre argumenter enn "at det skal sidig press på kvinnene? uttrykt engstelse for at også presset for å få flere barn for ensidig ville bli rettet mot kvinnene. Hverken Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 eller lignende undersøkelser gir direkte kunnskap om tiltak for å øke fruktbarheten. I første omgang kan derfor frykten for press mot kvinnene sies å være ubegrunnet. På den annen side kan selvsagt den klare vektleggingen på kvinners livsløp og fruktbarhetsholdninger indirekte gi støtet til såvel positive som negative tiltak sett fra et kvinnesynspunkt.

Er det ressurser Som i 1977 vil opplegget for en ny fruktbarhetsundersøkelse til syvende og sist til å inter- bli en nøye avveining mellom ressurser og formål. Bli det så mer kostbart å inkludere vjue menn menn i undersøkelsen? Utarbeiding og utprøving av spørreskjema vil utvilsomt kreve mer nybrottsarbeid og dermed mer ressurser enn om vi holder oss bare til kvinnene. Fruktbarhetsundersøkelse blant menn er ikke så vanlig at det gir oss noe bredt erfaringsgrunnlag å bygge på. Før en neste fruktbarhetsundersøkelse her i landet vil imidlertid svenskene ha gjennomført sin mannsundersøkelse. De bør derfor kunne lære oss atskillig om å spørre menn om fruktbarhet.

Flere inter- 1977-undersøkelsen hadde et bruttoutvalg på 5 047 kvinner fordelt over 27 årskull. Analysene er i stor grad basert på 5-årskohorter, og erfaringene har vist oss at vjuer, eller færre inter- gruppene lett blir "for små". Intervjuer med menn vil derfor forutsette enten a) en vjuede kvinner økning i utvalgsstørrelsen eller b) en reduksjon i antallet årskull. Alternativ a) vil kreve vesentlig mer ressurser til datainnsamling (se kap. V). Selv om et utvalg av menn ble begrenset til noen få årskull eller til ektemennene til bestemte kvinnekohorter, vil også analyser av menn eller par forutsette et visst antall enheter. Om vi forutsetter om lag like mange i femårskohortene som for kvinner, vil godt og vel 750 intervjuer med menn gi oss en femårskohort. For å dekke for eksempel både en gruppe helt unge menn og en gruppe i den mest aktive familiedanningsfasen, måtte vi ha om lag 1 500 intervjuer mer. Det tilsvarer en økning på godt og vel 1/3 sammenholdt med antallet intervjuede 1977.

1 500 flere intervjuer

Alternativ b) forutsetter at utvalgsstørrelsen blir den samme som i 1977, men at kvinneintervjuer reduseres til fordel for intervjuer med menn. Om vi skal få med oss de 10 "nye" kvinnekohortene som er kommet til siden 1977, forutsetter det en vesentlig reduksjon av tallet på eldre kvinner. Med f.eks. to femårskorhorter av menn, står vi i fare for å måtte utelate kvinnene 25-34 år i den første undersøkelsen. Da griper vi også inn i kohorter som det i 1977 bare var mulig å følge et stykke på vei i fruktbarhetsprosessen, det vil si kohorter som det klart er interesse for å følge opp. I så fall synes det bedre å likevel redusere på kohortsstørrelsen og bare la de aller eldste (kvinner født 1933 - 1942) utgå.

Ingen oppfølging av kohortene 1933 - 1952?

Det kan også tenkes en tredje løsning; en fruktbarhetsundersøkelse som utelukkende intervjuer menn. Det ville gi et like godt datagrunnlag for menn som det vi ellers kunne fått for kvinner, men minussidene er mange. Med 10 års tidsdifferanse ville mulighetene for å trekke sammenligninger være sterkt begrenset, en ren mannsundersøkelse forteller like lite som en ren kvinneundersøkelse om parets beslutningsprosess og sist men ikke minst sjansene til å analysere utviklingen blant kvinnene forspilles. Det er imidlertid mulig at en tilleggsundersøkelse til AKU ville gi gode nok og mange nok svar på spesielle "mannsspørsmål". En slik undersøkelse trenger ikke å bli så dyr, og kan eventuelt sees som et tillegg til en ny fruktbarhetsundersøkelse.

En ren "mannsundersøkelse"

I likhet med i 1977 ser det derfor ut til at vi ender opp med å enten måtte øke utvalgsstørrelsen eller redusere antall intervjuede kvinner. Og som i 1977 blir spørsmålet om menn eller ikke i fruktbarhetsundersøkelsen en vurdering av gevinst i forhold til målsetting.

Om formålet skal være en kort beskrivelse av hvordan barn kommer inn i og tilpasses menns livsløp, er det vanskelig å komme utenom en separat undersøkelse av menn. Dersom det ikke gjøres ved billigere og enklere metoder (jfr. det svenske opplegget) er det neppe ressurser for å undersøke både menn og kvinner. Og selv et enket-opplegg av minimumsstørrelsen vil bli kostbart. Mangel på en egen fruktbarhetsundersøkelse blant menn betyr på den annen side ikke at vi står helt uten viten. Fra flere kilder vet vi allerede en god del om menns livsløp. Det er også datakilder som kan organiseres og presenteres slik at det er enda enklere å trekke paralleller til kvinners situasjon.

Hva vet vi allerede om menn?

Erfaringene både fra de tradisjonelle undersøkelsene av kvinner og de mer spredte forsøkene med å intervjuer menn, bærer ikke bud om en rask og stor gevinst ved å inkludere menn i undersøkelsene. Med par som analyseenhet kan det bli enklere å forklare noen av variasjonene i individuell fruktbarhetsadferd, men samtidig kan endringene på aggregatnivå lettere tapes av syne.

Spørsmål som må avklares

Menns plass i fruktbarhetsundersøkelsene generelt og den neste norske fruktbarhetsundersøkelsen spesielt, avkrever i de minste 4 svar:

- 1) Valg av utvalgsenhet (kvinner, menn eller par?)
- 2) Hva går tapt om ressursene må omprioriteres?
- 3) Hva er datagevinsten sammenlignet med indirekte intervju og andre datakilder?
- 4) Hvilke av undersøkelsens formål vil tjene på å inkludere menn?

Konkret gir det et valg mellom tre typer av undersøkelser: 1) en undersøkelse som i likhet med 1977-undersøkelsen bare omfatter kvinner, 2) en undersøkelse som intervjuer både menn og kvinner og 3) en egen mannsundersøkelse. For det siste alternativet kan både en liten spesialundersøkelse (kfr. forslaget om et tillegg til AKU), og en større undersøkelse være aktuelle. Den siste løsningen vil være parallell til svenskenes opplegg som i sin fortsettelse av den første fruktbarhetsundersøkelse bare tar for seg menn. Vi har i denne omgang konkludert med at det også for en neste undersøkelse er best å satse utelukkende på å intervjuer kvinner, men regner med at alle tre typer av opplegg vil bli drøftet videre.

2) Mer vekt på retrospektive opplysninger, særskilt utdannings- og yrkesaktivitets-spørsmål

"Historiske" data nyttige, men arbeidskrevende

Retrospektive spørsmål var en forutsetning for Fruktbarhetsundersøkelsen. Samtidig ble det lagt vekt på å sikre en akseptabel datakvalitet. Der det var rimelig tvil om hvor gode retrospektive opplysninger ville være, ble spørsmålene begrenset til situasjonen ved intervjutidspunktet. 1977-undersøkelsen har av den grunn ingen retrospektive holdningsspørsmål.

For svangerskap og samliv ble kvinnene spurt om samtlige tilfeller fra det første svangerskapet/samlivet og fram til intervjutidspunktet. Opplysningene omtales derfor som "historier". 1977-undersøkelsen gir også kvinnes prevensjonshistorie, men ikke så detaljert som i den parallelle amerikanske undersøkelsen (National Survey of Family Growth).

Kartlegging av historier er utvilsomt mer ressurskrevende enn spørsmål knyttet til intervjutidspunktet. Det krever nøye planlegging av gangen i spørsmålene, grundig instruks av intervjuere og et nøyaktig intervjuarbeid. 1977-undersøkelsen viste også at slike historier lett fører med seg mye kontroll og revisjonsarbeid. Til gjengjeld har utbyttet av historiene vært svært positivt. Med unntak for aborter hvor det som ventet ble en underreportering, viser kontroller at datakvaliteten gjennomgående har blitt både akseptabel og god.

Mer bruk av "historier"

De positive erfaringene fra den første undersøkelsen samt nye databehov, aktualisert av analysene som er gjennomført, taler for å øke antallet retrospektive spørsmål (eller aller helst historier) i en neste undersøkelse. I arbeidet med FU-materialet til nå er det særlig tidfestingen av utdannings- og yrkesaktivitetsopplysningene som har vært mangelfulle.

Spørsmålene under sekvensen yrkesaktivitet i 1977-undersøkelsen bygget i store trekk på opplegget fra Arbeidskraftundersøkelsene. De gir gode opplysninger om yrkesaktivitet på intervjutidspunktet og for de siste 12 månedene, men informasjon om yrkesaktivitet i forhold til samliv og fødsler er sparsom. Viktige faser som tiden før første fødsel/samliv og perioden mellom første og annet barn dekkes bare av enkle ja/nei spørsmål om yrkesaktivitet. På denne måten er det ikke mulig å si noe om varighet og omfang av yrkesaktivitet i hver enkelt periode. Det er også et begrenset antall perioder som kommer med.

Andres erfaringer med yrkesaktivitets- og sysselsettingshistorier

1977-undersøkelsens dekning av yrkesaktivitet tilsvarer mønsteret fra en rekke andre fruktbarhetsundersøkelser. I den svenske fruktbarhetsundersøkelsen er det imidlertid spurt omfattende og systematisk om yrkesaktivitet. Det gir komplette sysselsettingshistorier fra kvinnene var 16 år og frem til intervjutidspunktet. Ved hjelp av et eget skjema innhentes opplysninger om alle endringer i sysselsetting (som f.eks. yrkesarbeid, arbeid i hjemmet, studier, svangerskapspermisjon, arbeidsløshet mm.). Varigheten av de enkelte periodene måles i måneder. For yrkesarbeide kartlegges også antall timer pr. uke og om arbeidstiden var på dagtid eller delvis/helt ubekvem. Perioder med studier beskrives etter om studiene var på heltid eller deltid. Det svenske opplegget

gir følgelig muligheter for å sammenholde fødsels- og familiedanningsmønsteret med kvinnes sysselsetting i de ulike periodene.

Erfaringene fra Sverige forteller om mange problemer forbundet med yrkesaktivitetshistoriene, men datakvaliteten ser ut til å ha blitt rimelig bra (Lyberg 1984). Som hos oss la man vekt på å gjennomgå de første intervjuene hver enkelt intervjuer hadde gjennomført. Det viste seg raskt at sysselsettingskjemaet bød på vanskeligheter. Det var ikke alltid enkelt å skille mellom de ulike typer av sysselsetting som skjemaet oppgav. Det var også glipp og overlappinger i tidsperiodene, og denne delen av spørreskjemaet krevde et omfattende kontroll- og revisjonsarbeid. Alt i alt er det imidlertid en svært liten andel av den aktuelle tiden hvor type av sysselsetting ikke er bestemt. For alle kohortene er det perioden fra 16-20 år som har størst svikt i rapportert sysselsetting, men heller ikke her savnes sysselsettingsopplysninger for mer enn godt og vel 7 prosent av tiden. Sammenligninger med SCBs arbeidskraftsundersøkelser tyder ikke på at opplysningene i fruktbarhetsundersøkelsen inneholder systematisk feil.

Et annet eksempel på yrkeshistoriekartlegging er Byråets undersøkelse "Kvinner arbeid hjemme og ute 1980". Den gir ikke bare opplysninger om sysselsettingsperioder, men også om jobbskifter. Detaljerte yrkeshistorier gjelder bare den siste 10-årsperioden før intervjuet, men erfaringene så langt taler ikke mot å utvide perioden (Iversen, pers.medd. 1984).

Et yrkes-
historieopplegg
vil kreve
grundig plan-
legging

Den endelige utformingen av spørsmål om en yrkesaktivitets- eller kan hende snarere en sysselsettingshistorie, må skje både i forståelse med de erfaringer andre undersøkelser (se også Ramsøy 1977) har høstet, og en aktiv utprøving. Ikke minst bør en forsøke å redusere kostnadene til instruksjonen, kontroll og oppretting mest mulig.

Utdannings-
historie inn-
gikk heller
ikke i 1977-
undersøkelsen

Kritikken mot 1977-undersøkelsens kartlegging av yrkesaktivitet og forslagene til forbedringer gjelder i stor grad også for kartleggingen av kvinnes utdanning. Selv om kontroller mot registeropplysninger kan tyde på en tendens til å rapportere "for høy" utdanning (Siring 1983), har utdanningsopplysningene akseptabel pålitelighet for intervjutidspunktet. Både for allmennutdanning og fagutdanning mangler intervjudataene opplysninger om når utdanningen er slutført. Sammenligninger av utdannings- og samlivs- og fruktbarhetsmønsteret må derfor forutsette at utdanningen er fullført med normal variighet og til normal tid uten avbrekk for yrkesaktivitet eller barneomsorg. Ikke minst for intervjuer av kvinner må en regne med avbrekk og start ved andre aldre enn det "normale". Det blir også viktig å skille mellom utdanninger på heltid/deltid. Kvinner arbeid hjemme og ute 1980 viste at deltidsutdanninger er blitt mer og mer alminnelig (Ellingsæter og Iversen 1984).

Den svenske fruktbarhetsundersøkelsen har mer detaljerte utdanningsspørsmål enn vår første undersøkelse, men gir ingen utdanningshistorie i den betydning at det framgår hvilken utdanning det dreier seg om i hver enkelt periode, bare tidfesting av perioder under utdanning. Muligens trenger heller ikke vi mer detaljerte utdanningshistorier. Om en slik utdanningshistorie lettest innhentes separat eller i kombinasjon med en sysselsettingshistorie, vet vi ikke. For våre formål er det viktigst å få tidfestet utdannings- og yrkesaktivitet i forhold til fødsler.

Utdannings- og
yrkesaktivitets-
historier bør
gis høy prio-
ritet i en
neste under-
søkelse

Selv om det vil være arbeidskrevende, skulle det være fullt ut mulig å innarbeide yrkesaktivitets- og utdanningshistorier i en neste undersøkelse. Ikke minst fordi utdannings- og yrkesaktivitetsmønstre ser ut til å gjennomgå betydelige endringer og viser tendenser til større heterogenitet, vil det være viktig å ha bedre muligheter for å studere hvordan de faller sammen med og griper inn i fruktbarhetsatferd og familiedanning. Vi vil derfor foreslå at en utbygging av disse to områdene gis høy prioritet i en neste undersøkelse.

Ikke retro-
spektive
holdnings-
spørsmål

Ønske om flere historier betyr ikke at vi ser bort fra mange av de tidligere innvendingene mot retrospektive spørsmål. Smith (1984) har undersøkt reliabiliteten ved retrospektive holdningsspørsmål og gir følgende konklusjon: "In sum the nature of most attitudes and the difficulty of recall in general combine to seriously undermine the reliability of attitude recall. Bias is a frequent, perhaps even normal, feature of attitude recall. While useful in carefully regulated situations, attitude recall is an inherently weak foundation for social science research". Spørsmål om forventet barnetall ved ekteskapsinngåelse, om graviditeter var ønsket eller planlagt o.l. både brukes og er brukt i fruktbarhetsundersøkelser. Med støtte i de generell betenkelighetene ved denne type spørsmål og våre erfaringer fra arbeidet med 1977-undersøkelsen vil vi fortsatt hevde at retrospektive holdningsspørsmål ikke bør inngå i undersøkelsen.

3) Fra forventninger til normer og verdier

1977-undersøkelsen ga plass til flere tradisjonelle holdnings- og forventnings-spørsmål

I 1977-undersøkelsen var det 12 spørsmål under emnet holdninger til barn. Det ble blant annet spurt om ideelt barnetall for en familie i Norge, forventet barnetall, om en regnet med å få flere barn, forventet tidspunkt for et neste barn samt en rangering av utsagn (grunner for å få/ikke få barn). Emneområdet ble ansett som viktig av Styringsgruppen for Fruktbarhetsundersøkelsen. Allerede i planleggingsfasen ble det imidlertid framhevet at en visste lite om den beste måten å stille slike spørsmål på, og at resultatene fra tidligere undersøkelser var usikre. Da det dessuten var mange emneområder som konkurrerte om plassen i 1977-undersøkelsen, var det liten grunn til å satse altfor mye på et mangesidig og diffust emne som holdninger til barn. Behandlingen av området bar likevel bud om at dette var et felt det kunne bli aktuelt å legge mer vekt på i en neste undersøkelse.

Spørsmål om barnetallspreferanser har lange tradisjoner i fruktbarhetsundersøkelser, og 1977-undersøkelsen falt godt inn i dette mønsteret. De spørsmålene som ble brukt, var stort sett gjennomprøvet i tidligere undersøkelser og skulle i det minste gi muligheter for komparative analyser. Kritikken av denne type preferanse- og holdningsspørsmål i fruktbarhetsundersøkelser er like seiglivet som bruken av dem (Ryder 1973, Blake 1974, Simmons 1978). Vi fulgte det tradisjonelle mønsteret også her. Både under planleggingen og i senere analysearbeider har vi brukt mye tid på å drøfte målenes validitet og reliabilitet (Noack og Østby 1980, 1981, 1984).

Nye data en for-
utsetning for en
fullgod tolk-
ning av emnet
holdninger til
barn

Det forhindrer ikke at vi også har sett på hva holdnings- og preferansespørsmålene kunne fortelle oss. Siden vi foreløpig bare har resultater fra et tidspunkt (1977), har det vært noe vanskelig å tolke funnene. Vi vet hva kvinnene som i 1977 var rundt 40 år og hadde lagt den fruktbare perioden bak seg, mente var det ideelle og forventede barnetall, men vi vet ikke hva de samme kvinnene mente den gangen de fortsatt hadde den fruktbare perioden foran seg. På samme måte som vi vet hva de helt unge i 1977 mente ville være et ideelt og forventet barnetall, og ikke vet hva de ville svart i dag, eller hva de vil si om noen år når også de begynner å nærme seg slutten av den mest fruktbare perioden.

Analysen av utviklingen i fruktbarhetsforventninger etter som kvinner eldes (intrakohortanalyser) gir ikke entydige resultater. Resultater fra årlige amerikanske undersøkelser (Current Population Survey) kan tyde på at periodeeffekter er vel så virk-somme som en generell effekt av aldring. Den samme undersøkelsen viser også utviklingen i barnetallsforventninger fra kohort til kohort (interkohortanalyser). I likhet med fruktbarheten har barnetallsforventningene i de yngre aldersgruppene gått ned.

Ny fruktbarhetsundersøkelse eller andre opplegg for å skaffe nye forventningsdata?

Med mindre vi får en ny fruktbarhetsundersøkelse eller andre muligheter for å sammenligne spørsmål om fruktbarhetsforventninger, kan vi ikke analysere 1977-dataene med tanke på intra- og interkohortsammenligninger og periodeeffekter. Allerede da det ble bestemt å ta inn en del holdnings- og forventningsspørsmål i 1977-undersøkelsen, var det klart at det virkelige utbyttet først ville vise seg når en fikk nye data å sammenligne med. Bedre utnytting av dataene om holdninger til barn har da også vært et viktig argument for en neste fruktbarhetsundersøkelse.

Selv om en ny fruktbarhetsundersøkelse (og i beste fall en panelundersøkelse), vil gi optimale muligheter til å sammenligne forventningsspørsmål over tid, kan det også tenkes andre former for datainnsamling. Et arbeide er allerede i gang. På bestilling av Jan Erik Kristiansen på vegne av FAD har Byrået gjennomført intervjuundersøkelsen "Ønsker om barn". Undersøkelsen var et tillegg til AKU 3. kvartal 1984. Utvalget besto av 1 200 kvinner i alderen 18-44 år (født 1940 - 1966). Spørreskjemaet inneholdt 24 spørsmål rundt holdninger til barn, og krevde om lag 20 minutters intervjuetid. Som tillegg til AKU rapporteres det at undersøkelsen ble godt mottatt både av intervjupersoner og intervjuere. Vi regner med at Kristiansens analyser vil foreligge i god tid før en eventuell neste fruktbarhetsundersøkelse. Uansett de konkrete resultatene er det klart at både Kristiansens undersøkelse og eventuelle andre opplegg etter samme lest gir nyttige data for å fortsette analysene av holdnings- og forventningsspørsmålene fra 1977-undersøkelsen. Sammenlignet med en helt ny fruktbarhetsundersøkelse er slike tilleggs/spesialundersøkelser en meget billig løsning.

Et noe enklere alternativ er undersøkelser av typen Current Population Survey. Med disse undersøkelsene får Bureau of the Census årlige opplysninger om forventet barnetall. Fra 1965 var det bare gifte kvinner som ble intervjuet, men fra og med 1976 er også ugifte og førgifte kvinner tatt med. Undersøkelsen er koblet til spørsmål om yrkesaktivitet, og det spørres blant annet om forventet barnetall og antall barn forventet i de neste 5 år. Et tilsvarende opplegg hos oss ville gjøre det mulig å studere fruktbarhetsforventninger fortløpende. Nyten av CPS-studiene er imidlertid omdiskutert, og det er langt fra sikkert at dette er den beste veien til økt innsikt i fruktbarhetsutviklingen.

Fruktbarhetsforventninger tvilsomme indikatorer for fruktbarhetsutviklingen

Målinger av fruktbarhetsforventninger bygger på teorier hvor de samme forventningene inngår som uavhengige variable som kan forklare og forutsi fruktbarhetsatferd. Det har imidlertid vist seg at sammenhengen mellom fruktbarhetsforventninger og fruktbarhetsatferd langt fra alltid er entydig og klar. Ved hjelp av registerdata har vi studert sammenhengen mellom forventningene fra intervjuet i 1977 og senere fødsler (Noack og Østby 1984). Så godt som samtlige av kvinnene som ikke regnet med å få flere barn, viste konsistent atferd. 97 prosent hadde ikke hatt noen fødsel inntil 5 år etter intervjuet. For alle som ble intervjuet sett under ett, var det derimot en klar tendens til å overestimere framtidige fødsler. Andre undersøkelser har både vist over- og underestimeringstendenser (O'Connell og Moore 1977, Hendershot og Placek 1981) og samsvar mellom forventninger og atferd.

I 1977 ble det også spurt om når de regnet med å få barn. Registeranalysen viser at svarene et godt stykke på vei forutsa den utsettelse av førstefødsler som er observert i de senere årene (Noack og Østby 1984).

Selvom noen resultater er oppmuntrende, har fruktbarhetsforventninger dessverre ofte også vist seg å være usikre eller ubrukbare indikatorer på framtidig atferd. Etterhvert har en også blitt mer oppmerksom på at spørsmål om fruktbarhetsforventninger hyppig har ganske høye uoppgitte andeler (Oakley 1981). Det forsterker ytterligere usikkerheten ved denne type mål.

- Forventninger som avhengige, ikke uavhengige variable
- Manglende konsistens mellom holdninger og atferd har ført til to ulike strategier for videre forskning. Westoff (1981) har reist tvil om holdbarheten i de opprinnelige teoriene. Han hevder at fruktbarhetsforventninger mer må sees som en følge av enn som en årsak til fruktbarhetsatferd. Det vil si at atferden er det som endres først, og at holdninger og preferanser sleper etter og først endres etter noe tid. Om dette er riktig, vil fruktbarhetsforventninger måtte inngå ikke som uavhengige men som avhengige variabler i våre analyser. Et slikt syn vil i sin konsekvens også dempe interessen for mer kunnskap om fruktbarhetsforventninger. Ryder som har arbeidet inngående og lenge med fruktbarhetsforventninger, trekker de samme slutningene og understreker at fruktbarhetsundersøkelser bør legge mest mulig vekt på spørsmål om konkrete forhold (Ryder 1984, pers. medd.).
- Bedre målemetoder og mer nyanserte mål
- Manglende konsistens mellom forventninger og atferd kan også angripes med bedre målemetoder og vekt på fruktbarhetsnormer i vid betydning, ikke bare enkle forventningsmål. Et velkjent eksempel på det første er Coombs (1979) opplegg for å måle underliggende preferanser, til erstatning for et enkelt spørsmål om forventet barnetall.
- Fruktbarhetsnormer
- Det andre alternativet, vektlegging på fruktbarhetsnormer, peker på at forventninger er for løse og uforpliktende til å bygge videre på. Normer brukes i denne forbindelse ikke mer eller mindre synonymt med forventninger slik det har vært en tendens til i fruktbarhetsforskning, men i sin tradisjonelle sosiologiske betydning. Det vil si at det til de normative holdningene og forventningene også er knyttet et sett av såvel positive som negative sanksjoner. Nettopp sanksjonsaspektet vil sannsynliggjøre større samsvar med observert atferd. Normer vil referere seg til ulike grupper, og det kan f.eks. være aktuelt å studere familie/venner/kollegaers holdninger til det å få barn, og deres reaksjoner dersom intervjupersonen får/ikke får barn.
- Om å måle normer
- Den største innvendingen mot å teste ut betydningen av normative holdninger og forventninger ligger på datainnsamlingssiden. Måling av normer er ingen lett oppgave enten det dreier seg om fruktbarhetsnormer eller andre normer. En oppskrift er å se etter hvor og hvordan sanksjonene ytrer seg, men også her er det vanskelig å finne den rette fremgangsmåten. Udry (1982) har gjort et forsøk på en normtilnærming, men hans forslag til en videre utbygging av dette perspektivet er ikke realiserbart for den type undersøkelse en eventuell neste fruktbarhetsundersøkelse kan tenkes å bli. Han skisserer et opplegg som ikke bare bruker normmottakeren som kilde for normen, men som også vil kreve intervjuer med normsendere. Underforstått at kvinnen f.eks. spørres om hvordan hun tror hennes foreldre vil reagere dersom hun blir gravid med det første, og at foreldrene intervjues om hva de faktisk mener (Udry, pers.medd. 1984). En forutsetning for opplegget må være at det tar for seg normsendere i kvinnenes referansegrupper. Å fastlegge referansegruppen på forhånd er neppe lett. Mye taler for at det kan være store variasjoner i mønsteret for valg av referansegruppe.
- Aldersnormer
- En bestemt type normer er de såkalte aldersnormene. De er å betrakte som veivisere for hva som er rett tidspunkt for ulike begivenheter i livsløpet enten det er å avslutte utdanning eller stifte familie. En gitt alder kan være definitivt for tidlig, noen aldre er ansett som både ideelle og ønskelige og andre er for høye. Å være i takt med sitt årskull eller sin gruppe kan oppleves som en støtte, mens det å være i utakt kan være tilsvarende belastende. Forventninger om når i livet fødsler helst bør skje, er neppe så vanskelig å måle, men igjen kan det med rette spørres om hvilken vei eventuelle sammenhenger går. Er svarene en pekepinn om nye trender i fødselsmønsteret, eller avspeiler de bare de endringene som allerede har funnet sted?
- Forventninger, holdninger og normer slik vi har drøftet det her, er velkjente begreper i mange fruktbarhetsundersøkelser. Nært til denne type opplegg er også studier som utreder den allmenne verdien ved å ha barn, undersøkelser knyttet til selve beslutningsprosessen rundt det å få barn, analyser av barns betydning for utvikling av

Kombinasjon
hard/myk data
og økt tverr-
faglighet

familie og voksenliv og opplegg som drøfter barns plass i samfunnet. Vi har bevisst valgt å ikke drøfte denne type tilnærminger som aktuelle alternativer for en neste fruktbarhetsundersøkelse. Det skyldes ikke at vi regner dem som mindre viktige for en forståelse av fruktbarhetsutviklingen. Fellås for denne type studier er imidlertid at de knapt vil kunne innpasses i større intervjuopplegg som primært er rettet mot demografiske analyser. Å bygge videre på det arbeidet som ble påbegynt med 1977-undersøkelsen vil være en overordnet målsetting for en eventuell neste fruktbarhetsundersøkelse. Det gir begrensede muligheter for å pløye nytt land. Løsningen må derfor være å fylle ut hullene ved å utnytte andres arbeider og kompetanse. Eller sagt med andre ord at vi i våre analyser ikke for ensidig utnytter vårt eget intervjumateriale, men også er åpne for de mer myke data og tverrfaglig forståelse.

Kunnskap om fruktbarhetsforventninger er uten tvil et godt salgsargument for en neste fruktbarhetsundersøkelse. En nøktern vurdering både av hva andre har vist, og av våre egne erfaringer taler for en behersket optimisme når det gjelder nytten av denne type data. Som en følge av dette, ser vi heller ingen grunn til å forsterke dette feilet. Usikkerhet om hvilken vei årsakssammenhengen går, manglende kunnskaper om effekten av ambivalens, vansker med å måle intensjonenes styrke og forståelsen av at atferd som ikke primært kan føres tilbake til motiver for å få barn, likevel kan ha avgjørende betydning for fruktbarhetsatferden (f.eks. prevensjonsbruk og giftemålsatferd), gjør utbyttet av forventningsmålene i beste fall usikkert og i verste fall verdiløst.

Holdninger
til barn bør
gis omtrent
samme omfang
som i 1977

Om emnet holdninger til barn får om lag like stor plass i en neste fruktbarhetsundersøkelse som det hadde i 1977, vil det etter vårt syn gi en dekning som står i et noenlunde mulig forhold til det utbytte vi kan forvente. Av hensyn til sammenlignbarhet bør de aller fleste spørsmålene fra 1977-undersøkelsen gjentas. Om noe skal endres eller legges til, bør det være knyttet til neste barn framfor det samlede barnetall eller til plassering av den fruktbare perioden i livsløpet.

4) Forsterkning av familie- og generasjonsperspektivet

I likhet med tradisjonelle fødselsmønsteranalyser, er bearbeidningen av 1977-dataene basert på tre variable, nemlig tidspunkt for første fødsel, avstand mellom fødselene og tidspunkt for siste fødsel. Det er også utført analyser som knytter sammen forløpet av samliv og fødsler (se spesielt Selmer 1983). En kombinasjon av fruktbarhets- og samlivsdata gir mange mulige overganger, og en utvalgsundersøkelse blir lett for liten til å fange opp alle de forskjellige forløpene. Mye kan likevel tale for å beskrive familiedanning i vid forstand framfor fruktbarheten isolert.

Eksempel på
familiefaser

"Family cycle" begrepet ble tidlig trukket inn i demografiske analyser (se for eksempel Glick 1947), men har ennå ikke funnet sin endelige form. Glick trakk frem 6 konkrete overganger eller begivenheter, begivenheter som av andre er brukt for å navngi bestemte faser i familiedanningen:

- 1) etablering (første ekteskap)
- 2) utvidelse (første barns fødsel)
- 3) fullført utvidelse (siste barns fødsel)
- 4) reduksjon (første barn gifter seg)
- 5) fullført reduksjon (siste barn gifter seg)
- 6) oppløsning (ektefellens død)

En- eller to-
generasjons-
familier

Glicks opplegg er et av flere mønstre for hvordan familien kan brukes som analyseenhet. Det er mange eksempler på andre definisjoner av familie, andre faseinndelinger og andre begivenheter for å markere faser. Blant annet Ryder (1978) bruker et langt videre familiebegrep. En familie kan bestå av et ektepar, men den kan også gå på tvers av generasjonene og etableres av minst mor eller far og barn som fortsatt er avhengig av voksne.

På denne måten får han en inndeling i kjernefamilier som enten er en-generasjons (ektefeller) eller to-generasjons (barn med minst en av foreldrene), samt et sett av "solo" individer.

Fruktbare og ikke minst gjennomførbare demografiske analyser vil imidlertid sette visse minstekrav til definisjoner av familie og overganger. Forventninger om stabilitet, nettverk av uformell og formell sosial kontroll og sosialisering av barna som en hovedfunksjon knyttes av Ryder (1978) til familiebegrepet. Han understreker også hvordan demografisk metode best er tilpasset tilstander som er forholdsvis langvarige, og hvor inn- og utganger er lette å måle og helst bare går en vei.

"Family cycle" perspektivet utnyttes både som uavhengig og avhengig variabel.

Brukt som uavhengig variabel er familiefase et alternativ eller supplement til alder og kohort, hvor faser i familielivet kan vise seg å ha større forklaringskraft for atferd enn alder (Bogue 1969). I demografiske analyser er det ellers mest vanlig å se familie-

Familiefase for- faser anvendt som avhengig variabel, som det vi ønsker å beskrive eller forklare. Vari-
 ener tre grunn- ablen er unik i den forstand at den forener grunnleggende om ikke alle elementer i demo-
 pilarer i demo- grafien. En familiefase tilnærming trekker inn såvel nuptialitet, fertilitet og morta-
 litet (Höhn 1984).

Mangfoldet i familiemønstre og det lange tidsperspektivet kompliserer bruken av et familiefaseperspektiv. Selv om familie og begivenheter defineres slik at en unngår for mange nyanser (for eksempel ved ikke å skille mellom ekteskap og samliv uten vigsel) blir antallet mulige mønstre lett for stort i forhold til et empirisk materiale. I praksis må en derfor ofte konsentrere seg om de mest vanlige mønstrene og la dem som forekommer mindre hyppig, ligge. Mye kan tale for at vi i framtiden vil få ennå større variasjon i mulige og aktuelle familiemønstre. Da kan det også bli vanskeligere å forsvare en konsentrasjon om noen tradisjonelle og vanlige familietyper.

Fra de rene fruktbarhetsanalyser er vi fortrolige med problemet med å fastlegge avslutningen av den fruktbare perioden, eller som Ryder (1978) formulerer det "- the conundrum of which child may be the last child - something many parents would like to know". Ved å anlegge et familieperspektiv basert på for eksempel Glicks 6 faser, blir den eksakte avslutningen av fasene begivenheter vi må vente enda lenger på. Estimater er en mulig løsning, men de må nødvendigvis bli forbundet med mye usikkerhet. Kohorter som har fullført alle faser, har begrenset verdi for å forklare dagens atferd. For bedre å følge den løpende utviklingen, er det etter hvert lagt mer vekt på analysemetoder som beregner overgangssannsynligheter for hver fase.

"Empty-nest"
 perioden

Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 og registeroppfølgingen gir akseptable data om fertilitet og nuptialitet, men gir ikke muligheter for å se hvordan familien reduseres til igjen å omfatte bare foreldregenerasjonen. Höhn (1984) fremhever nettopp behovet for data som kan vise når familiereduksjonsfasen eller "empty-nest" perioden som den ofte kalles, inntreffer. Tidspunkt og varighet av "empty-nest" fasen har sannsynligvis endret seg i årenes løp, og det ser også ut til å være en god del variasjon mellom ulike land. Alder, avslutning av utdanning, inntreden i yrkeslivet og etablering av egen familie er noen mål som indikerer overgang til voksen status og løsrivelse fra orienteringsfamilien. Enkelte av disse målene har vi allerede i 1977-undersøkelsen.

Dataene fra 1977 forteller oss noe om varigheten av ulike omsorgsperioder. For de eldste kvinnene var det for eksempel mulig å beregne hvor mange år det gikk fra de fikk sitt første barn og til det siste barnet hadde gjort seg ferdig med obligatorisk skolegang (Noack 1983). Med vekt på hvordan den opprinnelige familien skrumper inn, vil det være spesielt viktig å få opplysninger om barnas flytting ut av foreldrehjemmet. I praksis kan det nok vise seg vanskelig å definere et bestemt utflyttingstidspunkt. For et intervjuopplegg må en derfor regne med at variabelen vil kreve mer enn et spørsmål.

Det er ikke så mange flere spørsmål som kreves, for at en ny fruktbarhetsundersøkelse skal kunne gi en rimelig dekning av en faseinndeling slik Glick har skissert den. Siden inndelingen følger kvinnene atskillig lenger ut i livsløpet, vil det imidlertid forutsette et utvalg som er eldre enn det som vanligvis brukes for fruktbarhetsanalyser. Det er sannsynligvis den største hindringen.

En ny fruktbarhetsundersøkelse kan vanskelig unngå å intervjuer kvinner i den mest fruktbare perioden. Med de klare begrensninger som ligger på ressursiden, gir det beskjedne om noen muligheter for å øke alderen på intervjuobjektene. Vi går ut fra at det maksimalt vil være mulig å øke den øvre aldersgrensen med 10 år, det vil si den tiden som vil ha gått siden den første undersøkelsen. De eldste kohortene (født 1933-42) som var 35-44 år i 1977, vil da bli 45-54 år ved neste undersøkelse. Selv om ikke alt for mange av dem vil ha alle barna ute av redet, skulle det i det minste gi høve til å studere innledningen av familiereduksjonsfasen.

Neppe ressurser til å intervjuer eldre kvinner i en fruktbarhetsundersøkelse

Om aldersgrensen heves til 54 år, må vi enten ha et større utvalg enn i 1977-undersøkelsen, eller redusere antall i intervjuede pr. kohort. De samme alternativene kom fram i drøftingen om å inkludere menn i en neste fruktbarhetsundersøkelse. Økning av utvalget betyr høyere kostnader. Det er vanskelig å se hvordan dette skulle dekkes. Reduksjon av kohortstørrelsen vil gjøre mange analyseprosjekter mer tvilsomme. En slik løsning måtte vurderes nøye på forhånd.

Forsterkning av generasjonsperspektivet naturlig, men lar det seg gjøre innen en fruktbarhetsundersøkelse?

Siden Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 allerede har meget detaljerte opplysninger om kvinners familiedanning, samt viktige bakgrunnsdata om utdanning og yrkesaktivitet, er det fristende å supplere med opplysninger som kan vise hvordan kohortene står i et generasjonsperspektiv. Det kan være spørsmål som direkte kartlegger generasjonene (om foreldre og barnebarn), spørsmål om viktige overganger (om å flytte hjemmefra, barn/foreldres yrkesaktivitet) og spørsmål om hjelp og kontakt på tvers av generasjonene. Selv om det bare ble plass til forholdsvis få spørsmål, ville opplegget gi spennende muligheter for mer helhetlige demografiske analyser. Formålet ved en neste fruktbarhetsundersøkelsen ville i så fall utvides til å omfatte konsekvenser av ulike fruktbarhetsmønstre. Også dette vil være en rimelig målsetting for en fruktbarhetsundersøkelse, men det er tvilsomt om en slik undersøkelse kan gi rom for den nødvendige hevingen av aldersgrensen. En utvidelse i retning av et generasjonsperspektiv vil kreve at vi følger kvinnene til midten av 50-årene og aller helst enda lenger.

5) Vilklårene for småbarnsfamiliene

Mange har tro på at nøkkelen til det lave barnetallet ligger i dagens forhold for småbarnsfamiliene. Stor knapphet på tilsynsordninger, høye boutgifter, boforhold som kan være lite egnet både for små og store barn, usikre arbeidsmuligheter og kanskje ikke minst mangel på tid trekkes inn for å forklare at det er blitt mindre fristende å sette barn til verden. Vi ser også en tendens til å framheve de vanskelige og problemfylte sidene ved det å ha barn. Kravene til foreldrerollen er store og kan hende mer varierte enn tidligere. Alle de positive opplevelsene skyves lett i bakgrunnen. Å få og ha barn er hverken en selvfølge eller et udelt gode, men en konfliktfylt og krevende erfaring.

Småbarns-
familiens leve-
forhold som
forklaring på
det lave
barnetallet

Undersøkelser kan bekrefte at mange av småbarnsfamiliens problemer er reelle. Ikke minst tidsnyttingsundersøkelsene har vist at særlig kvinner kommer i en presset situasjon når de velger å få barn. Kvinner som kombinerer småbarn med yrkesaktivitet, bruker nesten like mye tid til forpliktelser i hjemmet som de ikke yrkesaktive kvinnene. Det har også vist seg at omfanget av mennenes husarbeid og barneomsorg fortsatt er svært beskjedent. Kvinner som løser tidsproblemene med heltids engasjement hjemme eller en vesentlig reduksjon i yrkesaktiviteten, vil lett komme til kort i arbeidslivet.

Bedre vilkår
for småbarn-
familier
et viktig vel-
ferdsgode, men
betyr ikke
nødvendigvis
flere barn

Det er lett å tenke seg at tiltak som vil bedre noe av småbarnsfamiliens vilkår, kan stimulere til å få flere barn. Men komparative studier fra en rekke land bekrefter ikke en slik hypotese. Selv der hvor mange av de vanskene vi kjenner fra vårt land er betydelig mindre, er fruktbarheten ofte vel så lav som hos oss. Enkelte tiltak har tilsynelatende bidratt til å stimulere fruktbarheten, men effekten har vært kortvarig. Det er grunn til å tro at det som har skjedd bare er framskyting av fødsler som likevel ville ha funnet sted på et senere tidspunkt. De nevnte hypoteser og tiltak bygger på en forutsetning om at folk flest ønsker seg flere barn enn de makter å realisere. Bare noen av de største hindringene ryddes av veien, vil vi også se resultater i form av økt fruktbarhet. Selv om det skulle vise seg at folk ikke velger flere barn om forholdene forbedres, betyr det selvsagt ikke at forbedringer av barnefamiliens kår er uaktuelle. De vil representere et viktig velferdsgode for de barna som alt er født, og gjøre tilværelsen enklere for dem som allerede er foreldre. Det er i seg selv et viktig argument, men gjør det ikke umiddelbart til et tema for fruktbarhetsanalyser.

Småbarnsfa-
miliens opp-
levelser av egen
situasjon mer
avgjørende enn
reelle forhold?

En annen hypotese ser ikke fruktbarheten som først og fremst en følge av barnefamiliens reelle leveforhold, men som et resultat av hvordan de opplever sin situasjon. Sammenligninger med andre grupper i samfunnet, med egen oppvekst eller spenningen mellom idealer og realiteter blir avgjørende. Det kan forklare hvorfor det ikke er tilstrekkelig å fjerne noen konkrete hindringer, eller hvorfor land som på mange vis har gunstig forhold for småbarnsfamilier likevel har opplevd dramatiske fall i fruktbarheten. Om så er tilfelle, er det ikke småbarnsfamiliens konkrete leveforhold som skal beskrives, men hvordan småbarnsforeldrene opplever sin daglige situasjon. For et slikt formål er en større intervjuundersøkelse fortsatt et brukbart instrument, men ikke nødvendigvis det beste. Mindre og mer ustrukturerte opplegg makter som oftest langt bedre å vise "opplevelsessider". Mer omfattende og uformelle intervjuer må i det minste være forløpere for større intervjuundersøkelser som ønsker å fokusere på opplevelser fremfor konkrete forhold.

Hvordan småbarnsforeldre opplever sin situasjon vil etter vårt syn være en for krevende oppgave for en neste fruktbarhetsundersøkelse. Så lenge vi i beste fall bare har et sterkt begrenset antall nye spørsmål til disposisjon og står på forholdsvis bakke når det gjelder forhåndskunnskap, vil en satsing på dette feltet lett løpe ut i sanden.

Det forhindrer ikke at vi i våre fruktbarhetsanalyser kan og bør satse på hva de mer mykdataorienterte oppleggene har vist og vil vise oss om hvordan det oppleves å ha barn (se f. eks. Haavind 1984).

Ved FU-1977 ble det stilt en del spørsmål av økonomisk art som vi nå mener kan utgå. Det er mulig at vi bør bruke noe av den plass vi sparer inn på denne måten til å stille noen enkle spørsmål om oppfatningen av levekår. Dersom det er av interesse å foreta en mer systematisk kartlegging av barnefamiliens levekår, og sammenlikne disse med andre grupper, vil det trolig være mest rasjonelt å utnytte eksisterende og planlagte levekårsundersøkelser og forbruksundersøkelser til dette formål.

ETTERORD

I arbeidet med dette notatet har vi hatt høve til å drøfte ideer og tanker med demografer med solide tradisjoner innen fruktbarhetsforskning. Enkelte av dem hadde arbeidet med fruktbarhetsundersøkelser siden 1950-årene. Rådene vi fikk gikk i store trekk ut på å bevare det meste fra den første undersøkelsen. Nye veier var enten allerede prøvet med dårlig resultat, eller ble vurdert som for vanskelig å ta fatt på i en større intervjuundersøkelse. Å bli frarøvet troen på de virkelig store og gode forbedringene var i første omgang skuffende.

Ved veis ende med dette notatet er det da også bevaring framfor nytenking som er det gjennomgående trekket. Det er mulig at de som har vært mindre engasjert i det daglige arbeidet med en slik undersøkelse, må dra lasset når det gjelder å kaste fram de virkelig nye og utfordrende ideene. Vi håper derfor at dette notatet ikke blir oppfattet som en brems, men nettopp vil anspore til diskusjonen om en neste fruktbarhetsundersøkelse. Så får det heller bli vår oppgave å minne om at det longitudinelle opplegget forutsetter mest mulig gjentakelse, og at ressursene neppe vil gi mye plass til nye spørsmål og emner.

LITTERATUR

- Andersen, Arne (1984): Personlig meddelelse.
- Bachrach, Christine A. (1984): Contraceptive Practice Among American Women 1973 - 1982 Family Planning Perspectives, vol. 16, no. 6, p. 253-259.
- Baldwin, Wendy (1984): Personlig meddelelse.
- Beets (1983): Vruuchtbaarheidsverwachtingen van mannen en vrouwen Maandstatistiek van de Bevolking, vol. 31, no. 2.
- Blake, Judith (1974): Can We Believe Recent Data on Birth Expectations in the United States? Demography, 11, p. 25-44.
- Blanc, Ann Klimas (1984): The Impact of Changing Family Patterns on Reproductive Behavior: Non-marital Cohabitation and Fertility in Norway Paper for the Annual Meeting of Population Association of America, Minneapolis.
- Bloom, David E. og Pebley, Anne R. (1982): Voluntary Childlessness: A Review of the Evidence and Implications Population Research and Policy Review 1, p. 203-324.
- Bogue, D. J. (1969): Principles of Demography, John Wiley, New York.
- Brunborg, Helge (1984): An Economic Model of Fertility, Sex and Contraception Statistisk Sentralbyrå, Samfunnsøkonomiske studier nr. 56.
- Coombs, Lolagene C. (1979): Prospective Fertility and Underlying Preferences: A Longitudinal Study in Taiwan Population Studies, 33, p. 447-455.
- Davis, Kingsley and Blake, Judith (1956): Social Structure and Fertility: An Analytical Framework Economic Development and Cultural Change 4 (3), s. 211-235.
- Deven, F. (1983): Parity-specific costs and benefits of childbearing: longitudinal data on decision-making by couples Population and Family in the Low Countries III, vol. 10, p. 109-121. Netherlands Interuniversity Demographic Institute and the Population and Family Study Center.
- Ellingsæter, Anne Lise og Iversen, Gunvor (1984): Endringer i kvinners arbeidsmarkedstilpasninger, Statistisk Sentralbyrå, Samfunnsøkonomiske studier nr. 55.
- Freedman, Ronald (1975): The Sociology of Human Fertility. Irvington Publishers, Inc., New York.
- Glick, Paul C. (1947): The Family Cycle American Sociological Review, 12, 2, p. 164-174.
- Haavind, Hanne (1984): Fordeling av omsorgsfunksjoner i småbarnsfamilier i Rudie (red.): Myk start.-hard landing Universitetsforlaget.
- Haldorsen, Tor og Aaberge, Rolf (1983): Non-response in Panel Surveys. Some Norwegian Experiences, United Nations Economic and Social Council, CES/AC. 48/34.
- Hendershot, Gerry E. and Placek, Paul J. (1981): The Validity and Reliability of Birth Expectations: Evidence from National Survey of Family Growth and the National Natality Survey i Hendershot and Placek (eds.): Predicting Fertility, Lexington Books, Lexington.
- Höhn, Charlotte (1984): The Family Life Cycle - On the Necessity to Enlarge the Concept Materiale zur Bevölkerungswissenschaft, heft 38 Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung, Wiesbaden.
- Iversen, Gunvor (1984): Personlig meddelelse.
- Kiernan, Kathleen E. og Diamond, I. (1983): The age which childbearing starts: a longitudinal study Population Studies vol. 37, p. 363-380.
- Ljones, Olav (1984): Kvinnens yrkesdeltaking i et langsiktig perspektiv i Rødseth og Titlestad (red.): Kvinner i arbeid, s. 82-106, Universitetsforlaget.
- Lyberg, Ingrid (1984): Att fråga om barn. Teknisk beskrivelse av undersökningen Kvinnor i Sverige, Statistiska Centralbyrån, Bakgrundsmaterial från prognosinstitutet no. 4.
- Noack, Turid (1983): Fødsler og livsløp, kap. 5 i Skrede og Tornes (red.): Studier i kvinner s-livsløp. Universitetsforlaget, Oslo.
- Noack, Turid (1984): Hvor mange er ufrivillig barnløse? Tidsskrift for Den norske lægeforening, nr. 4, s. 244-246.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1980): Erfaringer fra opplegget og gjennomføringen av Fruktbarhet undersøkelsen 1977. Statistisk Sentralbyrå. Interne notater 80/1.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1981): Fruktbarhet blant norske kvinner, Statistisk Sentralbyrå, Samfunnsøkonomiske studier nr. 49.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1984): Fertility expectations: A short cut or a dead-end in predicting fertility? Vil bli publisert i Yearbook of Population Research in Finland.

- Noack, Turid og Østby, Lars (1985): Færre barn - årsaker og konsekvenser. Tidsskrift for samfunnsforskning, vol. 26, nr. 1-2.
- NOS B 197 (1981): Fruktbarhetsundersøkelse 1977. Statistisk Sentralbyrå.
- NOS B 416 (1983): Utdanningsstatistikk, Statistisk Sentralbyrå.
- NOS B 501 (1984): Folkemengdens bevegelse 1983. Statistisk Sentralbyrå.
- Oakley, Deborah (1981): Reflections on the Development of Measures of Childbearing Expectations i Hendershot and Placek (eds.): Predicting Fertility, Lexington Books, Lexington.
- O'Connell, Martin and Moore, Maurice, J. (1977): New Evidence on the Value of Birth Expectations Demography, 14 (3) p. 255-264.
- Pratt, William (1984): Personlig meddelelse.
- Ramsøy, Natalie Rogoff (1977): Sosial mobilitet i Norge. Tiden, Oslo.
- Ramsøy, Natalie Rogoff (1978): Do the well-educated still defer gratifications? Institutt for anvendt sosialvitenskapelig forskning, Memorandum no. 17.
- Ryder, Norman B. (1984): Personlig meddelelse
- Ryder, Norman B. (1973): A Critique of the National Fertility Study Demography, 14 (4), p. 431-453.
- Ryder, Norman B. (1978): Methods in Measuring the Family Life Cycle i International Population Conference Mexico 1977, International Union for the Scientific Study of Population, Liege.
- SA nr. 51 (1983): Sosialt utsyn 1983, Statistisk Sentralbyrå.
- Selmer, Randi (1983): Samliv uten vigsel - ekteskap og fødsler. Statistisk Sentralbyrå, Artikler nr. 146.
- Simons, John (1978): Illusions about attitudes Population Decline in Europe, chap. 9, Council of Europe, Strasbourg.
- Siring, Erling (1980): Sammenlikning av inntektstall oppgitt i Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 med inntektstall fra skatteregisteret. Statistisk Sentralbyrå, Interne notater 80/24.
- Siring, Erling (1983): "To notater om sammenlikning av data fra Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 med data fra registre". Statistisk Sentralbyrå, Rapporter nr. 30.
- Smith, (1984): Recalling Attitudes: An Analysis of Retrospective Questions on the 1982 GSS Public Opinion Quarterly, vol. 48, p. 639-649.
- Springfeldt, Peter og Arvidson, Arne (1984): Kartlegging av orsaker til de låga fødselstalen: undersökning bland män, Statistiska Centralbyrån, PM 84-01-31.
- Udry, Richard J. (1982): The Effect of Normative Pressures on Fertility Population and Environment, 5, p. 1-18.
- Udry, Richard J. (1984): Personlig meddelelse.
- United Nations (1984): Fertility and Family. Proceedings of the Expert Group on Fertility and Family, New Dehli 5-11 January 1983. ST/ESA/SER, A/88, New York.
- Vogel, Joachim (1984): Metodstudier rörande longitudinella analyser inom levnadsnivåstatistiken. Arbetsläget hösten 1984. Notat till Nordisk seminarium om longitudinella analyser inom levnadsnivåstatistiken, Statistiska Centralbyrån, 19 nov.
- Walløe, Lars (1978): Seksualitet, familieplanlegging og prevensjon i Norge, Universitetsforlaget, Oslo.
- Westoff, Charles (1981): The Validity of Birth Intentions: Evidence from U. S. Longitudinal Studies in Hendershot and Placek (eds.): Predicting Fertility, Lexington Books, Lexington.
- Wetlesen, Tone Schou (1984): Personlig meddelelse.
- Østby, Lars (1985): "Omfang og utbredelse av samliv uten vigsel". Upublisert manus.

Ajourført januar 1985

PUBLIKASJONSLISTE FOR FRUKTBARHETSUNDERSØKELSEN 1977

Publikasjoner og notater utarbeidet i Statistisk Sentralbyrå. I tillegg er materialet også brukt som grunnlag for artikler og hovedoppgaver ved andre institusjoner.

- Brunborg, Helge (1979): "Cohabitation without Marriage in Norway". ART 116.
- Brunborg, Helge (1984): "An Economic Model of Fertility, Sex and Contraception". SØS 56. Opprinnelig Ph. D. avhandling, University of Michigan 1983.
- Jensen, An-Magritt (1981): "Jobb, barn og likestilling. Om kvinners tilpasning til arbeid og familie". ART 129. (Artiklen er, bortsett fra mindre endringer, trykket i tidsskriftet Materia-
Tisten nr. 3, 1981 med tittelen "Gifte kvinners yrkesaktivitet".)
- Jensen, An-Magritt (1981): "Middelaldrende kvinner, yrkesaktivitet og omsorgsarbeid". Arbeidsnotatet 2/81, NAVF's Sekretariat for kvinneforskning.
- Jensen, An-Magritt (1981): "Barnetall og yrkesaktivitet". ART 132
- Jensen, An-Magritt (1983): "Kvinner arbeid, kvinners barn", Plan og Arbeid, nr. 4.
- Jensen, An-Magritt (1984): "Hvem passer barna?" i Brekken (red.): Jobb, barn og likestilling, Aschehoug
- Jensen, An-Magritt (1984): "Flere i yrke - færre barn?" Om endringer i barnetall, utdanning og yrkesaktivitet. ART 147.
- Jensen, An-Magritt (1984): "Når mødre jobber - om nødvendighet og valg", i Titlestad og Rødseth (red.) Kvinner i arbeid, Universitetsforlaget.
- Noack, Turid (1983): "Fødsler og livsløp", kap. 5 i Skrede og Tornes (red.): Studier i kvinners livsløp. Universitetsforlaget.
- Noack, Turid (1984): "Hvor mange er ufrivillig barnløse?", Tidsskrift for Den norske lægeforening, nr. 4.
- Noack, Turid and Østby, Lars (1979): "Some Results from the Norwegian Fertility Survey 1977". Scandinavian Population Studies. 5, Oslo.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1980): "Erfaringer fra opplegget og gjennomføringen av Fruktbarhetsundersøkelsen 1977". Interne notater 80/1.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1981): "Fruktbarhet blant norske kvinner". SØS 49.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1983): "Barnløshet - savn eller ønske?". Om ufrivillig og frivillig barnløshet". ART 140. En noe kortere versjon av artikkelen er publisert på engelsk ("Childless or Childfree: A Descriptive Study of Sterilization, Infecundity and Intentional Childlessness") i Scandinavian Population Studies, no. 6, 1984.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1984): "Fertility expectations: A short cut or a dead-end in predicting fertility?" Vil bli publisert i Yearbook of Population Research in Finland.
- Noack, Turid og Østby, Lars (1985): "Færre barn - årsaker og konsekvenser". Tidsskrift for samfunnsforskning, vol. 26, nr. 1-2.
- NOS B 197: "Fruktbarhetsundersøkelse 1977", Statistisk Sentralbyrå, Oslo 1981.

- Selmer, Randi (1983): "Samliv uten vigsel - ekteskap og fødsler". ART 146.
- Siring, Erling (1980): "Sammenlikning av inntektstall oppgitt i Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 med inntektstall fra skatteregisteret". Interne notater 80/24.
- Siring, Erling (1981): "Eksempler på frafallseffekter: husholdnings- og personundersøkelser". Interne notater 81/25.
- Siring, Erling (1983): "To notater om sammenlikning av data fra Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 med data fra registre". Rapporter 30.
- Thomsen, Ib and Siring, Erling (1980): "On The Causes and Effects of Non-Respons. Norwegian Experiences". ART 121.
- Østby, Lars (1980): "Prevensjonsbruken i Norge" i referat fra "Kurs i prevensjon for primærleger", KabiVitrum, Oslo.
- Østby, Lars (1981): "Norwegian Fertility Survey, 1977: A Summary of Findings", WFS Summary no. 29, Nov. 1981. Statistisk Sentralbyrå, Oslo, ART 134.
- Østby, Lars (1982): "Hva er skjedd med samliv, prevensjon og abort siden 1950?" Sosiologi i dag, nr. 4.
- Østby, Lars (1983): "20-års utvikling i samliv, prevensjon og abort", kap. 4 i Skrede og Tornes (red.): Studier i kvinners livsløp. Universitetsforlaget.
- Østby, Lars (1983): "Prevensjonsbruken i Norge", Tidsskrift for Den norske lægeforening, nr. 26.
- Østby, Lars (1985): "Omfang og utbredelse av samliv uten vigsel". Upublisert manus, 8 s.

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Intervjukontoret
Postboks 8131, Dep, Oslo 1
Tlf. (02) *41 38 20

Utfylte skjema behandles

STRENGT FORTROLIG i h.t. Beskyttelsesinstruksen jfr. offentlighetslovens § 6, nr. 3
--

Eksp.nr. 1 av 1
Side 1 av 8

Ikke utfylte skjema er unntatt
fra offentlighet inntil 1.12.1977
(Offentlighetslovens § 4)

Prosjekt nr.	<input type="text" value="1"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="1"/>	1- 3
Kommune nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	4- 7
Utv.omr.nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	8-10
IO nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	11-13
Skjematype	<input type="text"/>	<input type="text" value="1"/>	<input type="text"/>	14
Fødselsår	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE 1977

For Byrået

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	15-25
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	-------

FYLLES UT AV INTERVJUEREN

Intervjuet ble foretatt (dato): _____

Intervjutid fra kl. _____ til kl. _____   Minutter 26-28IO oppsøkt antall ganger 29

30

_____   31-34
Intervjuerens navn og nr.

For Byrået

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

BOSTED OG HUSHOLDNING

1. Hva slags strøk bor De i?

VIS KORT 0.

- 35
1	☐	Spredtbygd
2	☐	Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
3	☐	Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
4	☐	Større by (20 000-100 000 innbyggere)
5	☐	Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder

BESVARES AV INTERVJUER

2. Hva slags hustype bor IO i?

- 36
1	☐	Frittliggende enebolig (enebolig med minst en halv meters avstand til nærmeste bolighus)
2	☐	Enebolig i rekke, kjede, atrium, terrasse eller halvpart av vertikalt-delt tomannsbolig
3	☐	Horisontalt-delt tomannsbolig, 3- eller 4-mannsbolig
4	☐	Våningshus i tilknytning til gårdsbruk i drift (hovedbygning, kårbolig, forpakterbolig)
5	☐	Blokk, høyhus og andre sammenbygde store hus
6	☐	Forretningsbygg, driftsbygg o.l. hvor halvparten eller mindre av golvarealet nyttes til privatleilighet
7	☐	Annet boligbygg (spesifiser): _____

Event. merknader: _____

3. Til å begynne med vil vi gjerne få noen opplysninger om Deres leilighet/bolig. Hvor mange personer, medregnet eventuelle leieboere, er det i alt som bor i denne leiligheten/boligen? Ta med midlertidig fraværende, men ikke midlertidig tilstedeværende.

37-38

☐	☐	Antall bosatte
--------------------------	--------------------------	----------------

DERSOM 1 → 5

DERSOM 2 ELLER FLERE → 4

4. Hvilket slektskapsforhold har hver enkelt av de andre bosatte til Dem?
Det er ikke nødvendig å nevne navn.

Antall		
39	☐	Ektefelle
40	☐	Samboende
41-42	☐	Egne barn
43-44	☐	Adoptivbarn/stebarn
45-46	☐	Barn til samboende
47-48	☐	Svigerbarn
49-50	☐	Barnebarn
51	☐	Foreldre/svigerforeldre
52-53	☐	Søsken
54-55	☐	Andre slektninger
56-57	☐	Andre bosatte

5. Hvor mange rom disponerer De/Deres familie? Regn ikke med rom leid ut til andre, og heller ikke kjøkken, bad, gang o.l.

58-59
  Antall rom

FLYTTING

6. Hvor bodde De det meste av tiden før De fylte 16 år?

60
1 Utlandet → 8

2 Norge:

Sted i Norge: _____

Kommune: _____

61-64

FOR BYRAET

7. Hva slags sted var dette da De vokste opp der?

- 65
- 1 Spredtbygd
- 2 Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
- 3 Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
- 4 Større by (20 000-100 000 innbyggere)
- 5 Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder
- 6 Annet (spesifiser): _____

8. Har De bodd andre steder enn her De bor i dag etter at De fylte 16 år?

- 66
- 1 Ja → 10
- 2 Nei → 9

9. Når flyttet De til det stedet hvor De nå bor?

67-68
 År

- 69
- 1 Født på stedet

GA TIL SPM. 15

10. Hvor mange andre steder har De bodd i alt etter at De fylte 16 år?

70-71
  Antall steder

11. Når flyttet De til det stedet De nå bor?

72-73
 Ar

12. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?

74
 1 Utlandet → 15

2 Norge:

Sted i Norge: _____

Kommune: _____

75-78

 FOR BYRAET

13. Hva slags sted var dette da De bodde der?

- 79
- 1 Spredtbygd
  - 2 Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
  - 3 Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
  - 4 Større by (20 000-100 000 innbyggere)
  - 5 Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder
  - 6 Annet (spesifiser): _____

14. Hvilket år flyttet De dit?

80-81
 Ar

82
 1 Født på stedet

EKTESKAP OG SAMLIV

15. Hva er Deres ekteskapelige status?

- 83
1	☐	Ugift	→ 17
2	☐	Gift	→ 20a
3	☐	Enke	→ 20a
4	☐	Separert	→ 20a
5	☐	Skilt	→ 20a
6	☐	Samboende	→ 16

16. Hva er Deres formelle ekteskapelige status nå, er De ugift, enke, separert eller skilt?

- 84
1	☐	Ugift
3	☐	Enke
4	☐	Separert
5	☐	Skilt

GA TIL SPM. 20a

17. Er De forlovet eller har De en fast venn?

- 85
1	☐	Forlovet	→ 18
2	☐	Fast venn	→ 18
3	☐	Venner, men ingen fast	→ 19
4	☐	Nei	→ 19

18. Bor De for tiden fast sammen med Deres forlovede/venn?

- 86
1	☐	Ja	→ 20a
2	☐	Nei	→ 19
3	☐	Delvis	→ 19

19. Har De tidligere bodd fast sammen med forlovede eller venn?

- 87
- 1 Ja → 20a
- 2 Nei → SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)
- 3 Delvis → SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)

20a. I forbindelse med en fruktbarhetsundersøkelse er det spesielt viktig å få oversikt over de tidsrom kvinner har hatt størst mulighet for å få barn.

Vi vil derfor gjerne ha en oversikt over perioder hvor De har bodd fast sammen med en mann, enten som gift eller uten å være formelt gift.

For lettere å lage en slik oversikt vil vi fylle opplysningene inn i et skjema.

Vi vil gjerne at De begynner med den første gangen De flyttet sammen med en mann.

VIS KORT 1

	SAMLIV UTEN VIGSEL						EKTESKAP							
	Flyttet sammen		Opphørt		Giftet seg		Inngått		Opphørt					
	Mnd.	År	Mnd.	År	Mnd.	År	Mnd.	År	Flyttet fra hverandre		Mannen døde			
									Mnd.	År	Mnd.	År		
1. gang														88-111
2. gang														112-135
3. gang														136-159
4. gang														160-183

Eventuelle tilføyelser:														184-207
														208-231
														232-255
														256-279
														280-303

FOR HVERT EKTESKAP STILLES FØLGENDE TILLEGGSPØRSMÅL:

20b. Flyttet dere sammen før dere giftet dere?

DERSOM "JA", FØR OPPLYSNINGENE OM DETTE INN I SKJEMAET UNDER SAMLIV UTEN VIGSEL. BRUK SAMME LINJE SOM FOR EKTESKAPET.

Fortsetter neste side.

STRENGT FORTROLIG
i h.t. Beskyttelsesinstruksen
jfr. offentlighetslovens
§ 6, nr. 3

21. Har De foruten det De nå har nevnt, tidligere bodd fast sammen med forlovede eller venn, selv bare for en kortere periode?

	304	
1	☐	Ja
2	☐	Nei

DERSOM "JA", FØYES OPPLYSNINGENE OM DETTE INN I SKJEMAET PÅ SIDE 7.

FOR NÅVÆRENDE GIFTE/SAMBOENDE GÅ TIL SKJEMATYPE 2 (GRØNT SKJEMA)

FOR ANDRE GÅ TIL SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)

FOR ALLE IOSkjematype 1

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Intervjukontoret
 Postboks 8131, Dep, Oslo 1
 Tlf. (02) *41 38 20

Utfylte skjema behandles

STRENGT FORTROLIG i h.t. Beskyttelsesinstruksen jfr. offentlighetslovens § 6, nr. 3
--

Eksp.nr. 1 av 1
 Side 1 av 8

Ikke utfylte skjema er unntatt
 fra offentlighet inntil 1.12.1977
 (Offentlighetslovens § 4)

Prosjekt nr.	<input type="text" value="1"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="1"/>	1- 3
Kommune nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	4- 7
Utv.omr.nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	8-10
IO nr.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	11-13
Skjematype	<input type="text"/>	<input type="text" value="1"/>	<input type="text"/>	14
Fødselsår	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE 1977

For Byrået

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	15-25
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	-------

FYLLES UT AV INTERVJUEREN

Intervjuet ble foretatt (dato): _____

Intervjutid fra kl. _____ til kl. _____   Minutter 26-28IO oppsøkt antall ganger 29

30

_____
 Intervjuerens navn   og nr. 31-34

For Byrået

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

BOSTED OG HUSHOLDNING

1. Hva slags strøk bor De i?

VIS KORT 0.

- 35
1	☐	Spredtbygd
2	☐	Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
3	☐	Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
4	☐	Større by (20 000-100 000 innbyggere)
5	☐	Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder

BESVARES AV INTERVJUER

2. Hva slags hustype bor IO i?

- 36
1	☐	Frittliggende enebolig (enebolig med minst en halv meters avstand til nærmeste bolighus)
2	☐	Enebolig i rekke, kjede, atrium, terrasse eller halvpart av vertikalt-delt tomannsbolig
3	☐	Horisontalt-delt tomannsbolig, 3- eller 4-mannsbolig
4	☐	Våningshus i tilknytning til gårdsbruk i drift (hovedbygning, kårbolig, forpakterbolig)
5	☐	Blokk, høyhus og andre sammenbygde store hus
6	☐	Forretningsbygg, driftsbygg o.l. hvor halvparten eller mindre av golvarealet nyttes til privatleilighet
7	☐	Annet boligbygg (spesifiser): _____

Event. merknader: _____

3. Til å begynne med vil vi gjerne få noen opplysninger om Deres leilighet/bolig. Hvor mange personer, medregnet eventuelle leieboere, er det i alt som bor i denne leiligheten/boligen? Ta med midlertidig fraværende, men ikke midlertidig tilstedeværende.

37-38
 Antall bosatte

DERSOM 1 → 5

DERSOM 2 ELLER FLERE → 4

4. Hvilket slektskapsforhold har hver enkelt av de andre bosatte til Dem?
Det er ikke nødvendig å nevne navn.

Antall		
39	☒	Ektefelle
40	☒	Samboende
41-42	☐	Egne barn
43-44	☐	Adoptivbarn/stebarn
45-46	☐	Barn til samboende
47-48	☐	Svigerbarn
49-50	☐	Barnebarn
51	☒	Foreldre/svigerforeldre
52-53	☐	Søsken
54-55	☐	Andre slektninger
56-57	☐	Andre bosatte

5. Hvor mange rom disponerer De/Deres familie? Regn ikke med rom leid ut til andre, og heller ikke kjøkken, bad, gang o.l.

58-59

Antall rom

FLYTTING

6. Hvor bodde De det meste av tiden før De fylte 16 år?

60
1 Utlandet → 8

2 Norge:

Sted i Norge: _____

Kommune: _____

61-64

FOR BYRAET

7. Hva slags sted var dette da De vokste opp der?

- 65
- 1 Spredtbygd
- 2 Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
- 3 Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
- 4 Større by (20 000-100 000 innbyggere)
- 5 Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder
- 6 Annet (spesifiser): _____

8. Har De bodd andre steder enn her De bor i dag etter at De fylte 16 år?

- 66
- 1 Ja → 10
- 2 Nei → 9

9. Når flyttet De til det stedet hvor De nå bor?

67-68
 Ar

- 69
- 1 Født på stedet

GA TIL SPM. 15

10. Hvor mange andre steder har De bodd i alt etter at De fylte 16 år?

70-71
  Antall steder

11. Når flyttet De til det stedet De nå bor?

72-73
  År

12. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?

74
 1 Utlandet → 15

2 Norge:

Sted i Norge: _____

Kommune: _____

75-78

 FOR BYRÆT

13. Hva slags sted var dette da De bodde der?

- 79
- 1 Spredtbygd
  - 2 Mindre tettsted (200-1 999 innbyggere)
  - 3 Større tettsted/liten by (2 000-19 999 innbyggere)
  - 4 Større by (20 000-100 000 innbyggere)
  - 5 Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder
  - 6 Annet (spesifiser): _____

14. Hvilket år flyttet De dit?

80-81
  År

82
 1 Født på stedet

EKTESKAP OG SAMLIV

15. Hva er Deres ekteskapelige status?

- 83
1	☐	Ugift	→ 17
2	☐	Gift	→ 20a
3	☐	Enke	→ 20a
4	☐	Separert	→ 20a
5	☐	Skilt	→ 20a
6	☐	Samboende	→ 16

16. Hva er Deres formelle ekteskapelige status nå, er De ugift, enke, separert eller skilt?

- 84
1	☐	Ugift
3	☐	Enke
4	☐	Separert
5	☐	Skilt

GA TIL SPM. 20a

17. Er De forlovet eller har De en fast venn?

- 85
1	☐	Forlovet	→ 18
2	☐	Fast venn	→ 18
3	☐	Venner, men ingen fast	→ 19
4	☐	Nei	→ 19

18. Bor De for tiden fast sammen med Deres forlovede/venn?

- 86
1	☐	Ja	→ 20a
2	☐	Nei	→ 19
3	☐	Delvis	→ 19

19. Har De tidligere bodd fast sammen med forlovede eller venn?

- 87
- 1 Ja → 20a
- 2 Nei → SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)
- 3 Delvis → SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)

20a. I forbindelse med en fruktbarhetsundersøkelse er det spesielt viktig å få oversikt over de tidsrom kvinner har hatt størst mulighet for å få barn. Vi vil derfor gjerne ha en oversikt over perioder hvor De har bodd fast sammen med en mann, enten som gift eller uten å være formelt gift. For lettere å lage en slik oversikt vil vi fylle opplysningene inn i et skjema. Vi vil gjerne at De begynner med den første gangen De flyttet sammen med en mann.

VIS KORT 1

	SAMLIV UTEN VIGSEL						EKTESKAP								
	Flyttet sammen		Opphørt		Giftet seg		Inngått		Opphørt						
	Mnd.	År	Mnd.	År	Mnd.	År	Mnd.	År	Flyttet fra hverandre		Mannen døde				
									Mnd.	År	Mnd.	År			
1. gang															88-111
2. gang															112-135
3. gang															136-159
4. gang															160-183
Eventuelle tilføyelser:															184-207
															208-231
															232-255
															256-279
															280-303

FOR HVERT EKTESKAP STILLES FØLGENDE TILLEGGSPØRSMÅL:

20b. Flyttet dere sammen før dere giftet dere?

DERSOM "JA", FØR OPPLYSNINGENE OM DETTE INN I SKJEMAET UNDER SAMLIV UTEN VIGSEL. BRUK SAMME LINJE SOM FOR EKTESKAPET.

Fortsetter neste side.

STRENGT FORTROLIG
i h.t. Beskyttelsesinstruksen
jfr. offentlighetslovens
§ 6, nr. 3

21. Har De foruten det De nå har nevnt, tidligere bodd fast sammen med forlovede eller venn, selv bare for en kortere periode?

304
1 Ja
2 Nei

DERSOM "JA", FØYES OPPLYSNINGENE OM DETTE INN I SKJEMAET PÅ SIDE 7.

FOR NAVÆRENDE GIFTE/SAMBOENDE GA TIL SKJEMATYPE 2 (GRØNT SKJEMA)

FOR ANDRE GA TIL SKJEMATYPE 3 (RØDT SKJEMA)

FOR GIFTE OG SAMBOENDESkjematype 2

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Intervjukontoret

Postboks 8131, Dep, Oslo 1

Tlf. (02) *41 38 20

Utfylte skjema behandles

<p>STRENGT FORTROLIG i h.t. Beskyttelsesinstruksen jfr. offentlighetslovens § 6, nr. 3</p>
--

Eksp. nr. 1 av 1Side 1 av 40

Ikke utfylte skjema er unntatt
fra offentlighet inntil 1.12.1977
(Offentlighetslovens § 4)

Prosjekt nr.	<table border="1"><tr><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr></table>	1	0	1	1- 3
1	0	1			
Kommune nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				4- 7
Utv.omr.nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				8-10
IO nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				11-13
Skjematype	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td>2</td></tr></table>			2	14
		2			
Fødselsår	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>				

FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE 1977

For Byrådet

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 15-25

Intervjuerens navn

--	--	--	--	--	--

og nr.

22. Hvilket år er Deres mann/samboende født?

30-31
 Ar

SVANGERSKAP

23. Har De hatt noen fødsel?

FOR IO SOM HAR OPPGITT AT HUN BOR SAMMEN MED EGNE BARN, KAN DET
 KRYSSES FOR "JA" UTEN SPØRSMÅL.

32
 1 Ja → 25a
 2 Nei → 24

24. Har De noen gang vært gravid, selv bare i noen få uker?

33
 1 Ja → 25a
 2 Nei → 29

25a. I en fruktbarhetsundersøkelse er det svært viktig å få en oversikt over svangerskap og fødsler. Dette kortet (VIS KORT 2) viser hvordan en slik oversikt er ment. Det gjelder altså alle ganger De har vært gravid, hvordan svangerskapene endte, og hvor lenge svangerskapene hadde vart dersom de endte med abort.

Vi begynner med den aller første gangen De var gravid.
Hvordan gikk det med det svangerskapet?

FOR HVER ABORT STILLES FØLGENDE TILLEGGSSPØRSMAL:

25b. Måtte svangerskapet avbrytes eller aborterte De av Dem selv?

FØR OPPLYSNINGENE INN I SKJEMAET PÅ SIDE 5.

TIL IO SOM HAR LEVENDEFØDTE BARN.

FOR IO SOM BARE HAR ABORTER ELLER DØDFØDSLER GÅ TIL SPM. 28.

26. Lever barnet (alle barna)?

	34		
1	☐	Ja	→ 28
2	☐	Nei	→ 27

27. Kan De fortelle meg hvem som er død, og når dette skjedde?

FØR OPPLYSNINGENE INN I SKJEMAET PÅ SIDE 5.

28. Har De vært gravid flere ganger enn de(n) gangen(e) vi nå har snakket om?

	35	
1	☐	Ja
2	☐	Nei

DERSOM "JA", FØRES SVANGERSKAPET(-ENE) INN UNDER EVENTUELLE TILFØYELSER I SKJEMAET PÅ SIDE 5.

29. Er De gravid nå?

- 372
- 1 Ja → 30
- 2 Nei → 33

30. Når venter De barnet?

373-374

Måned

31. Ønsker De helst en gutt eller en pike, eller er barnets kjønn likegyldig for Dem?

- 375
- 1 Gutt
- 2 Pike
- 3 Likegyldig

32. For å få tilstrekkelige kunnskaper om fruktbarheten i befolkningen, er det nødvendig å kjenne til omfanget av seksuell aktivitet og bruken av prevensjon.

Først vil vi gjerne få spørre Dem omtrent hvor gammel De var da De hadde Deres første samleie?

376-377

Antall år

- 378
- 1 Husker ikke
- 2 Ønsker ikke svare

GA TIL SPM. 44

SEKSUELL AKTIVITET

33. For å få tilstrekkelige kunnskaper om fruktbarheten i befolkningen, er det nødvendig å kjenne til omfanget av seksuell aktivitet, muligheten for å få barn og bruken av prevensjon.

I denne undersøkelsen har vi derfor tatt med noen av de viktigste spørsmålene fra disse områdene.

Først vil vi gjerne få spørre Dem omtrent hvor gammel De var da De hadde Deres første samleie?

379-380

Antall år

381

- 1 Husker ikke
2 Ønsker ikke svare

34. Har De hatt noe samleie i løpet av de siste fire ukene?

382

- 1 Ja → 35
2 Nei → 36
3 Ønsker ikke svare → 36

35. Kan De si omtrent hvor mange samleier De har hatt i løpet av de siste fire ukene?

VIS KORT 3

383

- 1 A 1
2 B 2
3 C 3- 6
4 D 7-11
5 E 12 eller flere
6 Ønsker ikke svare

MULIGHET FOR Å FÅ BARN

36. Tror De det er mulig for Dem og Deres mann/samboende å få barn nå eller senere dersom dere skulle ønske det?

- 384
- 1 Ja/jeg tror det → 39
- 2 Nei/jeg tror ikke det → 37
- 3 Vet ikke → 39

37. Hvorfor tror De at det ikke er mulig for dere å få (flere) barn?

KRYSS AV FOR ALLE ALTERNATIVENE SOM NEVNES

- 1
- 385 Jeg er sterilisert
- 386 Sykdom eller operasjon hos IO
- 387 Jeg er for gammel
- 388 Lege mener jeg ikke kan få barn
- 389 Jeg har ikke blitt gravid foreløpig
- 390 Min mann/samboende er sterilisert
- 391 Sykdom eller operasjon hos mann/samboende
- 392 Lege mener min mann/samboende ikke kan bli far
- 393 Annen grunn (spesifiser): _____

38. Hvor lenge har De vært klar over at dere (sannsynligvis) ikke kan få (flere) barn?

- 394-395
- Antall år
- 396
- 1 Vet ikke

GA TIL SPM. 44

39. Hvordan tror De De ville føle det om De ble gravid i løpet av den kommende måneden?

- 397
- 1 Ville bli glad
- 2 Ville synes at det var i orden
- 3 Ville ha blandede følelser
- 4 Ville beklage det
- 5 Ville føle det som en katastrofe
- 6 Vet ikke

BRUK AV PREVENSJON OG HOLDNING TIL SVANGERSKAPENE

TIL IO SOM HAR HATT SAMLEIE I LØPET AV DE 4 SISTE UKENE.

(SVART "JA" ELLER "ØNSKER IKKE SVARE" PÅ SPM. 34)

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 44.

40. Vi har noen spørsmål om bruk eller ikke bruk av prevensjon.
Har dere brukt noen av disse prevensjonsmetodene i løpet av de 4 siste ukene?

VIS KORT 4, OG LES SVARALTERNATIVENE.

KRYSS AV FOR ALLE METODER.

	1	2		
	Ja	Nei		
398	☐	☐	Avbrutt samleie (tilbaketrekking)	→ 41
399	☐	☐	Sikker periode (rytme)	→ 44
400	☐	☐	Sæddrepende middel (krem, salve, skum, stikkpille)	→ 41
401	☐	☐	Kondom	→ 41
402	☐	☐	Pessar	→ 41
403	☐	☐	P-pille	→ 44
404	☐	☐	Spiral	→ 44
405	☐	☐	Annen metode	→ 41
	406			
	1	☐	Ikke brukt prevensjon	→ 43
	2	☐	Ønsker ikke svare	→ 44

41. Brukte dere prevensjon ved siste samleie?

	407		
1	☐	Ja	→ 44
2	☐	Nei	→ 42
3	☐	Ønsker ikke svare	→ 44

42. Kan De si noe om grunnen til at dere ikke brukte prevensjon?

DERSOM FLERE GRUNNER, KRYSS AV FOR ALLE

	1		
408	☐	Kan godt få barn	
409	☐	Regnet med at det da var en sikker periode	
410	☐	Tok sjansen	
411	☐	Hadde ikke prevensjonsmidler	
412	☐	Liker ikke prevensjon	
413	☐	Det ble bare ikke til at vi brukte prevensjon	
414	☐	Annen grunn (spesifiser): _____	

GÅ TIL SPM. 44

43. Kan De si noe om grunnen til at dere ikke brukte prevensjon de siste 4 ukene?

DERSOM FLERE GRUNNER, KRYSS AV FOR ALLE

	1	
415	☐	Ønsker barn
416	☐	Kan godt få barn.
417	☐	Regner med at det er liten eller ingen sannsynlighet for å bli gravid
418	☐	Tar sjansen
419	☐	Har ikke prevensjonsmidler
420	☐	Liker ikke prevensjon
421	☐	Er imot prevensjon av moralske/religiøse grunner
422	☐	Det ble bare ikke til at vi brukte prevensjon
423	☐	Annen grunn (spesifiser): _____

44. Vi har også noen spørsmål om eventuell tidligere bruk av prevensjon. Har De brukt noen av disse prevensjonsmetodene i minst 3 måneder? Ta også med eventuell nåværende metode dersom den er brukt i minst 3 måneder.

VIS KORT 4, OG LES SVARALTERNATIVENE.

KRYSS AV FOR ALLE METODER

	1	2	3	
	Ja	Nei	Husker ikke	
424	☐	☐	☐	1 Avbrutt samleie (tilbaketrekking)
425	☐	☐	☐	2 Sikker periode (rytme)
426	☐	☐	☐	3 Sæddrepende middel (krem, salve, skum, stikkpille)
427	☐	☐	☐	4 Kondom
428	☐	☐	☐	5 Pessar
429	☐	☐	☐	6 P-pille
430	☐	☐	☐	7 Spiral
431	☐	☐	☐	8 Annen metode
432	1	☐		Ikke brukt prevensjon

DERSOM BRUKT BARE 1 METODE → 45

DERSOM BRUKT 2 ELLER FLERE METODER → 46

DERSOM IKKE BRUKT NOEN METODE → 51

45. I hvilke tidsrom brukte De denne metoden? Det greier seg med år.
FØR SVARET INN I SKJEMAET NEDENFOR.

GA TIL SPM. 50

Metode nr.	Fra år	Til år	
			433-437
			438-442
			443-447
			448-452
			453-457
			458-462
			463-467
			468-472
			891-895
			896-900
			901-905
			906-910

46. Vi vil gjerne ha en oversikt over når De brukte de forskjellige prevensjonsmetodene. Hvilken av metodene som De nå nevnte, var den første De brukte?

FØR SVARET INN I SKJEMAET OVENFOR.

47. I hvilket tidsrom brukte De den? Det greier seg med år.

FØR SVARET INN I SKJEMAET.

GJENTA SPM. 48 OG 49 INNTIL OVERSIKT ER GITT FRAM TIL 1977 ELLER TIL DET ÅRET IO SLUTTET MED METODEN(E) SOM SIST BLE BRUKT. FØR SVAR INN I SKJEMAET.

48. Hvilken metode var den andre (neste) De brukte?

49. I hvilket tidsrom brukte De den?

50. For å være sikker på at jeg har fått med alt, skal jeg lese opp hva jeg har notert. Vil De si fra dersom jeg har notert feil?

LES OPP OVERSIKTEN OVER PREVENSJONSBRUK I TIDSREKKEFØLGE. DERSOM DET FOR ET TIDSROM IKKE ER OPPGITT BRUK AV PREVENSJON, NEVN FOR IO AT DE FOR DENNE PERIODEN IKKE HAR NOTERT NOE. FØR RETTELSE/TILFØYELSE INN I SKJEMAET.

HOLDNING TIL BARN

51. På dette kortet er det satt opp noen utsagn som kvinner ofte oppgir som grunner til ikke å få barn/flere barn.

VIS KORT 5.

Hva tror De er den viktigste grunnen, nest viktigste o.s.v. til at kvinner ikke ønsker å få barn?

	Kode	
473	☐	1. Viktigst
474	☐	2. "
475	☐	3. "
476	☐	4. "
477	☐	5. "

Kode

- 1 A. Det er dyrt med barn etter hvert som de vokser til.
- 2 B. Barn gjør det vanskeligere for en kvinne å være yrkesaktiv.
- 3 C. Svangerskap, fødsler og barnestell er slitsomt for en kvinne.
- 4 D. Tiden strekker ikke til.
- 5 E. Det å oppdra barn medfører bekymringer og problemer.

52. På dette kortet er det satt opp noen utsagn som kvinner ofte oppgir som grunner til å få barn/flere barn.

VIS KORT 6.

Hva tror De er den viktigste grunnen, nest viktigste o.s.v. til at kvinner ønsker å få barn?

	Kode	
479	☐	1. Viktigst
480	☐	2. "
481	☐	3. "
482	☐	4. "
483	☐	5. "

Kode

- 1 A. Barn gjør at en ikke så lett blir ensom på sine gamle dager.
- 2 B. Barn gir ansvarsfølelse og virker utviklende på en selv.
- 3 C. Det er fint å se barn vokse og utvikle seg.
- 4 D. Det er en tilfredsstillende slekten fortsetter videre.
- 5 E. Å ha barn gir en egen følelse av glede.

53. Hva synes De er det ideelle antall barn for en familie i Norge?

485
 Antall

TIL IO SOM KAN FÅ BARN (GRAVIDE OG IO SOM HAR SVART "JA/JEG TROR DET"
 ELLER "VET IKKE" PÅ SPM. 36).

FOR ANDRE GA TIL SPM. 63.

54. Har De gjort Dem opp en mening om De vil ha (flere) barn eller ikke,
 eller har De ikke gjort Dem opp en slik mening foreløpig?

486
 1 Gjort seg opp en mening
 2 Ikke gjort seg opp en mening foreløpig

55. Hvor mange barn ville De synes var for få for Dem selv og Deres
 familie?

487
 Antall

56. Hvor mange barn ville De synes var for mange for Dem selv og Deres
 familie?

488
 Antall

57. Regner De med å få (flere) barn?

489
 1 Ja → 59
 2 Nei → 58a
 3 Vet ikke → 63

58 a. Kan De si noe om hvorfor De ikke regner med å få (flere) barn?
De kan nevne flere grunner

	1	
490	☐	1 For gammel til å ha (flere) barn
491	☐	2 Helseproblemer
492	☐	3 Tidligere svangerskap/fødsler for vanskelige
493	☐	4 Ønsker å arbeide utenfor hjemmet
494	☐	5 Økonomiske forhold
495	☐	6 Dårlige boforhold
496	☐	7 For store forpliktelser i hjemmet
497	☐	8 Mangler mulighet for barnepass
498	☐	9 Ønsker å ta mer utdanning
499	☐	10 Er allerede for mange barn i dette landet/verden
500	☐	11 Min mann/samboende vil ikke ha (flere) barn
501	☐	12 Har ikke det nødvendige overskudd til å ta meg av (flere) barn
502	☐	13 Er fornøyd med det antallet jeg har
503	☐	14 Annet (spesifiser): _____

DERSOM FLERE GRUNNER:

58 b. Hva vil De si er den viktigste grunnen?

NOTER NR. PÅ SVARALTERNATIVET.

504-505

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Svaralternativ nr.

GA TIL SPM. 63.

59. Hvor mange barn regner De med å få alt i alt?

506-507

Antall → 60

508

1 Vet ikke → 61

I DETTE SPØRSMÅLET SKAL DE NEVNE HENHOLDSVIS ETT BARN MINDRE OG ETT BARN MER ENN BARNETALLET OPPGITT UNDER SPM. 59.

60. Sett at De måtte velge mellom å få i alt ... barn eller ... barn, hva ville De da velge?

509

1 Et barn mindre enn under spm. 59

2 Et barn mer enn under spm. 59

3 Vet ikke

61. Når omtrent vil De helst ha Deres første (neste) barn?

510

1 Innen 1 år

2 1-2 år

3 3-4 år

4 5 år eller mer

5 Ikke lagt slike planer

TIL IKKE-GRAVIDE.

FOR GRAVIDE GÅ TIL SPM. 63.

62. Ønsker De helst at Deres første (neste) barn skal være en gutt eller en pike, eller vil barnets kjønn være likegyldig for Dem?

511

1 Gutt

2 Pike

3 Likegyldig

KULTURELLE HOLDNINGER OG VERDIER

63. Jeg vil nå lese noen utsagn eller meninger om kvinnens rolle i familien og i samfunnet ellers. For hvert utsagn vil jeg be Dem si om De er enig eller uenig.

VIS KORT 7

	1 Enig	2 Uenig	3 Ingen mening	
A. Selv om en kvinne er yrkesaktiv, bør hun ha hovedansvar for det praktiske arbeid med hjem og barn	☐	☐	☐	512
B. Jenter bør velge utdanning uten hensyn til at de som oftest blir mødre og husmødre	☐	☐	☐	513
C. Kvinner som har barn under skolealder, bør selv ta seg av sine barn og ikke være yrkesaktive	☐	☐	☐	514
D. Fordi kvinner i dag stiller svakere enn menn på arbeidsmarkedet, bør kvinner gis fortrinnsrett ved ansettelse dersom søkerne ellers er likt kvalifisert	☐	☐	☐	515

Spm. 64 utgår.

YRKESAKTIVITET

65. Vi skal så gå over til spørsmål fra områder som til dels har mer indirekte sammenheng med barnetall, og begynner med yrkesaktivitet. Utførte De inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i forrige uke?

- 523
1	☐	Ja	→	66
2	☐	Nei	→	67

66. Hvor mange timer arbeidde De i forrige uke? Ta med overtidsarbeid og ekstraarbeid, også ekstraarbeid hjemme i forbindelse med arbeidet.

524-525

☐	☐	Timer	→	71
--------------------------	--------------------------	-------	---	----

67. Har De inntektsgivende arbeid som De var borte fra i forrige uke?

- 526
1	☐	Ja	→	71
2	☐	Nei	→	68

68. Er De selv eller noen i Deres husholdning selvstendig yrkesutøver (f.eks. gårdbruker eller eier av egen butikk eller verksted)?

- 527
1	☐	Ja	→	69
2	☐	Nei	→	76

69. Utførte De noe arbeid uten fast avtalt lønn i denne virksomheten i forrige uke?

- 528
1	☐	Ja	→	70
2	☐	Nei	→	76

70. Hvor mange timer arbeidde De i denne virksomheten i forrige uke?

529-530

Timer

71. Omtrent hvor mange timer vil De anslå at De har hatt inntektsgivende arbeid i de siste 12 måneder?

531

- 1 Mindre enn 100 arbeidstimer
 2 100-499 arbeidstimer
 3 500-999 arbeidstimer
 4 1 000 arbeidstimer eller mer

72. Hva slags virksomhet er det De arbeider i nå?

Virksomhetens art: _____

532-533

For Byrået

73. Arbeider De som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn?

534

- 1 Selvstendig
 2 Ansatt
 3 Familiemedlem

74. Hva er Deres yrke i denne virksomheten?

Yrke: _____

535-536

Yrkeskode

75. Det kan være mange årsaker til at en kvinne er yrkesaktiv. I hvor stor utstrekning vil De si følgende grunner gjelder for Dem? - Gjelder de fullt og helt for Dem, gjelder de delvis for Dem eller gjelder de ikke for Dem?

VIS KORT 8

	1	2	3	
	Gjelder fullt og helt for meg	Gjelder delvis for meg	Gjelder ikke for meg	
A. Jeg er yrkesaktiv fordi jeg ikke vil miste kontakten med arbeidslivet	☐	☐	☐	537
B. Jeg er yrkesaktiv fordi jeg har en utdanning som jeg vil utnytte	☐	☐	☐	538
C. Jeg er yrkesaktiv fordi jeg har behov for å komme ut og treffe mennesker	☐	☐	☐	539
D. Jeg er yrkesaktiv av økonomiske grunner	☐	☐	☐	540
E. Jeg er yrkesaktiv fordi jeg ønsker å være økonomisk selvstendig	☐	☐	☐	541
F. Jeg er yrkesaktiv fordi jeg ikke har nok å gjøre hjemme	☐	☐	☐	542
G. Jeg er yrkesaktiv fordi arbeidet mitt er interessant	☐	☐	☐	543

GÅ TIL SPM. 83

76. Har De i løpet av de siste 12 måneder hatt inntektsgivende arbeid?

544	
1 ☐	Ja → 77
2 ☐	Nei → 78

77. Omtrent hvor mange timer vil De anslå at De har hatt inntektsgivende arbeid i de siste 12 måneder?

545	
1 ☐	Mindre enn 100 arbeidstimer
2 ☐	100-499 arbeidstimer
3 ☐	500-999 arbeidstimer
4 ☐	1 000 arbeidstimer eller mer

78. Regner De Dem selv som hjemmearbeidende husmor?

546
 1 Ja → 79
 2 Nei → 80

79. Det kan være mange årsaker til at en kvinne er hjemmearbeidende husmor. I hvor stor grad vil De si følgende grunner gjelder for Dem? Gjelder de fullt og helt for Dem, gjelder de delvis for Dem eller gjelder de ikke for Dem?

VIS KORT 9 A.

	1	2	3	
	Gjelder fullt og helt for meg	Gjelder delvis for meg	Gjelder ikke for meg	
A. Jeg arbeider hjemme fordi det her er størst behov for meg	☐	☐	☐	547
B. Jeg arbeider hjemme fordi jeg trives best med det	☐	☐	☐	548
C. Jeg arbeider hjemme fordi det er best for barna at mor er hjemme	☐	☐	☐	549
D. Jeg arbeider hjemme fordi det ikke er mulig å få passende arbeid her jeg bor	☐	☐	☐	550
E. Jeg arbeider hjemme fordi det ikke er mulig å få tilfredsstillende barnetilsyn	☐	☐	☐	551
F. Jeg arbeider hjemme fordi min mann ønsker det	☐	☐	☐	552

80. Hvis De skulle ta inntektsgivende arbeid nå, hva tror De at De kunne få i timelønn?

HVIS IO IKKE VET TIMELØNN:

Vet De hvor stor månedslønn De kunne få i fulltidsarbeid?

553-554

Kroner pr. time

555-559

Kroner pr. måned

560

1 Vet ikke

81. Regner De med å ta inntektsgivende arbeid nå eller senere?

- 561
1	☐	Ja	→	82
2	☐	Nei	→	83
3	☐	Vet ikke	→	83

82. Omtrent i hvilket år regner De med å begynne i inntektsgivende arbeid?

562-563
  År

- 564
 1 Har ikke bestemt meg ennå

83. Nå har vi snakket en del om Deres nåværende forhold til arbeidsmarkedet. Vi vil gjerne også vite litt om Deres tidligere yrkeserfaring.

Hadde De inntektsgivende arbeid før De giftet Dem/flyttet sammen (første gang)?

- 565
1	☐	Ja
2	☐	Nei

TIL IO SOM IKKE ER YRKESAKTIV

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 85.

84. Har De hatt inntektsgivende arbeid etter at De giftet Dem/flyttet sammen (første gang)?

- 566
1	☐	Ja	→	85
2	☐	Nei	→	90

85. Gjennom hvor mange år i alt har De hatt inntektsgivende arbeid etter at De giftet Dem/flyttet sammen (første gang)?

567-568
  Antall år

- 567-568
 99 Har arbeidet så lite og uregelmessig at det ikke kan gis anslag over antall år

TIL IO SOM HAR FØDT BARN
FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 90.

86. Hadde De inntektsgivende arbeid før første fødsel?

- 569
- 1 Ja
- 2 Nei

TIL IO SOM HAR FØDT MER ENN ETT BARN.
FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 89.

87. Hadde De inntektsgivende arbeid mellom første og andre fødsel?

- 570
- 1 Ja
- 2 Nei

TIL IO SOM HAR FØDT MER ENN TO BARN.
FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 89.

88. Hadde De inntektsgivende arbeid mellom de to siste fødslene?

- 571
- 1 Ja
- 2 Nei

TIL IO SOM IKKE ER YRKESAKTIV.
FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 90.

89. Har De hatt inntektsgivende arbeid etter (den siste) fødselen?

- 572
- 1 Ja
- 2 Nei

90. Har Deres mann/samboende inntektsgivende arbeid?

- 573
- 1 Ja → 91
- 2 Nei → 94

91. Hva slags virksomhet er det han arbeider i?

Virksomhetens art: _____

574-575

For Byrådet

92. Arbeider han som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn?

576

- 1 Selvstendig
2 Ansatt
3 Familiemedlem

93. Hva er hans yrke i denne virksomheten?

Yrke: _____

577-578

Yrkeskode

GA TIL SPM. 95

94. Hva er den viktigste grunn til at han ikke har inntektsgivende arbeid nå?

579

- 1 Arbeidsløs
2 Student/elev
3 Avtjener militærtjeneste
4 Trygdet/pensjonist
5 Arbeider hjemme
6 Annet (spesifiser): _____

OMSORG FOR BARN

TIL IO SOM ER YRKESAKTIV.

FOR ANDRE GA TIL SPM. 102.

95. Har De barn som får tilsyn av andre mens De er på arbeid?

580

1	☐	Ja	→ 96
2	☐	Nei	→ 101

96. Hvor mange av Deres barn får tilsyn av andre mens De er på arbeid?

581

Antall

97. Hvilken tilsynsordning har De for (det yngste) barnet den tiden det passes av andre?

KRYSS AV FOR ALLE TILSYNSFORMER SOM NYTTES.

	1		
582	☐	Barnets far	→ 100
583	☐	Hushjelp, leid hjelp, dagmamma i barnets hjem	→ 98
584	☐	Slekt (også søsken), nære kjente - i hjemmet	→ 98
585	☐	Slekt, nære kjente - utenfor hjemmet	→ 98
586	☐	Dagmamma utenfor hjemmet	→ 98
587	☐	Barnepark	→ 98
588	☐	Korttidsbarnehage (mindre enn 6 timer)	→ 98
589	☐	Heltidsbarnehage (6 timer eller mer)	→ 98
590	☐	Annet (spesifiser): _____	→ 98

98. Hvor mange timer pr. uke blir (det yngste) barnet passet av andre enn foreldrene?

591-592

Timer

99. Hvor store er familiens samlede utgifter pr. mnd. til det regelmessige barnetilsynet (for alle barna), inkludert reiseutgifter og eventuelle faste tillegg for mat?

593-596

--	--	--	--

Kroner pr. måned

100. Vil De si at det er meget vanskelig, nokså vanskelig eller ikke vanskelig i det hele tatt å skaffe en midlertidig barnepassordning dersom det skulle oppstå sykdom e.l. som gjør at Deres vanlige barnepassordning ikke kan brukes?

597

- 1 Meget vanskelig
 2 Nokså vanskelig
 3 Ikke vanskelig i det hele tatt

TIL IO SOM HAR FØDT BARN.
 FOR ANDRE GA TIL SPM. 106.

101. Hvor lang tid var De hjemme etter at (det yngste) barnet var født før De begynte i inntektsgivende arbeid?

598-599

--	--

Ar

600-601

--	--

Måneder

GA TIL SPM. 106

102. Har De barn som ville trenge tilsyn av andre dersom det skulle oppstå noe som gjør at De ikke kan passe barna selv?

602

- 1 Ja → 103
 2 Nei → 106

103. Vil De si at det er meget vanskelig, nokså vanskelig eller ikke vanskelig i det hele tatt å skaffe en midlertidig barnepassordning dersom det skulle oppstå sykdom e.l. som gjør at De ikke kan passe barna selv?

603

- 1 Meget vanskelig
 2 Nokså vanskelig
 3 Ikke vanskelig i det hele tatt

TIL IO SOM REGNER MED Å TA INNTEKSGIVENDE ARBEID (SE SPM. 81).
 FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 106.

104. Regner De med å ta inntektsgivende arbeid så lenge De har barn som ville trenge tilsyn mens De er på arbeid?

604

- 1 Ja → 105
 2 Nei → 106

105. Hvilken barnetilsynsordning tror De vil være aktuell for Dem?
 KRYSS AV FOR ALLE TILSYNSFORMER SOM NEVNES.

1

- 605 Barnets far
 606 Hushjelp, leid hjelp, dagmamma i barnets hjem
 607 Slekt (også søsken), nære kjente - i hjemmet
 608 Slekt, nære kjente - utenfor hjemmet
 609 Dagmamma utenfor hjemmet
 610 Barnepark
 611 Korttidsbarnehage (mindre enn 6 timer)
 612 Heltidsbarnehage (6 timer eller mer).
 613 Annet (spesifiser): _____
 614 Vet ikke

UTDANNING

106. Hvilken allmennutdanning har De fullført?

KRYSS AV FOR HØYESTE UTDANNING

615

- 1 7-årig folkeskole eller kortere
 2 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 3 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 4 9-årig grunnskole
 5 Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
 6 Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
 7 Folkehøgskole, 2.års kurs
 8 Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
 9 Uoppgitt

107. Har De fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder?

616

- 1 Ja → 108
 2 Nei → 109

108. Hvilken utdanning er dette?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

617-618

  For Byrået

109. Er De for tiden i gang med eller har De faste planer om å ta en utdanning som normalt varer minst 5 måneder? Eller er De både i gang med og har faste planer om slik utdanning?

619

- 1 Nei → 112
 2 I gang med → 110
 3 Faste planer → 111
 4 Begge deler → 110

110. Hvilken utdanning er De i gang med?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

620-621

For Byrådet

TIL IO SOM HAR FASTE PLANER OM UTDANNING.

FOR ANDRE GA TIL SPM. 112.

111. Hvilken utdanning har De planer om å ta?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

622-623

For Byrådet

112. Hvilken allmennutdanning har Deres mann/samboende fullført?

KRYSS AV FOR HØYESTE UTDANNING

624

- 1 7-årig folkeskole eller kortere
 2 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 3 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 4 9-årig grunnskole
 5 Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
 6 Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
 7 Folkehøgskole, 2.års kurs
 8 Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
 9 Vet ikke

113. Har han fullført noen annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder?

625

- 1 Ja → 114
 2 Nei → 115
 3 Vet ikke → 115

114. Hvilken utdanning er dette?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

626

- 1 Vet ikke

627-628

- For Byrådet

OPPVEKSTFAMILIE

115. Vi vil også gjerne vite noe om barnetallet blant eventuelle søsken.
Har De søsken?

629

- 1 Ja → 116
2 Nei → 117

116. For hver av Deres søsken vil vi gjerne vite fødselsår og eventuelt hvor mange egne barn de har. Vi begynner med Deres eldste bror eller søster.

	Søsken			Antall barn INGEN KODES 00
	1 Bror	1 Søster	Fødselsår	
630-635			,	
636-641			,	
642-647			,	
648-653			,	
654-659			,	
660-665			,	
666-671			,	
672-677			,	
678-683			,	

117. Hvem var hovedforsørger i Deres familie under mesteparten av Deres oppvekst (inntil De fylte 16 år)?

684

- 1 Far → 118
2 Mor → 118
3 Både far og mor → 119
4 Andre slektninger → 118
5 Andre (spesifiser): _____
_____ → 118, se eventuelt instruks

118. Hva var Deres hovedforsørgers yrke under mesteparten av Deres oppvekst?

Yrke: _____

685-686

Yrkeskode

GA TIL SPM. 120

119. Hvilke yrker hadde Deres foreldre under mesteparten av Deres oppvekst?

Fars yrke: _____

687-688

Yrkeskode

Mors yrke: _____

689-690

Yrkeskode

TIL IO MED MOR SOM IKKE VAR HOVEDFORSØRGER.

FOR ANDRE GA TIL SPM. 122.

120. Hadde Deres mor noe inntektsgivende arbeid under noen del av tiden før De fylte 16 år? Regn også med arbeid i familiebedrift (f.eks. gårdsbruk, butikk e.l.).

691

1	☐	Nei, sjelden eller aldri	→ 122
2	☐	Ja, i kortere eller lengre perioder	→ 121
3	☐	Ja, stort sett hele tiden	→ 121
4	☐	Spørsmålet passer ikke	→ 122

121. Ble dette arbeidet utført i hjemmet (på gården eller andre steder hvor barna kunne være med) eller utenfor hjemmet?

692

1	☐	I hjemmet
2	☐	Utenfor hjemmet
3	☐	Begge deler

Vi vil også gjerne stille noen spørsmål om Deres foreldres utdanning.

122. Hvilken allmennutdanning har Deres far fullført?

KRYSS BARE AV HØYESTE FULLFØRTE UTDANNING.

693

1	☐	7-årig folkeskole eller kortere
2	☐	1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
3	☐	2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
4	☐	9-årig grunnskole
5	☐	Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
6	☐	Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
7	☐	Folkehøgskole, 2.års kurs
8	☐	Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
9	☐	Vet ikke

123. Hvilken allmennutdanning har Deres mor fullført?
KRYSS BARE AV HØYESTE FULLFØRTE UTDANNING.

694

- 1 7-årig folkeskole eller kortere
 2 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 3 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 4 9-årig grunnskole
 5 Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
 6 Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
 7 Folkehøgskole, 2.års kurs
 8 Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
 9 Vet ikke

124. Har Deres mor fullført noen annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder?

695

- 1 Ja → 125
 2 Nei → 126
 3 Vet ikke → 126

125. Hvilken utdanning er dette?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)

696

- 1 Vet ikke

697-698

For Byrådet

126. Når ble Deres foreldre født?

699-700

, Fars fødselsår

701-702

, Mors fødselsår

Vi har også et par spørsmål i tilknytning til Deres manns/samboendes oppvekst (tiden inntil han fylte 16 år).

127. Hvor bodde Deres mann/samboende mesteparten av sin oppveksttid?

703

1 Utlandet → 129

2 Norge:

Sted i Norge: _____

Kommune: _____

704-707

--	--	--	--

FOR BYRÅET

128. Hva slags sted var dette da han vokste opp der?

708

- 1 Spredtbygd
 2 Mindre tettsted (200 - 1 999 innbyggere)
 3 Større tettsted/liten by (2 000 - 19 999 innbyggere)
 4 Større by (20 000 - 100 000 innbyggere)
 5 Oslo, Bergen, Trondheim med forsteder
 6 Vet ikke

129. Hvilket yrke hadde den som var hans hovedforsørger?

Yrke: _____

709-710

Yrkeskode

711

1 Vet ikke

DERSOM IO MENER AT HANS FAR OG MOR VAR LIKE MYE FORSØRGERE,
 SKRIVES DEN ANDRE FORSØRGERENS YRKE HER:

Yrke: _____

712-713

Yrkeskode

714

1 Vet ikke

HOLDNING TIL ABORT, POLITIKK OG RELIGION

130. Det har i de senere år vært en del diskusjon om adgang til abort. På dette kortet har vi samlet noen av de standpunktene som blir hevdet i denne debatten. (VIS KORT 10). Hvilken av uttalelsene på kortet stemmer best med Deres egen mening?

715

- 1 Abort bør aldri tillates
- 2 Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare
- 3 Abort bør også tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn
- 4 Selvbestemt abort. Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn
- 5 Ingen mening
- 6 Ønsker ikke svare

131. Hvor mange ganger omtrent har De i løpet av de siste 12 månedene:

LES OPP ETT OG ETT AV DE TRE SPØRSMÅLENE OG KRYSS AV FOR ANTALL GANGER

	1	2	3	4	5	6	7	8	
	Antall ganger:								
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40-59	60 og over	
A. Vært på politiske møter?									716
B. Gått i kirken eller på religiøse møter? (Regn ikke med barnedåp, bryllup, begravelse o.l.)									717
C. Deltatt i andre forenings-, foredrags- eller debattmøter?									718

132. Vil De si at De i alminnelighet er meget politisk interessert, en del interessert, lite interessert eller ikke interessert?

719

- 1 Meget interessert
- 2 En del interessert
- 3 Lite interessert
- 4 Ikke interessert

133. Vil De si at Deres religiøse følelser er sterke, middels eller svake, eller stiller De Dem likegyldig?

720

- 1 Sterke
- 2 Middels
- 3 Svake
- 4 Likegyldig

INNTEKT M.V.

134. Nå avslutter vi med noen helt andre spørsmål. Vi vil nevne en del ting som det er spørsmål om De har eller ikke har. For de tingene De ikke har, ber vi Dem oppgi om De synes det er viktig eller lite viktig å anskaffe dem. Vi vil også gjerne vite om De eventuelt sparer eller ikke sparer for å anskaffe tingene.

	Har allerede	Har ikke	Lite viktig	Viktig	Sparer	Sparer ikke	
A. Enebolig, rekkehus, selveierleilighet	1 ☐ → B	2 ☐ →	3 ☐ → B	4 ☐ →	5 ☐	6 ☐	721
B. Bil	☐ → C	☐ →	☐ → C	☐ →	☐	☐	722
C. Fargefjernsyn	☐ → D	☐ →	☐ → D	☐ →	☐	☐	723
D. Oppvaskmaskin	☐ → E	☐ →	☐ → E	☐ →	☐	☐	724
E. Hytte	☐ → F	☐ →	☐ → F	☐ →	☐	☐	725
F. Vaskemaskin	☐ → 135	☐ →	☐ → 135	☐ →	☐	☐	726

135. Hadde De egen inntekt i 1976?

- 727
- 1 Ja → 136
- 2 Nei → 137

136. Omtrent hvor stor var Deres netto inntekt i 1976 før skatt var trukket fra?

728-733

Ca.   Kr → 137

- 734
- 1 Liknet felles → 138
- 2 Vet ikke → 137
- 3 Ønsker ikke å oppgi → 137

137. Omtrent hvor stor var Deres manns/samboendes nettoinntekt i 1976 før skatt var trukket fra?

735-740

Ca. Kr

741

- 1 Ikke inntekt i 1976
 2 Vet ikke
 3 Ønsker ikke å oppgi

GA TIL SPM. 139 a.

138. Omtrent hvor stor var samlet nettoinntekt før skatt var trukket fra for Dem og Deres mann i 1976?

742-747

Ca. Kr

748

- 1 Vet ikke
 2 Ønsker ikke å oppgi

TIL IO SOM ER YRKESAKTIV.
 FOR ANDRE GA TIL SPM. 140.

139 a. Hvor stor timelønn har De?

749-750

Kroner pr. time

DERSOM IO IKKE KAN OPPGI TIMELØNN, STILL SPM. 139 b og c.

139 b. Hvor stor er Deres gjennomsnittlige brutto månedslønn?

751-755

Kroner pr. måned

139 c. Hvor mange timer arbeider De (vanligvis) pr. uke?

756-757

Antall arbeidstimer pr. uke

758

- 1 Ikke fast avtalt lønn
 2 Vet ikke

140. Sammenliknet med andre i Deres omgangskrets, vil De si at De har svært god økonomi, god økonomi, middels bra økonomi, knapp økonomi eller svært dårlig økonomi?

759

1	☐	Svært god økonomi
2	☐	God økonomi
3	☐	Middels bra økonomi
4	☐	Knapp økonomi
5	☐	Svært dårlig økonomi

141. Hvor mye omtrent regner De med at Deres husholdning har i husleie/bo-utgifter i gjennomsnitt pr. måned, medregnet renter og avdrag på boliglån, brensel, elektrisk strøm o.l.?

DERSOM IO IKKE KAN OPPGI KRONEBELØP, FORSØK Å FA OPPGITT INNEN HVILKET KRONEINTERVALL UTGIFTENE LIGGER.

760-763

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Kroner
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	--------

764

1	☐	Gratis bolig
2	☐	Under 400 kroner
3	☐	400 - 599 kroner
4	☐	600 - 799 "
5	☐	800 - 1 199 "
6	☐	1 200 - 1 999 "
7	☐	2 000 kroner eller mer
8	☐	Vet ikke

FOR UGIFTE OG FØR GIFTE, SOM IKKE ER SAMBOENDESkjematype 3

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Intervjukontoret
 Postboks 8131, Dep, Oslo 1
 Tlf. (02) *41 38 20

Utfylte skjema behandles

STRENGT FORTROLIG i h.t. Beskyttelsesinstruksen jfr. offentlighetslovens § 6, nr. 3
--

Eksp. nr. 1 av 1Side 1 av 36

Ikke utfylte skjema er unntatt
 fra offentlighet inntil 1.12.197
 (Offentlighetslovens § 4)

Prosjekt nr.	<table border="1"><tr><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr></table>	1	0	1	1- 3
1	0	1			
Kommune nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				4- 7
Utv.omr.nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				8-10
IO nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				11-13
Skjematype	<table border="1"><tr><td></td><td>3</td></tr></table>		3	14	
	3				
Fødselsår	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>				

FRUKTBARHETSUNDERSØKELSE 1977

For Byrådet

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 15-25

Intervjuerens navn

--	--	--	--

 og nr.

SVANGERSKAP

22. Har De hatt noen fødsel?

FOR IO SOM HAR OPPGITT AT HUN BOR SAMMEN MED EGNE BARN, KAN DET KRYSSSES FOR "JA" UTEN SPØRSMÅL.

	30		
1	☐	Ja	→ 27a
2	☐	Nei	→ 23

23. Har De noen gang vært gravid, selv bare i noen få uker?

	31		
1	☐	Ja	→ 27a
2	☐	Nei	→ 24

24. Er De gravid nå?

	32		
1	☐	Ja	→ 25
2	☐	Nei	Ugifte → 35
			Før gifte → 36

25. Når venter De barnet?

	33-34	
	<input type="text"/>	Måned

26. Ønsker De helst en gutt eller en pike, eller er barnets kjønn likegyldig for Dem?

	35	
1	☐	Gutt
2	☐	Pike
3	☐	Likegyldig

GA TIL SPM. 34

27a. I en fruktbarhetsundersøkelse er det svært viktig å få en oversikt over svangerskap og fødsler. Dette kortet (VIS KORT 2) viser hvordan en slik oversikt er ment. Det gjelder altså alle ganger De har vært gravid, hvordan svangerskapene endte, og hvor lenge svangerskapene hadde vart dersom de endte med abort.

Vi begynner med den aller første gangen De var gravid.
Hvordan gikk det med det svangerskapet?

FOR HVER ABORT STILLES FØLGENDE TILLEGGSSPØRSMAL:

27b..Måtte svangerskapet avbrytes eller aborterte De av Dem selv?

FØR OPPLYSNINGENE INN I SKJEMAET PA SIDE 5.

TIL IO SOM HAR LEVENDEFØDTE BARN.

FOR IO SOM BARE HAR ABORTER ELLER DØDFØDSLER GÅ TIL SPM. 30.

28. Lever barnet (alle barna)?

	36		
1	☐	Ja	→ 30
2	☐	Nei	→ 29

29.. Kan De fortelle meg hvem som er død, og når dette skjedde?

FØR OPPLYSNINGENE INN I SKJEMAET PA SIDE 5.

30. Har De vært gravid flere ganger enn de(n) gangen(e) vi nå har snakket om?

	37	
1	☐	Ja
2	☐	Nei

DERSOM "JA", FØRES SVANGERSKAPET(-ENE) INN UNDER EVENTUELLE TILFØYELSER I SKJEMAET PA SIDE 5.

31. Er De gravid nå?

- 374
- 1 Ja → 32
- 2 Nei → 36

32. Når venter De barnet?

375-376

Måned

33. Ønsker De helst en gutt eller en pike, eller er barnets kjønn likegyldig for Dem?

- 377
- 1 Gutt
- 2 Pike
- 3 Likegyldig

34. For å få tilstrekkelige kunnskaper om fruktbarheten i befolkningen, er det nødvendig å kjenne til omfanget av seksuell aktivitet og bruken av prevensjon.

Først vil vi gjerne få spørre Dem omtrent hvor gammel De var da De hadde Deres første samleie?

378-379

Antall år

- 380
- 1 Husker ikke
- 2 Ønsker ikke svare

GA TIL SPM. 47

SEKSUELL AKTIVITET

35. For å unngå senere å stille unødvendige spørsmål vil vi gjerne først spørre om De selv har noen samleierfaring?

- 381
1	☐	Ja	→ 36
2	☐	Nei	→ 54
3	☐	Ønsker ikke svare	→ 54

36. For å få tilstrekkelige kunnskaper om fruktbarheten i befolkningen, er det nødvendig å kjenne til omfanget av seksuell aktivitet, muligheten for å få barn og bruken av prevensjon.

I denne undersøkelsen har vi derfor tatt med noen av de viktigste spørsmålene fra disse områdene.

Først vil vi gjerne få spørre Dem omtrent hvor gammel De var da De hadde Deres første samleie?

382-383

, Antall år

- 384
1	☐	Husker ikke
2	☐	Ønsker ikke svare

37. Har De hatt noe samleie i løpet av de siste fire ukene?

- 385
1	☐	Ja	→ 38
2	☐	Nei	→ 39
3	☐	Ønsker ikke svare	→ 39

38. Kan De si omtrent hvor mange samleier De har hatt i løpet av de siste fire ukene?

VIS KORT 3

- 386
1	☐	A	1
2	☐	B	2
3	☐	C	3- 6
4	☐	D	7-11
5	☐	E	12 eller flere
6	☐	Ønsker ikke svare	

MULIGHET FOR Å FÅ BARN

39. Tror De det er mulig for Dem å få barn nå eller senere dersom De skulle ønske det?

- 387
1	☐	Ja/jeg tror det	→ 42
2	☐	Nei/jeg tror ikke det	→ 40
3	☐	Vet ikke	→ 42

40. Hvorfor tror De at det ikke er mulig for Dem å få (flere) barn?

KRYSS AV FOR ALLE ALTERNATIVENE SOM NEVNES

- 1
388	☐	Jeg er sterilisert
389	☐	Sykdom eller operasjon hos IO
390	☐	Jeg er for gammel
391	☐	Lege mener jeg ikke kan få barn
392	☐	Jeg har ikke blitt gravid foreløpig
393	☐	Annen grunn (spesifiser): _____

41. Hvor lenge har De vært klar over at De (sannsynligvis) ikke kan få (flere) barn?

394-395

☐	☐	Antall år
--------------------------	--------------------------	-----------

396

1	☐	Vet ikke
---	--------------------------	----------

GA TIL SPM. 47.

42. Hvordan tror De De ville føle det om De ble gravid i løpet av den kommende måneden?

- 397
1	☐	Ville bli glad
2	☐	Ville synes at det var i orden
3	☐	Ville ha blandede følelser
4	☐	Ville beklage det
5	☐	Ville føle det som en katastrofe
6	☐	Vet ikke

BRUK AV PREVENSJON OG HOLDNING TIL SVANGERSKAPENE

TIL IO SOM HAR HATT SAMLEIE I LØPET AV DE 4 SISTE UKENE.

(SVART "JA" ELLER "ØNSKER IKKE SVARE" PÅ SPM. 37).

FOR ANDRE GA TIL SPM. 47.

43. Vi har noen spørsmål om bruk eller ikke bruk av prevensjon.
Har dere brukt noen av disse prevensjonsmetodene i løpet av de 4 siste ukene?

VIS KORT 4, OG LES SVARALTERNATIVENE.

KRYSS AV FOR ALLE METODER.

	1 Ja	2 Nei		
398	☐	☐	Avbrutt samleie (tilbaketrekking)	→ 44
399	☐	☐	Sikker periode (rytme)	→ 47
400	☐	☐	Sæddrepende middel (krem, salve, skum, stikkpille)	→ 44
401	☐	☐	Kondom	→ 44
402	☐	☐	Pessar	→ 44
403	☐	☐	P-pille	→ 47
404	☐	☐	Spiral	→ 47
405	☐	☐	Annen metode	→ 44
406				
	1 ☐		Ikke brukt prevensjon	→ 46
	2 ☐		Ønsker ikke svare	→ 47

44. Brukte dere prevensjon ved siste samleie?

407		
1	☐ Ja	→ 47
2	☐ Nei	→ 45
3	☐ Ønsker ikke svare	→ 47

45. Kan De si noe om grunnen til at dere ikke brukte prevensjon?

DERSOM FLERE GRUNNER, KRYSS AV FOR ALLE

	1	
408	☐	Kan godt få barn
409	☐	Regnet med at det da var en sikker periode
410	☐	Tok sjansen
411	☐	Hadde ikke prevensjonsmidler
412	☐	Liker ikke prevensjon
413	☐	Det ble bare ikke til at vi brukte prevensjon
414	☐	Annen grunn (spesifiser): _____

GA TIL SPM. 47

46. Kan De si noe om grunnen til at dere ikke brukte prevensjon de siste 4 ukene?

DERSOM FLERE GRUNNER, KRYSS AV FOR ALLE.

	1	
415	☐	Ønsker barn
416	☐	Kan godt få barn
417	☐	Regner med at det er liten eller ingen sannsynlighet for å bli gravid
418	☐	Tar sjansen
419	☐	Har ikke prevensjonsmidler
420	☐	Liker ikke prevensjon
421	☐	Er imot prevensjon av moralske/religiøse grunner
422	☐	Det ble bare ikke til at vi brukte prevensjon
423	☐	Annen grunn (spesifiser): _____

47. Vi har også noen spørsmål om eventuell tidligere bruk av prevensjon. Har De brukt noen av disse prevensjonsmetodene i minst 3 måneder? Ta også med eventuell nåværende metode dersom den er brukt i minst 3 måneder.

VIS KORT 4, OG LES SVARALTERNATIVENE.

KRYSS AV FOR ALLE METODER.

	1	2	3	
	Ja	Nei	Husker ikke	
424	☐	☐	☐	1 Avbrutt samleie (tilbaketrekking)
425	☐	☐	☐	2 Sikker periode (rytme)
426	☐	☐	☐	3 Sæddrepende middel (krem, salve, skum, stikkpille)
427	☐	☐	☐	4 Kondom
428	☐	☐	☐	5 Pessar
429	☐	☐	☐	6 P-pille
430	☐	☐	☐	7 Spiral
431	☐	☐	☐	8 Annen metode
432		1	☐	Ikke brukt prevensjon

DERSOM BRUKT BARE 1 METODE → 48

DERSOM BRUKT 2 ELLER FLERE METODER → 49

DERSOM IKKE BRUKT NOEN METODE → 54

48. I hvilke tidsrom har De brukt denne metoden? Det greier seg med år.
FØR SVARET INN I SKJEMAET NEDENFOR.

GA TIL SPM. 53

Metode nr.	Fra år	Til år
		433-437
		438-442
		443-447
		448-452
		453-457
		458-462
		463-467
		468-472
		840-844
		845-849
		850-854
		855-859

49. Vi vil gjerne ha en oversikt over når De brukte de forskjellige prevensjonsmetodene. Hvilken av metodene som De nå nevnte, var den første De brukte?

FØR SVARET INN I SKJEMAET OVENFOR.

50. I hvilket tidsrom brukte De den? Det greier seg med år.

FØR SVARET INN I SKJEMAET.

GJENTA SPM. 51 OG 52 INNTIL OVERSIKT ER GITT FRAM TIL 1977 ELLER TIL DET ÅRET IO SLUTTET MED METODEN(E) SOM SIST BLE BRUKT. FØR SVAR INN I SKJEMAET.

51. Hvilken metode var den andre (neste) De brukte?

52. I hvilket tidsrom brukte De den?

53. For å være sikker på at jeg har fått med alt, skal jeg lese opp hva jeg har notert. Vil De si fra dersom jeg har notert feil?

LES OPP OVERSIKTEN OVER PREVENSJONSBRUK I TIDSREKKEFØLGE. DERSOM DET FOR ET TIDSROM IKKE ER OPPGITT BRUK AV PREVENSJON, NEVN FOR IO AT DE FOR DENNE PERIODEN IKKE HAR NOTERT NOE. FØR RETTELSE/TILFØYELSE INN I SKJEMAET.

HOLDNING TIL BARN

54. På dette kortet er det satt opp noen utsagn som kvinner ofte oppgir som grunner til ikke å få barn/flere barn.

VIS KORT 5.

Hva tror De er den viktigste grunnen, nest viktigste o.s.v. til at kvinner ikke ønsker å få barn?

	Kode	
473	☐	1. Viktigst
474	☐	2. "
475	☐	3. "
476	☐	4. "
477	☐	5. "

Kode

- 1 A. Det er dyrt med barn etter hvert som de vokser til.
- 2 B. Barn gjør det vanskeligere for en kvinne å være yrkesaktiv.
- 3 C. Svangerskap, fødsler og barnesteller slitsomt for en kvinne.
- 4 D. Tiden strekker ikke til.
- 5 E. Det å oppdra barn medfører bekymringer og problemer.

55. På dette kortet er det satt opp noen utsagn som kvinner ofte oppgir som grunner til å få barn/flere barn.

VIS KORT 6.

Hva tror De er den viktigste grunnen, nest viktigste o.s.v. til at kvinner ønsker å få barn?

	Kode	
479	☐	1. Viktigst
480	☐	2. "
481	☐	3. "
482	☐	4. "
483	☐	5. "

Kode

- 1 A. Barn gjør at en ikke så lett blir ensom på sine gamle dager.
- 2 B. Barn gir ansvarsfølelse og virker utviklende på en selv.
- 3 C. Det er fint å se barn vokse og utvikle seg.
- 4 D. Det er en tilfredsstillende at slekten fortsetter videre.
- 5 E. Å ha barn gir en egen følelse av glede.

56. Hva synes De er det ideelle antall barn for en familie i Norge?

485
 Antall

TIL IO SOM KAN FA BARN (GRAVIDE OG IO SOM HAR SVART "JA/JEG TROR DET" ELLER "VET IKKE" PÅ SPM. 39) OG TIL IO UTEN SAMLEIEERFARING (SPM. 35) FOR ANDRE GA TIL SPM. 66.

57. Har De gjort Dem opp en mening om De vil ha (flere) barn eller ikke, eller har De ikke gjort Dem opp en slik mening foreløpig?

486
 1 Gjort seg opp en mening
 2 Ikke gjort seg opp en mening foreløpig

58. Hvor mange barn ville De synes var for få for Dem selv?

487
 Antall

59. Hvor mange barn ville De synes var for mange for Dem selv?

488
 Antall

60. Regner De med å få (flere) barn?

489
 1 Ja → 62
 2 Nei → 61a
 3 Vet ikke → 66

61 a. Kan De si noe om hvorfor De ikke regner med å få (flere) barn?
De kan nevne flere grunner

	1	
490	☐	1 For gammel til å ha (flere) barn
491	☐	2 Helseproblemer
492	☐	3 Tidligere svangerskap/fødsler for vanskelige
493	☐	4 Ønsker å arbeide utenfor hjemmet
494	☐	5 Økonomiske forhold
495	☐	6 Dårlige boforhold
496	☐	7 For store forpliktelser i hjemmet
497	☐	8 Mangler mulighet for barnepass
498	☐	9 Ønsker å ta mer utdanning
499	☐	10 Er allerede for mange barn i dette landet/verden
500	☐	11 Jeg lever alene
501	☐	12 Har ikke det nødvendige overskudd til å ta meg av (flere) barn
502	☐	13 Er fornøyd med det antallet jeg har
503	☐	14 Annet (spesifiser): _____

DERSOM FLERE GRUNNER:

61 b. Hva vil De si er den viktigste grunnen?

NOTER NR. PÅ SVARALTERNATIVET.

504-505

--	--

Svaralternativ nr.

GA TIL SPM. 66

62. Hvor mange barn regner De med å få alt i alt?

506-507

Antall → 63

508

1 Vet ikke → 64

I DETTE SPØRSMÅLET SKAL DE NEVNE HENHOLDSVIS ETT BARN MINDRE OG ETT BARN MER ENN BARNETALLET OPPGITT UNDER SPM. 62.

63. Sett at De måtte velge mellom å få i alt ... barn eller ... barn, hva ville De da velge?

509

1 Et barn mindre enn under spm. 62

2 Et barn mer enn under spm. 62

3 Vet ikke

64. Når omtrent vil De helst ha Deres første (neste) barn?

510

1 Innen 1 år

2 1-2 år

3 3-4 år

4 5 år eller mer

5 Ikke lagt slike planer

TIL IKKE-GRAVIDE.

FOR GRAVIDE GÅ TIL SPM. 66.

65. Ønsker De helst at Deres første (neste) barn skal være en gutt eller en pike, eller vil barnets kjønn være likegyldig for Dem?

511

1 Gutt

2 Pike

3 Likegyldig

KULTURELLE HOLDNINGER OG VERDIER

66. Jeg vil nå lese noen utsagn eller meninger om kvinnens rolle i familien og i samfunnet ellers. For hvert utsagn vil jeg be Dem si om De er enig eller uenig.

VIS KORT 7

	1	2	3	
	Enig	Uenig	Ingen mening	
A. Selv om en kvinne er yrkesaktiv, bør hun ha hovedansvar for det praktiske arbeid med hjem og barn	☐	☐	☐	512
B. Jenter bør velge utdanning uten å ta hensyn til at de som oftest blir mødre og husmødre	☐	☐	☐	513
C. Kvinner som har barn under skolealder, bør selv ta seg av sine barn og ikke være yrkesaktive	☐	☐	☐	514
D. Fordi kvinner i dag stiller svakere enn menn på arbeidsmarkedet, bør kvinner gis fortrinnsrett ved ansettelse dersom søkerne ellers er likt kvalifisert	☐	☐	☐	515

Spm. 67 utgår.

YRKESAKTIVITET

68. Vi skal så gå over til spørsmål fra områder som til dels har mer indirekte sammenheng med barnetall, og begynner med yrkesaktivitet. Utførte De inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i forrige uke?

523
 1 Ja → 69
 2 Nei → 70

69. Hvor mange timer arbeidde De i forrige uke? Ta med overtidarbeid og ekstraarbeid, også ekstraarbeid hjemme i forbindelse med arbeidet.

524-525
  Timer → 74

70. Har De inntektsgivende arbeid som De var borte fra i forrige uke?

526
 1 Ja → 74
 2 Nei → 71

71. Er De selv eller noen i Deres husholdning selvstendig yrkesutøver (f.eks. gårdbruker eller eier av egen butikk eller verksted)?

527
 1 Ja → 72
 2 Nei → 78

72. Utførte De noe arbeid uten fast avtalt lønn i denne virksomheten i forrige uke?

528
 1 Ja → 73
 2 Nei → 78

73. Hvor mange timer arbeidde De i denne virksomheten i forrige uke?

529-530

  Timer

74. Omtrent hvor mange timer vil De anslå at De har hatt inntektsgivende arbeid i de siste 12 måneder?

531

- 1 Mindre enn 100 arbeidstimer
 2 100-499 arbeidstimer
 3 500-999 arbeidstimer
 4 1 000 arbeidstimer eller mer

75. Hva slags virksomhet er det De arbeider i nå?

Virksomhetens art: _____

532-533

  For Byrået

76. Arbeider De som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn?

534

- 1 Selvstendig
 2 Ansatt
 3 Familiemedlem

77. Hva er Deres yrke i denne virksomheten?

Yrke: _____

535-536

  Yrkeskode

FØR GIFTE → 85
 UGIFTE SOM HAR FØDT BARN → 86
 ANDRE UGIFTE → 101

78. Har De i løpet av de siste 12 måneder hatt inntektsgivende arbeid?

- 537
- 1 Ja → 79
- 2 Nei → 80

79. Omtrent hvor mange timer vil De anslå at De har hatt inntektsgivende arbeid i de siste 12 måneder?

- 538
- 1 Mindre enn 100 arbeidstimer
- 2 100-499 arbeidstimer
- 3 500-999 arbeidstimer
- 4 1 000 arbeidstimer eller mer

TIL IO SOM BOR SAMMEN MED EGNE BARN.

FOR ANDRE GA TIL SPM. 82.

80. Regner De Dem selv som hjemmearbeidende husmor?

- 539
- 1 Ja → 81
- 2 Nei → 82

81. Det kan være mange årsaker til at en kvinne er hjemmearbeidende husmor. I hvor stor grad vil De si følgende grunner gjelder for Dem? Gjelder de fullt og helt for Dem, gjelder de delvis for Dem eller gjelder de ikke for Dem?

VIS KORT 9 B.

	1	2	3	
	Gjelder fullt og helt for meg	Gjelder delvis for meg	Gjelder ikke for meg	
A. Jeg arbeider hjemme fordi det her er størst behov for meg	☐	☐	☐	540
B. Jeg arbeider hjemme fordi jeg trives best med det	☐	☐	☐	541
C. Jeg arbeider hjemme fordi det er best for barna at mor er hjemme	☐	☐	☐	542
D. Jeg arbeider hjemme fordi det ikke er mulig å få passende arbeid her jeg bor	☐	☐	☐	543
E. Jeg arbeider hjemme fordi det ikke er mulig å få tilfredsstillende barnetilsyn	☐	☐	☐	544

82. Hvis De skulle ta inntektsgivende arbeid nå, hva tror De at De kunne få i timelønn?

HVIS IO IKKE VET TIMELØNN:

Vet De hvor stor månedslønn De kunne få i fulltidsarbeid?

545-546

Kroner pr. time

547-551

Kroner pr. måned

552

1 Vet ikke

83. Regner De med å ta inntektsgivende arbeid nå eller senere?

553

1	☐	Ja	→	84
2	☐	Nei	→	85
3	☐	Vet ikke	→	85

84. Omtrent i hvilket år regner De med å begynne i inntektsgivende arbeid

554-555

År

556

1 Har ikke bestemt meg ennå

TIL IO SOM ER FØR GIFT.

FOR UGIFTE SOM HAR FØDT BARN GÅ TIL SPM. 86.

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 101.

85. Nå har vi snakket en del om Deres nåværende forhold til arbeidsmarkedet. Vi vil gjerne også vite litt om Deres tidligere yrkeserfaring.

Hadde De inntektsgivende arbeid før De giftet Dem/flyttet sammen (første gang)?

557

1	☐	Ja
2	☐	Nei

TIL IO SOM HAR FØDT BARN
FOR ANDRE GA TIL SPM. 101.

86. Hadde De inntektsgivende arbeid før første fødsel?

558
1 Ja
2 Nei

TIL IO SOM HAR FØDT MER ENN ETT BARN.
FOR ANDRE GA TIL SPM. 89.

87. Hadde De inntektsgivende arbeid mellom første og andre fødsel?

559
1 Ja
2 Nei

TIL IO SOM HAR FØDT MER ENN TO BARN.
FOR ANDRE GA TIL SPM. 89.

88. Hadde De inntektsgivende arbeid mellom de to siste fødslene?

560
1 Ja
2 Nei

TIL IO SOM IKKE ER YRKESAKTIV.
FOR ANDRE GA TIL SPM. 94.

89. Har De hatt inntektsgivende arbeid etter (den siste) fødselen?

561
1 Ja
2 Nei

OMSORG FOR BARN

90. Har De barn som ville trenge tilsyn av andre dersom det skulle oppstå noe som gjør at De ikke kan passe barna selv?

562

- 1 Ja → 91
2 Nei → 101

91. Vil De si at det er meget vanskelig, nokså vanskelig eller ikke vanskelig i det hele tatt å skaffe en midlertidig barnepassordning dersom det skulle oppstå sykdom e.l. som gjør at De ikke kan passe barna selv?

563

- 1 Meget vanskelig
2 Nokså vanskelig
3 Ikke vanskelig i det hele tatt

TIL IO SOM REGNER MED Å TA INNTÆKTSGIVENDE ARBEID (SE SPM. 83).
FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 101.

92. Regner De med å ta inntektsgivende arbeid så lenge De har barn som ville trenge tilsyn mens De er på arbeid?

564

- 1 Ja → 93
2 Nei → 101

93. Hvilken barnetilsynsordning tror De vil være aktuell for Dem?
KRYSS AV FOR ALLE TILSYNSFORMER SOM NEVNES.

1

- 565 Hushjelp, leid hjelp, dagmamma i barnets hjem
566 Slekt (også søsken), nære kjente - i hjemmet
567 Slekt, nære kjente - utenfor hjemmet
568 Dagmamma utenfor hjemmet
569 Barnepark
570 Korttidsbarnehage (mindre enn 6 timer)
571 Heltidsbarnehage (6 timer eller mer)
572 Annet (spesifiser): _____
573 Vet ikke

GÅ TIL SPM. 101

94. Har De barn som får tilsyn av andre mens De er på arbeid?

574

- 1 Ja → 95
 2 Nei → 100

95. Hvor mange av Deres barn får tilsyn av andre mens De er på arbeid?

575

Antall

96. Hvilken tilsynsordning har De for (det yngste) barnet den tiden det passes av andre?

KRYSS AV FOR ALLE TILSYNSFORMER SOM NYTTES.

- 1
 576 Hushjelp, leid hjelp, dagmamma i barnets hjem
 577 Slekt (også søsken), nære kjente - i hjemmet
 578 Slekt, nære kjente - utenfor hjemmet
 579 Dagmamma utenfor hjemmet
 580 Barnepark
 581 Korttidsbarnehage (mindre enn 6 timer)
 582 Heltidsbarnehage (6 timer eller mer)
 583 Annet (spesifiser): _____

97. Hvor mange timer pr. uke blir (det yngste) barnet passet av andre?

584-585

Timer

98. Hvor store er Deres samlede utgifter pr. måned til dette regelmessige barnetilsynet (for alle barna), inkludert reiseutgifter og eventuelle faste tillegg for mat?

586-589

Kroner pr. måned

99. Vil De si at det er meget vanskelig, nokså vanskelig eller ikke vanskelig i det hele tatt å skaffe en midlertidig barnepassordning dersom det skulle oppstå sykdom e.l. som gjør at Deres vanlige barnepassordning ikke kan brukes?

590

1

Meget vanskelig

2

Nokså vanskelig

3

Ikke vanskelig i det hele tatt

100. Hvor lang tid var De hjemme etter at (det yngste) barnet var født før De begynte i inntektsgivende arbeid?

591-592

Ar

593-594

Måneder

UTDANNING

101. Hvilken allmennutdanning har De fullført?

KRYSS AV FOR HØYESTE UTDANNING

595

- 1 7-årig folkeskole eller kortere
 2 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 3 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 4 9-årig grunnskole
 5 Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
 6 Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
 7 Folkehøgskole, 2.års kurs
 8 Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
 9 Uoppgitt

102. Har De fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder?

596

- 1 Ja → 103
 2 Nei → 104

103. Hvilken utdanning er dette?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

597-598

  For Byrådet

104. Er De for tiden i gang med eller har De faste planer om å ta en utdanning som normalt varer minst 5 måneder? Eller er De både i gang med og har faste planer om slik utdanning?

599

- 1 Nei → 107
 2 I gang med → 105
 3 Faste planer → 106
 4 Begge deler → 105

105. Hvilken utdanning er De i gang med?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

600-601

For Byrådet

TIL IO SOM HAR FASTE PLANER OM UTDANNING.

FOR ANDRE GA TIL SPM. 107.

106. Hvilken utdanning har De planer om å ta?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall

602-603

For Byrådet

OPPVEKSTFAMILIE

107. Vi vil også gjerne vite noe om barnetallet blant eventuelle søsken.
Har De søsken?

604

- 1 Ja → 108
2 Nei → 109

108. For hver av Deres søsken vil vi gjerne vite fødselsår og eventuelt hvor mange egne barn de har. Vi begynner med Deres eldste bror eller søster.

	Søsken			Antall barn INGEN KODES 00
	1 Bror	1 Søster	Fødselsår	
605-610			,	
611-616			,	
617-622			,	
623-628			,	
629-634			,	
635-640			,	
641-646			,	
647-652			,	
653-658			,	

109. Hvem var hovedforsørger i Deres familie under mesteparten av Deres oppvekst (inntil De fylte 16 år)?

659

- 1 Far → 110
2 Mor → 110
3 Både far og mor → 111
4 Andre slektninger → 110
5 Andre (spesifiser): _____
_____ → 110, se eventuelt instruks

110. Hva var Deres hovedforsørgers yrke under mesteparten av Deres oppvekst?

Yrke: _____

660-661

Yrkeskode

GA TIL SPM. 112

111. Hvilke yrker hadde Deres foreldre under mesteparten av Deres oppvekst?

Fars yrke: _____

662-663

Yrkeskode

Mors yrke: _____

664-665

Yrkeskode

TIL 10 MED MOR SOM IKKE VAR HOVEDFORSØRGER.

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 114.

112. Hadde Deres mor noe inntektsgivende arbeid under noen del av tiden før De fylte 16 år? Regn også med arbeid i familiebedrift (f.eks. gårdsbruk, butikk e.l.).

666

1	☐	Nei, sjelden eller aldri	→ 114
2	☐	Ja, i kortere eller lengre perioder	→ 113
3	☐	Ja, stort sett hele tiden	→ 113
4	☐	Spørsmålet passer ikke	→ 114

113. Ble dette arbeidet utført i hjemmet (på gården eller andre steder hvor barna kunne være med) eller utenfor hjemmet?

667

1	☐	I hjemmet
2	☐	Utenfor hjemmet
3	☐	Begge deler

.Vi vil også gjerne stille noen spørsmål om Deres foreldres utdanning.

114. Hvilken allmennutdanning har Deres far fullført?

KRYSS BARE AV HØYESTE FULLFØRTE UTDANNING.

668

1	☐	7-årig folkeskole eller kortere
2	☐	1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
3	☐	2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
4	☐	9-årig grunnskole
5	☐	Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
6	☐	Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
7	☐	Folkehøgskole, 2.års kurs
8	☐	Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
9	☐	Vet ikke

115. Hvilken allmennutdanning har Deres mor fullført?

KRYSS BARE AV HØYESTE FULLFØRTE UTDANNING.

669

- 1 7-årig folkeskole eller kortere
 2 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 3 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole
 4 9-årig grunnskole
 5 Folkehøgskole (ungdoms- eller fylkesskole) 1.års kurs
 6 Real- eller middelskole, grunnskolens 10. år
 7 Folkehøgskole, 2.års kurs
 8 Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas
 9 Vet ikke

116. Har Deres mor fullført noen annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder?

670

- 1 Ja → 117
 2 Nei → 118
 3 Vet ikke → 118

117. Hvilken utdanning er dette?

Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)

671

- 1 Vet ikke

672-673

For Byrådet

118. Når ble Deres foreldre født?

674-675

, Fars fødselsår

676-677

, Mors fødselsår

HOLDNING TIL ABORT. POLITIKK OG RELIGION

119. Det har i de senere år vært en del diskusjon om adgang til abort. På dette kortet har vi samlet noen av de standpunktene som blir hevdet i denne debatten. (VIS KORT 10). Hvilken av uttalelsene på kortet stemmer best med Deres egen mening?

678

- 1 Abort bør aldri tillates
- 2 Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare
- 3 Abort bør også tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn
- 4 Selvbestemt abort. Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn
- 5 Ingen mening
- 6 Ønsker ikke svare

120. Hvor mange ganger omtrent har De i løpet av de siste 12 månedene:

LES OPP ETT OG ETT AV DE TRE SPØRSMÅLENE OG KRYSS AV FOR ANTALL GANGER

	1	2	3	4	5	6	7	8	
	Antall ganger:								
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40-59	60 og over	
A. Vært på politiske møter?									679
B. Gått i kirken eller på religiøse møter? (Regn ikke med barnedåp, bryllup, begravelse o.l.)									680
C. Deltatt i andre forenings-, foredrags- eller debattmøter?									681

121. Vil De si at De i alminnelighet er meget politisk interessert, en del interessert, lite interessert eller ikke interessert?

682

- 1 Meget interessert
- 2 En del interessert
- 3 Lite interessert
- 4 Ikke interessert

122. Vil De si at Deres religiøse følelser er sterke, middels eller svake, eller stiller De Dem likegyldig?

683

- 1 Sterke
- 2 Middels
- 3 Svake
- 4 Likegyldig

INNTEKT M.V.

123. Nå avslutter vi med noen helt andre spørsmål.

TIL IO SOM IKKE BOR SAMMEN MED FORELDRE.

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 125.

Vi vil nevne en del ting som det er spørsmål om De har eller ikke har. For de tingene De ikke har, ber vi Dem oppgi om De synes det er viktig eller lite viktig å anskaffe dem. Vi vil også gjerne vite om De eventuelt sparer eller ikke sparer for å anskaffe tingene.

	Har allerede	Har ikke	Lite viktig	Viktig	Sparer	Sparer ikke	
	1	2	3	4	5	6	
A. Enebolig, rekkehus, selveierleilighet	☐ → B	☐ →	☐ → B	☐ →	☐	☐	684
B. Bil	☐ → C	☐ →	☐ → C	☐ →	☐	☐	685
C. Fargefjernsyn	☐ → D	☐ →	☐ → D	☐ →	☐	☐	686
D. Oppvaskmaskin	☐ → E	☐ →	☐ → E	☐ →	☐	☐	687
E. Hytte	☐ → F	☐ →	☐ → F	☐ →	☐	☐	688
F. Vaskemaskin	☐ → 124	☐ →	☐ → 124	☐ →	☐	☐	689

124. Hvor mye omtrent regner De med at Deres husholdning har i husleie/bo-utgifter i gjennomsnitt pr. måned, medregnet renter og avdrag på boliglån, brensel, elektrisk strøm o.l.?

DERSOM IO IKKE KAN OPPGI KRONEBELØP, FORSØK Å FA OPPGITT INNEN HVILKET KRONEINTERVALL UTGIFTENE LIGGER.

690-693

☐	☐	☐	☐	Kroner
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------

694

1	☐	Gratis bolig
2	☐	Under 400 kroner
3	☐	400 - 599 kroner
4	☐	600 - 799 "
5	☐	800 - 1 199 "
6	☐	1 200 - 1 999 "
7	☐	2 000 kroner eller mer
8	☐	Vet ikke

125. Hadde De egen inntekt i 1976?

- 695
- 1 Ja → 126
- 2 Nei → 127 a

126. Omtrent hvor stor var Deres netto inntekt i 1976 før skatt var trukket fra?

696-701

Ca.   Kr

- 702
- 1 Vet ikke
- 2 Ønsker ikke å oppgi

TIL IO SOM ER YRKESAKTIV.

FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 128.

127 a. Hvor stor timelønn har De?

703-704

Kroner pr. time

DERSOM IO IKKE KAN OPPGI TIMELØNN, STILL SPM. 127 b og c.

127 b. Hvor stor er Deres gjennomsnittlige brutto månedslønn?

705-709

Kroner pr. måned

127 c. Hvor mange timer arbeider De (vanligvis) pr. uke?

710-711

Antall arbeidstimer pr. uke

- 712
- 1 Ikke fast avtalt lønn
- 2 Vet ikke

128. Sammenliknet med andre i Deres omgangskrets, vil De si at De har svært god økonomi, god økonomi, middels bra økonomi, knapp økonomi eller svært dårlig økonomi?

- 713
- 1 Svært god økonomi
- 2 God økonomi
- 3 Middels bra økonomi
- 4 Knapp økonomi
- 5 Svært dårlig økonomi

